

BERICHTEN WEGENS DE KEELZIEKTEN, EN SCORBUT OF BLAUWSCHUIT

Dienende tot

BEWYS DER ONTDEKKINGEN

Van veele

HEILZAAME GENEES-MIDDELEN.

Ter UITROEJING *der meeste en zwaarwichtigste* GEVALLEN *dezer* GEBREEKEN.

DOOR

LEONARDUS STOCKE, M. D.

Te UTRECHT,
By G. T. VAN PADDENBURG,
1759.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

ZAKELYKEN INHOUDT

Dezer twee volgende

BERICHTEN.

ALGEMEENE AANMERKINGEN,

Betrekkelyk tot de twee volgende

BERICHTEN.

(§. 1.) Dat de *bevinding* de beste LEERMEESTERES zy, wordt, met recht, voor een ontwyffelbaare waarheid aangenomen; aangezien zy haare *eige* onloochenbaare bewyzen met zich voert.

(2.) Hoe verre men door de bevindingen vorderen kan, weeten de ervare Konstenaars: Ja *zaaken* en *daaden*, welke in den eersten opslag *ondoorgrondelyk* en *ondoenlyk* schenen, worden niet zelden door de bevinding *ontdekt*, en in 't vervolg veeltyds zoo *makkelyk uitgevoert* dat zy voor gering geacht worden. En waarlyk, die met *omzichtigheid*, *neerstigheid* en *aanhoudenheid*, eene groote steilte beklimt, steigert zomtyds tot byna ontoeganglyke hoogtens.

(3.) Hoe zeer de *bevinding* in de Geneeskunde te pas komt, wordt door HIPPOCRATES, in den aanvang zyner verheve *Korte Spreuken*, betuigt, met deze woorden: „ *Vita brevis*, *Ars* „ *longa*, *occasio præceps*, &c." dat is: „ Het Le- „ ven is *kort*, de Konst *lang*, de gelegenheid „ *spoedig voorbygaande*, enz." Willende daarmede te kennen geven; „ *dat de leeftydt van een* „ *Mensch*

„ *Mensch te kortschiet*, *om genoegzaame bevindingen* „ *en kennis wegens de Konst*, of *der tallooze on-* „ *derscheide Ziektens te verkrygen.*" —— Dit gebrek echter wordt wel eenigzins vergoed, door de *Schriften* en *leeringen* van Anderen; edoch daar blyft altoos een groot onderscheidt tusschen de enkele *Theoretische* of *bespiegelende Kennis*, en die welke door de *bevinding* geleert en bevestigt wordt. ——— *Theorie* en *Praktyk* dan moeten t'zaamgaan, om verheve zaaken recht te leeren kennen, en naar behooren uittevoeren.

(4.) Vermits het nu niet mogelyk is, dat *een* Mensch alleen *genoegzaame bevindingen* kan verkrygen, wegens talryke onderscheide zaaken, (zoo als zyn de *veelsoortige menschelyke gebreken*, en 't geen tot derzelver *genezingen* behoort,) zoo blykt, dat zy, die in de *oeffening* der wyduitgestrekte Geneeskonst, *algemeen* trachten *uitteblinken*, slechts eene *flauwe schemering* verspreiden; zelfs dan, wanneer zy denken t'eenemaal verligt te zyn.

De *Geneeskonst* beslaat een' te ruimen Veldt om alle haare deelen te leeren kennen: De *oorzaaken* der Kwalen zyn meerendeels te *verborge*, om *recht ontdekt* te konnen worden; te meer, vermits zy, schoon tegenstrydig zynde, echter niet zelden *gelyksoortige teekenen*, of *verschynzelen* teweegbrengen: Bovendien ontvlieden zy onze Zintuigen wegens haare fynheid, of wy beschouwen slechts haare oppervlaktens. Maar wat heb Ik, om de nog *enge Kennis*, of *kleinen voortgang* der Geneeskunde aantetoonen, andere bewyzen noodig, dan de *menigvuldige Lyders zelve*; die de *hulp* van veele der beroemdste Geneesheeren ge-

gezocht hebben, en desniettegenstaande, tot aan hunnen doodt, *zuchtende* en *kwynende* gaan onder den last hunner gebreeken; van welke 'er veele hersteld zouden geweest zyn, indien men de kwaalen en haare oorzaaken *beter gekent*, of *vermogender hulpmiddelen*, om dezelve *uitteroeijen*, gevonden had; zoo als in 't vervolg, op veele plaatzen blyken zal.

Wenschelyk waare het derhalve, dat de Geneesheeren (na dat zy de *algemeene gronden* der *Genees-* en de daartoe zoo betrekkelyke als onontbeerlyke *Natuurkunde* gelegt hadden,) zich, in navolging der *oude Egiptenaars*, op *eenige weinige Ziekten*, *in 't byzonder* toeleiden: Want door dien weg zouden de Gebreken *naukeuriger onderzocht* en *geleert*, en teffens *heilzaamer middelen* tot derzelver genezing ontdekt worden; waar door dan ook de *edele*, doch tot noch toe *zeer gebrekkige* wyduitgebreide Geneeskonst, voor een yder Geneesoeffenaar in 't byzonder, als *verkort*, en daarentegen zyne *bevindingen*, wegens de weinige Ziektens, op welke hy zyne aandacht, *in het afgetrokke* vestigde, *vermeerdert* zouden worden: Want wie is 'er die, met zekere kwaal des *Hoofds* bezet zynde, zich niet *veeleer* zal begeven tot een Geneesmeester, die zich in 't byzonder, op de *gebreken des Hoofds*, dan tot *Een*, die zich op de *ongemakken der Borst* heeft toegelegt, of een *algemeen* Onderzoeker is.

(5.) Zie hier (§. 4.), dan een *voornaam Middel*, om de Geneeskunde te verbeteren: Zynde deze *betrachting* van het uiterste belang voor het welzyn van het menschelyk Geslacht: Want zy die denken, dat zy bekwaam zyn om alles,

 't geen

't geen tot *herstelling* der veelvuldige onderscheide Ziektens behoort, te konnen doorgronden, of die oordeelen, dat 'er *niets meer* te ontdekken zy, tot *heil* der Lyders, zyn door *waanwysheid* blindt: *Myaangaande*, Ik ben, door de dagelykſche ervaring, van het tegendeel overtuigt.

(6.) De *noodzaakelykheid* dezer *manier van Geneesoeffening* (4.), dan blykt ontegenzeglyk: — Ja, Ik acht het een *groot geluk* voor my te zyn, dat Ik zulks reets bemerkte by den aanvang myner *Praktyk*; welke Ik, in den Jaare 1733. te *Middelburg in Zeeland* begon: Want Ik ontdekte wel haast, zoo door *eige* bevinding, als door *veele Lyders*, die van oude beroemde Geneesheeren, *onherstelt* gelaaten waaren; dat niet alleen de *Theoria* of *bespiegelende Kennis*, (volgens welke men de meeste Ziektens denkt te konnen genezen,) zeer *onvolkomen* was; maar dat zelfs de *bevindingen* van Hen, die veele Jaaren de *Geneeskonst* geoeffent hadden, noch *veel te gering* waaren, om de *menigvuldige soorten* van Ziektens naar behooren te *kennen* en te *genezen*. — Het voornaamste, 't geen 'er in de *kwynende kwaalen* uitgevoert wierdt, zag Ik, dat meerendeels bestont in de *toevallen wat te verzachten*; blyvende ondertusſchen de *grond-oorzaaken* der gebreken *ongeredt*; waar door Ik de waarheid der aangehaalde *Spreuk* van HIPPOCRATES (3.), op het duidelykst beveſtigt vondt.

(7.) Ik oordeelde dan, dat het met my, wegens het herstellen der Zieke, niet beter dan met andere Geneesheeren, gelukken zoude; indien Ik my niet, met *verdubbelde aandacht*, beneerstigde

om

om deze of geene kwaalen *in 't byzonder*, grondiger te leeren kennen en te genezen, dan datze te dier tyd bekent waaren en herſtelt wierden.

(8.) Ik nam derhalve het beſluit, om deze of geene zwaarwichtige gebreeken *in 't byzonder* te onderzoeken, en derzelver *altoos zekere* genezing te beproeven.

Het eerſte en voornaamſte, 't geen my, by deze gelegenheid, te overwegen ſtont, was, om zoodaanig *Onderwerp* tot myne beſpiegeling te verkiezen, 't geen eene *langwylige naarſpooring* waardig was, en te gelyk aan VEELE *noodlydende*, *nuttig zyn kon.*

Na eenige overdenkingen, dacht Ik, dat de KEEL-KWAALEN myne *byzondere* opmerkingen verdienden: aangezien Ik bevond, dat deze Ziektens, niet alleen op *veelerlei wyze* heerſchende waaren; maar ook (niettegenſtaande het gebruik veeler middelen, onder het opzicht van ervare Doctoren,) veeltyds *langwylige*, *ſmertelyke*, Ja *ongeneeslyke*, en zomwylen *doodelyke gevolgen*, naar zich ſleepten. —— Ik wierdt tot derzelver *byzonder onderzoek* des te meer aangeſpoort, om dat Ik zelve nu en dan aan *Keelontſtekingen* onderhevig was, en haare ſtrengheid ondervonden had.

(9.) Het is dan heden ruim 24. Jaaren, dat Ik my *in 't byzonder* beneerſtigt heb, om de *gebreken der* KEEL, MONDT, en OMLEGGENDE DEELEN te leeren kennen; zynde van tydt tot tydt, door veele *heilzaame ontdekkingen* aangemoedigt, om met derzelver onderzoek voorttevaaren: 't Geen dan ook de oorzaak is, dat

Ik wegens het *kennen* dezer zoo onderſcheide Ziektens en haarer *genezingen* verder gevordert ben, dan Ik voorheen zoude hebben durven hoopen en verwachten. —— Ja de groote ontdekkingen van *uitmuntende Geneesmiddelen*, door welke Ik, ſedert 16. Jaaren, (*onder* 's HEMELS ZEEGENINGEN, *welke Ik hier en elders*, *altoos by beoog*,) de *meeſte* van deze gebreken, *ſchoon onredbaar en hoopeloos ſchynende*, genezen heb, hebben my eindelyk het *beſluit* doen nemen, om voortaan myne Praktyk *t'eenmaal* tot de KEELZIEKTEN en SCORBUT of BLAUWSCHUIT, *aftezonderen*; ten einde des te nuttiger te konnen zyn aan dusdaanige noodlydende Zieke.

(10.) Deze *bepaalde manier* van Geneesoeffening (9.) zal (*als iets ongewoons zynde*) aan zommige, in den eerſten opſlag, vreemd voortkomen: Edoch, Ik vertrouw, dat men myn *beſluit* zal billiken, zoo dra men aanmerkt: „ dat het „ *aangenaamer* en *pryswaardiger* is voor een Konstenaar, dat hy zyn werk *bepaale* aan eenige „ weinige zaaken, omtrent welke hy, door eene „ byzondere langduurige beproeving en ervaring, „ *kundig* en *bekwaam* geworden is, om dat te „ verrichten, *waar voor hy zich uitgeeft*; dan dat „ hy veelſoortige zaaken onderhanden neemt, „ welke hy *niet grondig kent*; of dezelve kennende, *bekwaame hulpmiddelen ontbreekt*, om zyn „ voorgenomen werk *naar behooren* uittevoeren. „ Zoo ook is het, aan den anderen kant, *veiliger* „ en *geruſter* voor Iemand die een uitmuntend, „ doch *ontſtelt Konſtuig* heeft, en het wil laaten herſtellen, dat hy hulp zoekt by een *beproeft* Werkmeeſter, die deze gebreeken *kan*

„ *ver-*

„ *verhelpen ;* of, het gebrek *onherſtelbaar* zyn-
„ de, zulks *weet te ontdekken*, en dienswegens
„ *bericht* geeft ; ten einde men geene *vergeefſche*
„ *moeite* en *koſten* zoude aanwenden ; dan dat hy
„ zyn dierbaar Pandt in handen ſtelle van zooda-
„ nig een *Werkmeeſter*, die, *door gebrek van ge-*
„ *noegzaame kundigheid* en *beproefde hulpmiddelen*,
„ *giſſende*, en dus in het *onzekere*, handen aan
„ het werk ſlaat ; waar door niet zelden het ge-
„ brek *verergert*, of het Konſtuig *t'eenemaal ont-*
„ *ſtelt* en *bedorven* wordt." —— Stemt men dit toe, (zoo als Ik vertrouw dat Niemand, zonder redenloos en onvoorzichtig te zyn, zal tegenſpreeken,) dan zal men insgelyks myn voorgenomen *beſluit* moeten billiken ; aangezien het, *ten mynen opzichte*, voor zoo verre Ik my op de *Keelziekten* en *Scorbut* afzonderlyk toegelegt, en *uitmuntende hulpmiddelen* ontdekt heb, *overeenkomſtig* is met deze gegeve aanmerking ; zoo als Ik in dit werk zal doen zien, en in deszelfs *ſlot*, in 't byzonder, zal aantoonen.

Men denke niet dat Ik, door dit gegeve voorbeeld, bedoel om andere Geneesoeffenaars te verachten ; geenzins ; Ik ken de hooge waarde van HEN, die zich, met alle oplettenheid, tot heil der Noodlydende beneerſtigen : Zynde Zy niet minder lofwaardig dan een kundig en omzichtig Krygsoverſte, die zyne Vyanden, zoo veel hem mogelyk zy, tracht te overwinnen, ſchoon hy *niet altoos zegepraalt:* Want Zoo lang eene Konſt niet *volkomen* bekent is, kan men ook geene *volkomenheid* verwachten : Zynde men genoodzaakt om de middelen te gebruiken die men heeft, tot dat men betere weet te bekomen.

 (10*.) Dat

(10*.) Dat Ik hier (9.), ook van de SCORBUT fpreek, is, om dat Zy, nevens de gebreeken der Keel, het *voorwerp myner byzondere naarfpooring* geweeft is; zynde, door het onderzoek der Keelkwaalen, van zelfs daar heen geleidt; want Ik ontdekte dat veele langduurige Keelziekten onherftelbaar waaren, zoo lang de *Scorbut* niet eerft uitgeroeit wierdt. —— Bovendien zag Ik, dat 'er weinig Menfchen van de *Scorbut* bevrydt waaren; Ja dat zy de *grondoorzaak* was veeler kwynende en fmertelyke gebreeken; welke veelmaalen voor *geheel andere* en *op zich beftaande kwaalen* gehouden worden.

(11.) Deze *twee Ziektens* (9.) dan waren niet alleen myne *afgetrokke befpiegelingen* en *nauwkeurigfte opmerking* overwaardig, maar verfchaften my ook dagelyks *gelegenheid*, om dezelve te onderzoeken, en haare genezingen, op veelerlei wyze, met alle omzichtigheid te beproeven: Krygende, naar mate Ik vorderde, en *ongemeene herftellingen* teweegbracht, ook des te meer van dusdanige Lyders onder myn opzicht.

Met deze *byzondere naarfpooringen*, ben Ik *aanhoudende*, tot heden toe voortgegaan; waar door Ik ook de *onderfcheide foorten* der *Scorbut*, nevens haare *verfchillende oorzaaken* en *byzondere uitwerkingen* niet alleen heb *leeren kennen*, maar ook, tot derzelver genezing, van tydt tot tydt, *veelerlei hulpmiddelen* bedacht, beproeft, verbetert, en eindelyk tot zoo hoogen trap van volkomenheid gebracht heb, dat 'er my thans zelden gevallen dezer Ziekte voorkomen, welke Ik niet, (*even als de onderfcheide Keelkwaalen*,) fpoedig, ja doorgaans, met een opflag des oogs,

ken,

ken, en de meeſte van dien, ſchoon hooggaande en zeer veroudert zynde, *weet te genezen.*

(12.) Deze myne zoo *heilzaame ontdekkingen* (9. en 11.), waar door Ik veele hoopeloos verlaate Lyders herſtelt heb, ſtrekken my thans tot *grond*, om deze volgende *Berichten*, in het openbaar te doen verſchynen; aangezien yder Menſch verplicht is, zyne *byzondere gaven* en *ontdekkingen* tot algemeen welzyn aantewenden; terwyl hy teffens mag betrachten om de *Vruchten* zyner arbeid te plukken.

(13.) Een tweede reden, die my tot dit ſchryven bewogen heeft, is om de *verwerde* en *tegenſtrydende verhaalen*, die men wegens myne kennis en behandeling, omtrent de gemelde Ziektens (9.), (uit gebrek van *behoorlyke informatie* en *onderzoek*, of met *voordacht*, uit wangunſt, tot nadeel veeler Lyders) verſpreid heeft, op te helderen, en de waarheid van dien aan den dag te leggen; op dat men de *gebreeken*, die Ik ONHERSTELBAAR acht, niet zoude *vermengen* met *die* welke Ik thans ALTOOS GENEES.

De *grond* dezer *verwerring* en *tegenſtrydigheden* is geſprooten, deels uit de *menigvuldige*, *wonderbaare* en *ſpoedige genezingen*, die Ik aan veele Lyders, die met de doodt ſcheenen te worſtelen, heb toegebracht; want dit gaf oorzaak, dat Zommige gedacht en verhaalt hebben: „ *Dat Ik al-* „ *le Keelkwaalen, hoe genaamt, genezen kon.*" — Deels door het *overlyden* van eenige reets *onredbaar* geworden Lyders, by welke Ik *te laat* geroepen zynde, ſlechts aanſchouwer hunner naderend ſterfuur geweeſt ben: 't Geen dan ook aan

zommige laage Benyders ſtoffe verſchaft heeft, om te verſpreiden: „ *Dat Ik niets byzonders tot* „ *redding der Keelkwaalen wiſt aantewenden.*" —— Ik beoog dan deze zoo *tegenſtrydige* als *valſche voorwendingen* uit te roeijen; ten einde veele *ongeneeslyke* Lyders niet verder mochten *aangemoedigt* worden, om hulp by my te zoeken; en andere noch *redbaare*, niet zouden *wanhoopen* en *nalaaten*, om hunne herſtelling te beproeven: Want Ik weet dat 'er veele *te laat*, tot hunne ſmerte, bemerkt hebben, dat zy zyn misleidt geweeſt; zoo als Ik hierna, ter gepaſte gelegenheid zal doen zien.

(14.) De twee volgende *Berichten*, dan dienen om aan deze *twee gemelde oogmerken* (12. en 13.), te voldoen; en geenzins om eene *omſtandige geneeskundige beſchryving* der *Keelziektens* en *Scorbut* te geven. —— 't Is ook om die redenen, dat Ik aan dit *Geſchrift* den naam van BERICHT, en niet die eener VERHANDELING toeeigene.

(15.) Om eene *welvoegelyke orde* te houden, zal Ik:

I. *De* Keelkwaalen, *welke* voor my ONREDBAAR *zyn*, *aanwyzen*; *en dienswegens eenige* ophelderingen *geven.*

II. *Zal Ik aantoonen*, *welke dier* Ziektens, *voor my*, HERSTELBAAR *zyn.*

III. *En dezelve door eenige* AANMERKINGEN *verklaaren. Op welke Ik ten*

IV. *Zommige voorname* VOORBEELDEN *zal laaten volgen.*

(16.) Men lette wel, dat Ik zeg te zullen ſpreeken van *Keelsgebreeken*, welke TEN MYNEN OPZICHTE *onredbaar*, of *herſtelbaar* zyn: Want Ik acht het onredelyk en beſpottelyk, dat men, zonder een *abſolut bewys* der *onmogelykheid*, deze of geene gebreeken *onherſtelbaar zegt te zyn*, om dat men dezelve niet genezen kan; aangezien de *onkunde* en het *onvermogen* van den eenen, tot geene *maate* of *perk* verſtrekt voor den anderen. —— 't Geen voor Deze *onmogelyk* is, is veeltyds *doenlyk* voor Geene; zoo als Ik in deze bladeren niet onduidlyk zal doen bemerken. Ik weet ook, dat zommige Geneesoeffenaars, ja Menſchen buiten de Konſt, middelen bezitten, waar mede Zy eenige kwaalen, die *voor my* en *veele andere* onherſtelbaar zyn, genezen konnen. Tot *voorbeeld* diene de *Chirurgyn* van *Claaswaal*, Mr. *Johan Ræbe*; deze heeft middelen voor de *Zenuw-* of *Stuiptrekkingen*, welke de ervarenſte Geneeskundige tot verwondering ſtrekken; doende de hevigſte *Convulſien*, die door de beroemdſte *medicamenten*, in dusdanige gevallen gebruikelyk, niet te verminderen zyn, doosgaans *oogenblikkig* bedaaren.

(17.) Ook dient aangemerkt te worden, dat Ik ſpreekende van *redbaare gevallen*, daar door niet bedoel die, welke maar *nu* en *dan* door my herſtelt zyn; maar zoodanige welke Ik ſedert eenige Jaaren, aan een groot getal Lyders, die my-

myne middelen naar behooren gebruikt hebben, *altoos zonder te feilen*, *genezen heb*.

Men lette ook dat Ik, zeggende deze of geene kwaal *redbaar* te zyn, bedoel de zoodanige, welke van de *onredbaare toevallen*, (die Ik §. 23. zal opnoemen,) bevrydt zyn. 't Is ook om die reden, dat Ik eerst zal spreeken van de *Onredbaare*; op dat men de *Redbaare* des te beter zoude onderscheiden: 't Geen des te noodzaakelyker is, om dat men veeltydts met eenerlei of de zelfde *naam*, zoo wel *volstrekt ongeneeslyke* als *geneeslyke kwaalen* benoemt: Zoo als, by voorbeelt, door het woordt *verharde Klieren* worden zoo wel de *onherstelbaare versteende*, als de noch redbaare *verharde klieren* verstaan. —— Ten anderen dient ook deze aanmerking, om in 't vervolg niet veelmaalen genoodzaakt te zyn deze onderscheiding te herhaalen.

(18.) Ten opzicht der *Voorbeelden* dient, dat Ik dezelve niet voorstel om te doen zien; „ *dat* „ *Ik zomtyds*, BY GELUK, *dergelyke gevallen* „ *genezen heb*;" want zulks gebeurt wel aan de Onkundigste: Ja de Natuur geeft nu en dan *onverwachte* en *verwonderenswaardige uitkomsten*. —— Ik beoog alleen, door de volgende *Voorbeelden* aantetoonen, tot welken trap van volkomenheid Ik wegens de, voor my, *altoos redbaare gevallen*, gevordert ben.

Ik zoude de *Voorbeelden*, tot eene *talryke menigte* vermeerderen konnen, en zulks ook gedaan hebben, indien Ik niet gedacht had, dat de hierna beschreve, voor alle *soortgelyke gevallen*, voldoen

doen konden; als zynde van de *zwaarwichtigſte* en *hooggaanſte* in hunne ſoort; uit welke men de herſtelling van *dergelyke*, en die van *minder belang* zyn, ligt afleiden kan.

(20.) Dat Ik de *Namen* van zommige herſtelde Lyders, welke Ik hier tot *Voorbeelden* aanhaal, *niet gemeldt heb*, is, om dat Zy niet geerne in het *publik* genoemt waren. Doch dit doet niets ter zaak; want Zy hebben my vryheid verleent, om wegens hunne *gevallen*, en derzelver *herſtellingen*, mondeling bericht te geven; *zoo als Zy Zelve niet ontzien te doen;* my verzekerde, dat Zy, ten allen tyden, aan Hen, die, *uit belang van dergelyke gebreken*, *informatie begeeren*, getuigenis der waarheid geven zullen. —— Andere myner herſtelde Lyders, wier Namen Ik genoemt heb, hebben dienswegens geenen tegenzin betoont. —— Dienvolgens kan men, des begeerende, wegens *alle* de aangehaalde Voorbeelden *bericht bekoomen.*

Dat Ik den netten *Ouderdom* der Lyders, (onder welke Ik ook de Lydereſſen begryp,) die Ik tot *Voorbeelden* bybreng, en *andere omſtandigheden*, die men doorgaans gewoon is te melden, ſtilzwygende voorbyga, is, om dat Ik dezelve niet heb aangeteekent; vermits Ik voorheen nooit gedacht had dezelve openbaar te maken. —— Ook zal zulks tot het wezen der zaaken noch toe noch afdoen; vermits Ik de meeſte genezingen in *zeer verſchillende Ouderdom*, *Jaargetyden*, *Sexe*, enz. verricht heb; en zulks, door Hen die 'er belang in ſtellen, by de noch levende kan onderzocht worden.

Dit

Dit zy in 't algemeen genoeg gezegt; vermits Ik myne *byzondere Aanmerkingen* over de onderſcheide ſoorten der *Keelziektens* en *Scorbut* met haare *gevolgen*, afzonderlyk zal voorſtellen.

B E-

BERICHT

WEGENS DE

KEELZIEKTENS.

(21.) Onder de ſmertelykſte en gevaarlykſte *Ziektens* die den Menſch overkoomen, zyn die der *Keel* en *omleggende deelen* geenzins der minſte.

(22.) Men onderſcheidze ten aanzien van het *deel* 't geen aangetaſt wordt; als mede naar de *onderſcheide oorzaaken*, *aart*, *gevolgen*, enz. —— 't Is daarom dat zy met de naamen van *ontſtekende*, *verzwerende*, *verſteende*, *kankerachtige*, *waterachtige*, enz. beſtempelt worden. —— In 't algemeen worden zy Keelziekten genaamt: Welke benaaming, ſchoon in veelen opzichte *oneigen*, of niet genoeg *onderſcheidende* zynde, Ik echter, om derzelve aangenoome gebruik, behouden zal.

(23.) Om myn voorgeſtelt *beſtek* (15.) te volgen, zal Ik eerſt ſpreeken

Van de

ONREDBAARE KEELZIEKTENS;

Onder welke Ik voornamelyk ſtel deze volgende;

1. " Die

1. " *Die uit* SCIRRHEUSE, *dat is*, VERSTEENDE KLIEREN *ontstaan.*

AANMERKING.

Men maake wel onderscheid tusschen *verharde* en *versteende* Klieren, aangezien alle *versteende* Klieren *verhardt*, maar niet alle *verharde*, *versteent* zyn.

De *versteening* der Klieren, komt doorgaans door verzuim der Lyders, of verkeerde behandeling: Want zy zyn meest altydt te herstellen, wanneer men, in het *begin* der verharding, gepaste middelen gebruikt: wordende de versteening niet dan door lengte van tydt gebooren; verdroogende en verhardende eerst de stoffen die in de klieren opgeslooten zyn; welke dan vervolgens tot een steenstof overgaan. —— Zommige Lyders hebben eene *byzondere gesteltheid*, om tot zoodanige kwaalen te vervallen: 't Is daarom dat men nu en dan Menschen aantreft, die in veele plaatzen des Lichaams met verharde klieren bezet zyn; welke veeltyds in 't begin weinig *gevreest*, en daarom verwaarloost worden; tot dat zich de gevolgen maar al te smertelyk openbaaren; zynde het dan doorgaans te laat om dezelve afteweeren; want wanneer de klieren versteent zyn, dan zyn dezelve meerendeels onherstelbaar; voor al indien zy, welke door het mes, of dergelyke middelen, niet zonder doodelyke gevolgen, wegtenemen zyn.

2. " *Die met de* KANKER *verzelt gaan,* " *of liever* gevolgen *derzelve zyn*, *dat* " *is de* KANKERACHTIGE KEEL- " KWAALEN.

AANMERKING.

De *onredbaarheid* dezer Keelkwaal is ligt op te maken; aangezien men de Kanker noch niet weet te ge-

genezen; noch uit de Keel is wegtesnyden, zonder teffens den Levensdraadt te verbreken. —— Wenschelyk waare het, dat de Geneesoeffenaars, die zich in 't byzonder beneerstigen om die zoo smertelyke als doodelyke Ziekte te leeren uitroeijen; *gepaste hulpmiddelen* daartegen vinden mochten. — Zyn 'er reets Eenige die zoodanige heilzaame ontdekkingen gedaan hebben; dan eischt hunne verplichting, dat zy zulks te kennen geven, op dat deze Noodlydende weeten mochten, by wien zy hulp te zoeken en te verwachten hebben.

3. " *Die reets tot eene* GANGRENA,
" *dat is*, *het* VUUR *of* VERSTER-
" VING *overgaan*.

AANMERKING.

Dusdanige gevallen ontstaan niet zelden door voorafgaande hevige Keelsontstekingen, welke niet tydig herstelt worden. —— Ik stelze onder de onredbaare, alleen om datze in de Keel of plaats voorvallen, tot welke men de hulpmiddelen niet naar behooren kan aanwenden. —— 't Is my echter eens gelukt dusdanig geval, in welk Ik, (nevens een ander Geneesheer,) de teikenen eener *beginnende Versterving* of *Vuur* in de Keel bespeurde, te genezen: Welk geval Ik vervolgens zal aanhaalen; wanneer Ik teffens, wegens het *stuiten* en *genezen* van het Vuur, in uitwendige deelen voorvallende, iets naders zeggen zal.

4. " *Die uit onnatuurlyke* UITWASSEN
" *in de Keel en Slokdarm of bygelege*
" *deelen oorsprong nemen*.

AANMERKING.

Dat deze zoo doodelyke oorzaaken veeltydts en meer

 plaats

plaats hebben dan men in 't algemeen wel denkt, heb Ik omtrent veele Lyders ontdekt. —— Het gebeurt zomtydts dat de Kraakbeenderen van het Strottenhoofd tot *vaſt been overgaan*; of *carieren*, dat is, *bederven* en *wegknagen*; of *onnatuurlyk uitgroeijen*, enz. Waar door den Slokdarm en omleggende deelen gedrukt worden, ontſteken, verzweeren, enz. Veroorzaakende eene moeilyke, ſtuitende, en eindelyk eene geheele belette zwelging, tot ondergang der Lyders. ——— Van dusdanige afgeſtorve Lichaamen heeft de Hooggeleerde Heer JEAN BON *Doctor Med.* en *Profeſſor* te s'Hertogenboſch, my Anno 1752. twee zeer aanmerkelyke gevallen, die Hy by de opening en onderzoek der Keel ontdekte, medegedeelt; vindende by het eerſte de *cartilago thyroides*, of het ſchildwyze Kraakbeen des Strottenhoofds, aan de rechter zyde, tot *vaſt been* verandert, en deszelfs rand *zwart* en *gecarieert* of bedorven; voornaamelyk was het onderſte rechter uitſteekzel, of den zoogenaamden *hoorn* van dat been ſcherp geworden, en had de vliezen des Slokdarms doorboord; 't geen oorzaak gegeven had tot een inwendig *vleezig uitwas*, en uitwendig *gezwel* aan den hals; waar door eindelyk de doorzwelging t'eenemaal belet, en dus eene ſmertelyke doodt teweeggebracht wierdt. Zynde de Kraakbeenderen der Ribbens insgelyks tot *vaſt been* overgegaan.

By den anderen Lyder wierdt het *Schildswyze kraakbeen* des Strottenhoofds mede *verbeent* gevonden; het *bovenſte linker uitſteekzel* van het tongbeentje was *los* en *afgeweeken*; de klieren *Thyroidea* en *Veſaliana*, welke by het bovenſte gedeelte der longpyp en ſlokdarm gelegen zyn, als mede de klieren der ſlokdarm waren *verſteent*, veroorzakende eene drukking en belette zwelging.

Dergelyk geval eener *uitgroejing* van het *Schildwyze kraakbeen*, en uitſteekzel des tongbeens, heb Ik ook, over 5. maanden, aan een Lyder ontdekt. Deze kwaal ging verzelt met eene *geſtadige kwyling*

en

en *moeilyke zwelging*, waardoor den Lyder uit het leven weggerukt wierdt.

Dat de *kwyling*, door het drukken van eenige bygelege Vaaten, welke belet worden haare vochten naar beneden af te voeren, ontſtaat, is ligt te bezeffen; daarom acht Ik de Keelkwaalen, die met *kwyling* verzeld gaan, voor zeer gevaarlyk; dewyl zy meerendeels door onnatuurlyke *uitwaſſen* en *verhardingen* van *klieren* veroorzaakt worden. —— Ik heb verſcheide dusdanige *kwylende* Lyders gezien, welke meeſt alle geſtorven zyn.

Deze gevallen konnen tot *Baakens* verſtrekken voor Hen, die eene *ſluiting* onder het zwelgen, ter plaats van het ſtrottenhoofd, of tuſſchen het onderſte kaakbeen en borſtbeen, beginnen gewaar te worden; ten einde ſpoedig geneesmiddelen te gebruiken, voor dat de klieren *t'eenemaal verſteent*, of de *uitwaſſen te groot*, en de *genezing te laat beproeft wordt*. Dit in acht nemende, voor dat de *kwyling* begint, mag men op eene gelukkige genezing hoopen. Ten minſten kan Ik 'er, door de bevinding, dit van zeggen: *Dat zy niet alle onredbaar zyn; wanneer 'er noch geene kwyling mede gepaart gaat*: zoo als Ik vervolgens nader melden zal.

Dergelyke *uitwaſſen* en *verſteende klieren*, veroorzaaken ook niet zelden KROPGEZWELLEN; zoo als Ik meer dan eens bevonden heb. —— Deze *gezwellen* maken de zwelging moeilyk, en zyn veeltydts ongeneeslyk. Edoch, wanneerze alleen uit *verſtopte*, en noch niet *verſteende* klieren voortkomen; dan zynze redbaar, zoo als Ik door eenige gelukkige uitkomſten gezien heb.

5. " *Onder de* onredbaare Keelkwaalen
" *ſtel Ik ook de zoodanige, welke met*
" zeer verouderde FISTULEUZE

" *of* diepgaande PYP-VERZWERIN-
" GEN *in de Keel*, *of omleggende dee-*
" *len*, *tot welke de middelen* geenen
" toegang *vinden konnen*, *verzelt*
" *gaan.*

AANMERKING.

Dusdanige Lyders heb Ik aangetroffen, en hunne *onherstelbaarheid* gemerkt. Edoch, andere welkers *verzweringen* niet diepgaande zyn; of die de *Lel* en het *Verhemelte* des mondts aantasten, ja tot in de neus doordringen, heb Ik, sedert eenige Jaaren, altoos gere'dt: Waar van Ik hier na in 't byzonder spreeken zal.

6. " *De* Keelkwaalen *welke uit* LONG-
" TEERING *voortkomen*, *behooren*
" *insgelyks onder de onherstelbaare.*

AANMERKING.

Het gebeurt zomtydts, dat de *Longteering* zeer pynelyke zwelging in de Keel veroorzaakt, zonder dat men, ter plaats daar de Lyder zegt pyn te voelen, iets onnatuurlyks ontdekken kan. —— Dusdanig geval is my onlangs voorgekoomen: 't Geen Ik welhaast voor hoopeloos aanmerkte, zoo dra Ik ontdekte, dat de Lyder door eene *Longteering* aangetast was: Zoo als ook, door de daar op volgende doodt bevestigt wierdt.

Ik zal hier niet spreeken van de ongemakken der Keel, welke uit eene volkome lamheid, of geheele *verlaating van krachten*, en dergelyke toevallen, by het naderend sterfuur, ontstaan; aange-

gezien deze voor geene *eigenlyke Keelziekten*, maar meerendeels als *gevolgen* der naderende doodt zyn aantemerken.

(24.) Nu zal Ik laaten volgen de *herstelbaare Keelkwaalen*; onder welke Ik versta de zoodanige, welke Ik, sedert eenige Jaaren, altoos gelukkig genezen heb. (17.).

Ik zalze eerst in de volgende *Lyst* voorstellen, en dan, wegens *ydere soort*, eenige *afzonderlyke aanmerkingen* maken.

L Y S T

Der

HERSTELBAARE KEELZIEKTENS.

1. " *De* KEELSONTSTEKINGEN *hoe* " *ook genaamt; dat is, welke* plaats " *der* Keel, *of* bovengedeelte *der* " Longpyp *of* Strottenhoofds, *zy ook* " *aantasten mochten*.

Ik doel hier op de EIGENAARTIGE KEELSONTSTEKINGEN, die eene Ziekte OP ZICH uitmaken; dat is, die niet door *versteende Klieren*, *Uitwassen*, of *toevallen van andere Ziektens* ontstaan.

2. " KEELSONTSTEKINGEN *welke* " *reets tot* VERZWERINGEN *zyn* " *overgegaan; en wel voornaamelyk* " *die, in welke de* klieren der Keel,

 " *door*

" *door de opgesloote etterstof*, *dermaten*
" *uitzetten*, *dat zy de Keel zeer* vernau-
" wen *of* geheel sluiten.

3. " KEELSONTSTEKINGEN *die met*
" *eene* HEETE KOORS, SPROEI,
" *witte of zwarte* KORST, *in keel en*
" *mondt verzelt gaan.*

4. " MOEILYKE ZWELGING, *ont-*
" *staande uit* ZINKINGEN, *die op*
" *de Keel vallen.*

5. " *Den* HUIG *of* verlenging *der* Lel.

6. " RAUWHEID *der Keel.*

7. " VERZWAKKINGEN *van de* Spie-
" ren *der Keel en Slokdarm* ; *makende*
" *eene* moeïlyke zwelging.

Deze ziekte wordt veeltydts *verkeerdelyk* aan eene NAUWE KEEL toegeschreven.

8. " HARDE OPGEZETTE KLIEREN
" *in de Keel*, *voor datze* versteent *zyn.*

9. " STUITING *der spys en drank in*
" *den* SLOKDARM ; *zynde het even-*
" *eens als of 'er een* brok *zat tusschen*
" *het onderste kaakbeen en bovenste des*
" *borstbeens.*

Ik

Ik ſtel deze kwaal onder de redbaare, wanneerze door geene *uitwaſſen*, en reets *verſteende Klieren* ontſtaat: Zoo als Ik vervolgens, op de *aanmerking* wegens deze Ziekte, zal te kennen geven.

10. "KEELSVERZWERINGEN, *ſchoon*
" *veroudert zynde; wanneer maar de*
" *middelen* genoegzaamen toegang *tot*
" *de beledigde deelen verkrygen konnen.*

11. " VERZWERINGEN *der* Lel *en*
" Gehemelte des Mondts; *ſchoon het*
" *gehemelte doorknaagt, en het kwaad,*
" *door het gebeente, tot de Neus door-*
" *gedrongen zy.*

(25.) Zie hier (24.) eenige der voornaamſte KEELKWAALEN, welke Ik (onder *zoodaanige Bepaalingen*, als Ik vervolgens, in derzelver *Aanmerkingen*, zal te kennen geven) voor HERSTELBAAR acht.

(26.) „ Onder het naarſpooren der Keelkwaa-
„ len, heb Ik ook gelegenheid gehad, om de
„ GEBREEKEN DES MONDTS te leeren ken-
„ nen, en de meeſte van die (*ſchoon veroudert*,
„ *en veele middelen daar tegen te vergeefs aange-*
„ *wendt zynde*,) gelukkig en ſpoedig te genezen;
„ wanneer 'er maar geene *waare Kanker* tegen-
„ woordig was.

(27.) Ik zal nu eenige *Aanmerkingen*, wegens deze *voorgemelde* REDBAARE *ſoorten van Keelkwaalen* (24.) voorſtellen.

AANMERKINGEN.

Over de

KEELSONTSTEKINGEN

Welke eene eigenaartige Ziekte *uitmaaken.*

(28.) De KEELSONTSTEKINGEN heerſchen *min* of *meer*, naar mate de *geſteltheid* der Lucht warm, gematigt, koud, droog, vochtig, enz. zy. —— Men vindt deze kwaal meeſt, wanneer deze luchtsgeſteltheden *ſpoedig* en *merkelyk* veranderen; voor al, wanneer 'er noordelyke koude winden, of miſt, op eenen zoelen zuidelyken windt, volgen. Geen wonder derhalve, dat deze Ziekte veeltydts in het *voor-* en *najaar*, of op *verhittingen* des Lichaams ontſtaat.

Jonge en bloedryke Menſchen worden van deze kwaal meermaalen aangetaſt, dan min bloedryke en oude.

(29.) De *uitgang* of het *gevolg* der *Keelsontſtekingen* is, even als van andere *ontſtekingen*, zeer verſchillende; te weeten

1. *Tot* GENEZING; *of*
2. *Tot* VERZWERING; *of*
3. *Tot eene* GANGRENA, *of het zoogenaamd* VUUR.

(30.) De

(30.) De *Genezing* wordt teweeggebracht door *ontbinding*, of *wegneming* der ftremmende, verftoppende, fcherp aanprikkelende, of dergelyke oorzaaken. Dit gelukkig *einde* moet men altoos, zoo veel mogelyk zy, trachten te bereiken; vooral in de *Keelsontftekingen:* Want wanneer zy niet tydig herftelt worden, gaan zy over tot *Verzweringen*, of het *Vuur:* Volgende op de *eerfte* niet zelden, en op het *laatfte* meeft altoos de doodt.

(30*.) Niets is 'er derhalve, in dezen, wenfchelyker voor dusdaanige Lyders, dan dat hunne *Keelsontftekingen* genezen worden, *voor* dat 'er de gemelde *toevallen* (29. No. 2. 3.) bykomen; dat is, *voor* dat 'er *verzweringen* of *verftervingen* op volgen.

Dit *altoos* te konnen uitwerken, zoude even zoo veel zyn, als de *genezing* dezer geduchte kwaal *ten toppunt te voeren.* —— Hoe *hoopeloos* deze *Wenfch* ook fchynt te zyn, zoo *kan* en *mag* Ik echter (*door* DUIZENDEN PROEVEN *geftèrkt zynde,*) zeggen: „ Dat my zulks, federt „ 16. Jaaren, *nooit mislukt is:*" Hebbende niet alleen *Middelen* gevonden, door welke Ik de Keelsontftekingen *altoos genezen* heb; maar Ik heb ook die middelen tot zoo *groote volkomenheid* gebracht; „ dat zy de *woede* der hevigfte Keels- „ ontftekingen, die my federt dien tydt voorge- „ komen zyn, OOGENBLIKKIG *geftuit*, en de „ kwaal, noch in haar *eerfte begin* zynde, door- „ gaans, in *weinig minuten*, *geheel weggenoomen* „ hebben." —— Edoch, indien het kwaadt reets 24. uuren, of langer geduurt heeft, dan ftuiten zy wel *terftond deszelfs voortgang*; geven-

de eene aanmerkelyke verlichting; maar dan is 'er veeltydts, tot de *volkome herſtelling*, byna 24. uuren, of omtrent zoo veel tydt noodig, *als dat de ontſteking geduurt heeft.*

(31.) Indien dan de *ontſteking* noch tot geene *verzwering* of *verſterving* overgegaan was, dan heb Ik altoos die onheilen afgeweert. —— Het komt 'er derhalve maar op aan, dat men myne middelen *behoorlyk*, *volgens myn voorſchrift*, *gebruike*; alvoorens 'er *etterſtof* gemaakt, of eene *verſterving* begonnen is: Dit doende, voorkomt men de gevaaren, en men bereikt het gewenſcht einde.

De *onheilen* die myne Lyders, wegens de *Keelsontſtekingen* verkrygen, dan zyn alleen *gevolgen* van hun *tydverzuim*, of *onachtzaamheid.* —— Dit zal Ik in dit *Bericht*, overtuigende doen bemerken.

(32.) Dat Ik met geene onderſcheiding ſpreek van de *ontſtekingen* die de *Keel*, en die, welke de *Longpyp* of *Strottenhoofd*, met haare *omleggende deelen* aantaſten, is, om dat Ik alle dusdanige gevallen, die my ſedert 16. Jaaren voorgekomen zyn, byna op *eenerlei wyze* gelukkig genezen heb.

(33.) Zoo *groot* en *heilzaam* deze *Keels-genezingen* zyn, zoo *zonderling* en *eenvoudig* is ook de *manier*, op welke Ik die teweegbreng; te weeten

1. „ Ik bedien my zeer zelden, of byna nooit

„ van

„ van *Pappen*, *Stovingen*, *Pleisters*, of iets
„ dergelyks om de Keel te leggen.

2. „ Ik laat nimmer *Aderlaaten*, ten zy 'er
„ eene *heete koors* mede verzelt gaat, en de
„ Lyders teffens *bloedryk* zyn.

3. „ De *veelheid* der middelen die Ik, tot de
„ genezing der Keelsontstekingen noodig
„ heb, bedraagt geen *twintigste gedeelte* van
„ die, welke men doorgaans gewoon is te
„ gebruiken.

(34.) De redenen dezer *byzondere handelwys* (33.) zyn deze: *Eerst*, om dat Ik dien *omslag* om de Keel niet noodig heb. *Ten tweeden*, om dat my de bevinding geleert heeft, dat Zy die *adergelaaten* waren, doorgaans *langduuriger* en *heviger* ziek bleven.

Ik weet wel, dat deze myne geneeswys tegen de *algemeene leering*, en het gewoonlyk gebruik, ja tegen een' byna *gewettigden Regel* aandruist; maar Ik weet ook, dat de *altoos eenerlei gelukkige uitkomsten* my tot *vaste baakens* verstrekken, en aanwyzen, dat Ik dien weg, door welke Ik deze kwaal SPOEDIGER en VEILIGER overwinnen kan, volgen moet.

Ik rade echter geenzins, dat men de *Pappen*, *Pleisters*, enz. en voor al de *Aderlaatingen* zoude nalaaten; ten waare men *insgelyks* middelen mochten ontdekt hebben, om deze Ziekte *spoediger* en *veiliger*, zonder dien *toestel*, te konnen genezen.

(35.) Zie hier (30*. *en* 33.) al 't geen men, by dusdaanige benauwende en veeltydts doodende

de Ziekte, zoude konnen wenſchen en erlangen: Want; „ *oogenblikkige ſtuiting der woede, allerſpoe-*
„ *digſte beterſchap, volkome genezing, veiligheid*
„ *voor kwaade gevolgen, weinig geneesmiddelen*,
„ *zonder bloedſtorting*, of *omſlag*, verzellen mal-
„ kanderen. Met een woordt, ALLERHEIL-
„ ZAAMSTE UITWERKINGEN worden hier,
„ door eenen *zeer korten*, *gemaklyken* en *veiligen*
„ *weg* teweeggebracht.

(36.) Vraagt men naar *bewyzen* van dit myn zeggen (35.)? dan vraagt ſlechts de Lyders die, ſedert 16. Jaaren, wegens *eigenaartige Keelsontſtekingen* (24. No. 1.), toevlucht tot my genomen en myne middelen *naar behooren* gebruikt hebben. *Ik zondere niemand uit.*

Begeert men iets van *belang* dienaangaande? — Zie hier een *aanmerkenswaardig*

VOORBEELD.

(37.) Zekere *Juffrouw*, oud omtrent 18. Jaaren, zynde van eene bloedryke geſteltheid, wierdt, in October 1755, door eene *zeer hevige Keelsontſteking* overvallen; nemende de Kwaal, in *een uur* tydts, zoo geweldig toe, dat Zy, *door gebrek van vrye ademhaaling*, in gevaar was van te verſtikken.

In dezen benauwden toeſtandt by Haar komende, bezag Ik de Keel, doch kon nauwlyks teikenen eener *ontſteking* of *zwelling* bemerken: De ſtem was *ſcherp*, de ademhaaling *pynelyk* en *kort*, de pols *ras* en *ongeſtadig*: Uitwendig was 'er niets te ontdekken. Om kort te gaan, hier vondt Ik alle de bewyzen, die eene *ontſteking der Longpyp*, of liever der *Spieren* of *Vliezen* van het *Strottenhoofd* verzellen.

Deze Ziekte was derhalve een der allergevaarlykſte en ſpoedigſt doodende.

In dezen hoogdringenden noodt wende Ik terſtond myne middelen aan, met zoo eene gezegende uitkomſt, dat de Lyderes, in een minut tydts, zoo veel verlichting kreeg, dat Zy redelyk ruim kon ademhaalen. De benauwtheid en pyn verdween kort daar op, t'eenemaal: Ja de Keelkwaal ſcheen, na verloop van een quartier uurs, geheel weggenomen te zyn: Ten minſten, men beſpeurde vervolgens dienswegens niets van eenig belang.

De Koors echter, ſchoon ſpoedig verminderende, continueerde noch 3. a 4. dagen. Zy bleef ondertusſchen, uit voorzorg, de eerſt gegeve, en andere middelen tegen de koors, gebruiken; met zoo goed *ſucces*, dat Zy den vyfden dag, na het begin van dit gevaarlyk toeval, zoo wel herſtelt was, dat Ik afſcheid van Haar nam.

(38.) Uit *dit zwaarwichtig geval* zal men ligt konnen opmaken, dat de *genezing* van *andere* Keelsontſtekingen, in welke de *Medicamenten onmiddelyk* toegang tot de beledigde deelen verkrygen konnen, niet minder gelukkig bevordert worden: 't Is derhalve onnoodig om hier *andere Voorbeelden* by te brengen.

AANMERKINGEN.

Over de

KEELSONTSTEKINGEN

Welke tot VERZWERINGEN *zyn overgegaan.*

(39.) Veeltydts gaan de *Keelsontſtekingen*, die van eenig belang zyn, over tot VERZWERINGEN: Ik doel op die, welke in de *Keel* voorvallen, en meerendeels derzelver *Klieren* aantaſten. —— Ik zwyg van *Verzweringen* der inwendige deelen van het *Strottenhoofd*; want dusdaanige *veranderingen* ondergaan die deelen zelden of nooit; aangezien derzelver ontſtekingen veel eer den doodt veroorzaken, dan dat zy tydt overlaaten om zich tot *verzweringen* te zetten.

(40.) Indien dan de *Keelklieren*, en vooral de *Amandelen*, zoo als doorgaans geſchied, beginnen te *verzweren* en *uittezetten*; dan *vernauwen* zy de Keel, of *ſluiten* dezelve zomtyds *geheel*; waar door de zwelging *moeilyk*, *pynelyk*, of *geheel ondoenlyk wordt*; veroorzaakende *zwaare benauwtheden*, en zomwylen den *doodt*.

(41.) Deze KEELSVERZWERINGEN derhalve zyn onder de ſmertelykſte en gevaarlykſte te ſtellen; want wanneer de doorzwelging *geheel belet is*, wordt den Lyder gedreigt door honger en dorſt te verſmagten. Bovendien vermeer-

meerdert de verzellende Koors, door gebrek van drank, zeer geweldig; makende het gevaar des te grooter; terwyl de ademhaaling, door de toeneemende zwelling der Keel, belemmert, en den Lyder als gewurgt wordt.

(42.) Zie hier (40.) eene *veranderde*, doch niet minder *ſmertelyke tragedie*; oorſprong nemende uit de *Keelsontſtekingen*; zwellende de Klieren, door de veermeerderende opgeſloote *etterſtof*, zomtyds dermaten, dat zy eene *verſtikking* en *verſterving* teweegbrengen. Geen wonder derhalve, dat zy veelmaalen den levensdraat ontknoopen.

(43.) Deze zoo jammerlyke als geduchte Keelkwaal (39.) nu was geen minder *Voorwerp* myner overdenking waardig, dan de voorgaande (28.). — Zy wekte myne aandacht en yver op, om haare woede te leeren ſtuiten en afteweeren.

In 't begin bediende Ik my van de *algemeen bekende* en *meeſt aangepreeze middelen*; doch Ik zag veeltydts myne hoop verydelt. Dit deedt my, na eene rype overweging, tot andere middelen toevlucht nemen; waar door Ik meer veldt begon te winnen; terwyl ydere Proef my tot eene nieuwe leering verſtrekte. — Door dien weg verbeterde Ik myne nieuw ontdekte middelen allengskens meer en meer; zoo dat Ikze eindelyk tot zoo *uitmuntende* GENEESMIDDELEN gemaakt heb', dat Ik, wegens derzelver *vermogens* en *uitwerkingen*, (*even als van die voor de Keelsontſtekingen*,) zeggen mag: „ Dat het my, ſe„ dert veele Jaaren, *altoos gelukt is*; myne Ly-

„ ders,

„ ders, met dusdanige KEELSVERZWERIN-
„ GEN bezet, hoe hooggaande en gevaarlyk de
„ kwaalen ook mochten geweest zyn, te herstel-
„ len; en wel zoo, dat Lyders, die in 2. a 3.
„ dagen, geen droppel hadden konnen doorzwel-
„ gen, in een minut of drie tydts, niet alleen
„ naar genoegen dronken, maar zelfs pillen, enz.
„ innamen;" zoo als Ik straks, door eenige
voorbeelden, zal te kennen geven; uit welke
men myne *handelwys*, nevens de heilryke *kracht*
der middelen zal konnen opmaken.

(44.) Behalven deze zoo gelukkige *geneeswys* (43.), moet Ik dit volgende, 't geen insgelyks de aandacht verdient, melden.

1. Nooit heb Ik gezien dat deze Ziektens (onder of na het behoorlyk gebruik myner middelen,) tot *andere kwaalen zyn overgeslagen*; (zoo als maar al te dikwerf, onder de algemeene geneeswys gebeurt,) hebbende het geluk gehad om alle myne Lyders *volkomen* te herstellen.

(45.) Bovendien heeft myne geneeswys noch dit groot nut, dat

2. Veele Menschen die 3. 4. en meermaalen, in een jaar tydts, aan *Keelsontstekingen* en derzelver *gevolgen* onderhevig zyn, die kwaal nauwlyks EENS in *een* of *twee* Jaaren, en dan noch vry *gematigder* krygen, wanneer zy myne *Medicamenten*, in 2. of 3. dusdanige gevallen, gebruikt hebben.

(46.) Zie hier (44. 45.) dan nochmaal twee

uit-

uitmuntende voordeelen; welke (*voor zoo veel Ik weet*,) door geene andere geneeswys te bekomen zyn.

(47.) Om nu de *spoedige* en *verheve uitwerkingen* myner hulpmiddelen te bemerken, heeft men slechts het oog te wenden tot de volgende

VOORBEELDEN

Van herstelde

KEELSONTSTEKINGEN

Welke tot VERZWERINGEN *zyn overgegaan.*

I.

(48.) Den 25. Mei 1753. wierdt Ik geroepen by *Pieter Bindervoet*, oud omtrent 60. Jaaren, woonende dicht by deze Stad, in *Jaffa* aan den *Oudendyk*. Ik vond hem met groote benauwtheid bezet, zoo wegens de *moeilyke adembaaling*, als wegens de *t'eenemaal belette zwelging*; konnende geen droppel meer door de Keel krygen. — De tong en omleggende deelen waren dermaaten uitgezet, dat Ik, met geene mogelykheid, tot de Keel toe zien kon; desgelyks was zyn gantsch Hoofd vreeslyk gezwollen, en de aderen des hals zeer wyd opgespannen; bovendien had hy eene geweldige koorts: Dus was hy op het punt van, door gebrek van lucht, te *verstikken*, en door honger en dorst te *versmachten*; hebbende reets veele middelen vruchteloos aangewendt. —— In deze hoogdringende omstandigheden, voor de *eerste reis*, by hem komende, liet Ik een spoelkom met warm

water en *melk* geven. Ondertusschen nam Ik een *Poeder*, en omwondt het met een *Ouwel*. Dit verveerdigt zynde, spuite Ik hem van myne *middelen* tweemalen in de Keel, en gaf hem, oogenblikkig daar op, de spoelkom met drank, die hy terstondt half uitdronk: Daar op nam hy het *Poeder*, (*'t geen met den Ouwel eenen brok ter groote van eene gemeene noot-moscaat uitmaakte*,) en zwolg het door. Vervolgens dronk hy de kom leedig. —— Terstondt ontslonken alle de opgezette deelen des monds en hoofds. —— Ik gaf hem verder de noodige middelen, en verliet hem tot den volgenden dag, wanneer Ik hem weder ging zien. Edoch, Ik vond hem, in plaats van aan zyn huis, by zyne Buuren; by welke hy gegaan was om zich te vermaken; hebbende weinig letzel meer van zyne zoo geduchte Ziekte; en zynde twee dagen daarna, wanneer Ik hem nochmaal ging visiteeren, volkomen herstelt.

II.

(49.) Byna dergelyk geval, is my, den 30. April dezes Jaars 1758. in het zelfde huis, aan de *Nigt* van gemelden *Bindervoet*, oudt omtrent 20. Jaaren, met geene mindere gelukkige uitkomst voorgekomen: Want nauwlyks had de Lyderes een begin gemaakt met myne middelen te gebruiken, of zy dronk een spoelkom water en melk geheel leedig, nemende daar op eenige *Pillen*. —— Ik vond haar den volgenden dag zoo verre herstelt, dat zy myne hulp niet verder noodig had, en Ik afscheidt van haar nam.

III.

(50.) Niet minder aanmerkelyk is het geval van *Willem Voskuil*, Zwager van den Metzelaars Baas *van Proijen*, woonende aan den Ouden Dyk: Hy was een dag 4. of 5. met eene *zwaare Keelsontsteking*, die nu reets tot *verzwering* was overgegaan, aangetast geweest; en had zeker *Doctor* tot hulp geroepen.

Des-

Desniettegenstaande nam zyne Kwaal zoo geweldig toe, dat hy in gevaar was van te verstikken, en te versmachten; konnende niets doorzwelgen: De Geneesheer had *alle hoop tot herstel verlooren* en voorzegt: „ *Dat de Lyder niet leven zoude tot den avond.*" —— In dezen *hoopenloozen noodt*, verzocht men mynen bystant: En waarlyk, Ik vondt hem in zoodanig gevaar, dat Ik geene *troostelyker voorzegging* zoude gedaan hebben, indien Ik niet reets menigwerf dusdanige Lyders herstelt had. —— Ik gaf hem van myne middelen, met zoo een *gewenscht succes*, dat de Keel zich *terstond opende*, en de Lyder, *onmiddelyk* daar op, zoo veel dronk als hy begeerde. De Kwaal nam vervolgens, op het verder gebruik der middelen, zoo spoedig af, dat zy 2. of 3. dagen daarna t'eenemaal genezen was.

I V.

(51.) Ik zal hier noch, om de *hevigheid* dezer Ziekte, en niet mindere *spoedige herstelling*, dit weetenswaardig *Voorbeeld* byvoegen.

Den 27. January 1755. wierdt Ik verzocht by *Jan Simonsen*, woonende in deze Stadt, en vaarende als knecht op het Dortsche Marktschip. —— Hy was, doen Ik by hem kwam, reets eenige dagen met eene *zwaare Keelsontsteking*, en daar op volgende *verzwering bezet* geweest; welke, (onaangezien de menigvuldige reets aangewende middelen, die hem door zeker Geneesheer gegeven waren,) dermaten was toegenomen, dat hy in eenige dagen niet gegeten, en in 2. of 3. dagen niets gedronken had. Al 't geen hy in het lyf gekregen had, was geschiedt door *voedende Clysteren*, welke zyn Geneesheer reets 2. of 3. dagen had laaten aanwenden. — Zyne tong was zoodanig gezwollen, dat Ik, schoon veel moeite doende, niet verder dan vooraan in den mondt zien kon: Zyn hoofdt was zeer uitgezet, en de aderen van rondzomme als koorden opgespannen; zynde de gedaante zynes hoofds en aangezichts, gelykende naar Een die gewurgt wordt. —— Boven dien had hy eene aan-

houdende *zwaare Koorts*, welke hem noch verder uitdroogde: Dus was hy aan den oever des doodts, en in gevaar om in weinig uuren zyn leven te eindigen. In dezen *hoogen noodt*, appliceerde Ik myne middelen, door infpuiting; (zoo als Ik by de andere gevallen (48. en 51.), insgelyk genoodzaakt was geweeft te doen,) want deze Lyder kon geen vocht meer tot achter in Keel de brengen. —— Zoo ras Ik myne middelen had ingefpuit, gaf Ik hem een fpoelkom met lauw water en melk; welke hy, in een *minuit* tydts na het infpuiten, half uitdronk, en *geheel* zoude geleedigt hebben, indien Ik hem niet, met het overige der vocht, eenige Pillen had willen geven, welke hy dan ook maklyk doorzwolg; drinkende voorts de kom uit: Zoo dat hy van den *gevaarlykften toeftand*, in minder dan 3. minuten, tot eene *aangenaame kalmte* gebracht wierdt; 't geen zyne Vrouw en Vrienden, die even te vooren troofteloos waaren, nu uit *vreugde* deedt traanen ftorten. —— Men zag zyn hoofd oogenfchynelyk ontflinken: Men hoorde zyne ftamerende afgebrooke fpraak verbeteren: —— De Koors nam af, en de Patient was den volgenden dag redelyk wel, en verder zoo beterende, dat hy den vyfden dag daarna, t'eenemaal herfteld was.

(52.) Dergelyke *gelukkige uitkomften*, heb Ik by alle dusdanige Lyders, met *verzweringen* en *opzettingen* der *Keelklieren*, uit ontfteking der Keel voortkomende, gehad; *geene uitgezondert*; zoo dat Ik mag zeggen: „ *Dat hier de Konft* tot Vol„ komenheid gebracht is;" Dus ben Ik thans voor die geduchte Ziekte niet verder *bevreeft*, dan dat de Lyders, den tydt verzuimende, my te laat mochten roepen, wanneer reets het vuur aanvang genomen heeft.

(53.) Men denke niet, dat Ik by *verheffing*

fpreek;

ſpreek; geenzins: Ik melde niets anders, dan de *eenvoudige blanke* WAARHEID, welke op DUIZENDEN PROEVEN *geveſtigt zynde*, tegen alle *tegenſpraak pal ſtaat.* 't Is daarom dat Ik my onderwerp aan het *nauwkeurigſte* en *ſtrengſte onderzoek*: Dienende my deze gemelde (48. *tot* 52.) en alle Andere noch Levende, die ooit, met dusdanige gevallen, toevlucht tot my genomen hebben, tot *onwraakbaare Getuigen.* Ja deze, ſedert veele Jaaren, *nimmer mislukte ſpoedige beterſchap* en *gelukkige volkome genezing*, geeft my het gegrond vertrouwen, om de *herſtelling* van *ſoortgelyke ziektens*, in welke alle andere middelen *vruchteloos* aangewendt zyn, in het *byzyn*, en onder het *Oog* der kundigſte Geneesoeffenaars te durven ondernemen; en dus myn zeggen verder door *openbaare* PROEVEN te beveſtigen.

(54.) 't Is door deze myne middelen, (die veele myner geredde Lyders en Andere, als *veilige Waarborgen* tegen de *Keelsontſteking* en haare *gevolgen*, altoos in huis hebben, of met zich voeren; ten einde dezelve, in tydt van noodt, te konnen aanwenden,) dat 'er veele Lyders, met dusdanige zwaarwichtige *Keelziektens* aangetaſt, niet alleen in de meeſte *Steden dezer Provintien*, maar ook in de *Ooſt-* en *Weſt-Indien*, herſtelt zyn. Zoo dat Ik, (GODE ALLEEN zy de EER,) met alle vrymoedigheid mag zeggen: „ Dat Hy die *myne middelen* heeft, en myn *voorſchrift nauwkeurig opvolgt*, de middelen, *tot genezing* der gemelde Keelziektens, niet minder „ bezit, als hy, die *hongerende* en genoegzaam „ *brood* bekomende, de middelen *tot zyne verzadiging*, in handen heeft.

AANMERKINGEN

Over de

KEELSONTSTEKINGEN

Verzelt gaande met HEETE KOORTS *en* SPROEI.

(55.) Deze *opgemelde* Ziekte valt weinig voor; ten minsten, Ik heb dezelve zelden gezien: Edoch, die Ik behandelt heb, zyn onder de gevaarlykste te stellen.

(56.) Ik zal hier, wegens deze Kwaal, geene *byzondere beschryving* geven, aangezien derzelver *Kenmerken* en *omstandigheden*, uit de volgende *gevallen*, ligt konnen opgemaakt worden. 't Is daarom dat Ik den Lezer wys tot deze

VOORBEELDEN,

Welke aantoonen, hoe geweldig *zomtydts de* woede *dezer* KEELSONTSTEKING, *verzelt met* HEETE KOORTS *en* SPROEI, *aanvalt.*

I.

(57.) Den 23. *November* 1750. wierdt Ik geroepen by den *Zoon* van zeker Heer (*), die reets eenige

(*) *Alle de* LYDERS *van welkers* woonplaats *Ik*, *in*

ge dagen, door eene hevige *Keelsontſteking*, welke met *heete Koorts*, *ylhoofdigheid*, en *Sproei* verzelt ging, was aangetaſt geweeſt. —— Een *Doctor* en *Chirurgyn*, hadden reets veelerlei middelen, doch vruchteloos, aangewendt: De Lyder was van tydt tot tydt verergert, en in groot gevaar geraakt; 't geen dan ook de *reden* was, dat men my tot hulp verzocht. —— Na gedaan onderzoek, en bekome kennis der Ziekte, ſtelde Ik ten ſpoedigſten myne byzondere middelen te werk; en vondt den *Patient*, na weinige uuren, merkelyk gebetert; verminderende alle geduchte omſtandigheden in eenen zoo korten tydt: „ dat de Zieke, den *vyfden* dag daarna, „ zoo verre herſtelt was, dat Ik afſcheid van hem „ nam.

I I.

(58.) Den 24. *September* 1751. des morgens, wierdt Ik verzocht by *Maria van Onzenoort*, (woonende doen als Meidt, aan het huis van de *Heer van* HERZEELE.) —— Zy was s'avonds te vooren gezondt naar bedt gegaan, doch had dien nacht eene zwaare *Keelsontſteking* gekregen; welke, *in 6. uuren tydts*, zoodanig was toegenomen, dat haare Keel *t'eenemaal* was *toegezwollen*, en Zy, doen Ik by haar kwam, *niets meer kon doorzwelgen*; zynde teffens zeer *benauwt*, wegens de *moeilyke ademhaaling:* Bovendien had Zy eene *geweldige heete Koorts*, en was *ylhoofdig:* Doch 't geen my het meeſt tot verwondering ſtrekte, en grootlyks deedt duchten, was eene *zwaare Sproei*, welke in zoo weinige uuren, niet alleen *begonnen* en de Keel en Mondt *byna geheel bezet had*, maar zelfs reets tot aan de *lippen* was voortgeloopen.

(59.) Ik

---

in deze Berichten geene melding maak, woonden te ROTTERDAM.

(59.) Ik behoef niet te zeggen, dat deze zoo *zeldzaame* Ziekte, (welke, *in zes uuren tydts*, tot eene zoo groote hoogte geklommen was,) voor een der *aanmerkelykste* en *gevaarlykste gevallen* te achten was, en eenen *spoedigen ondergang* dreigde; zynde de *woede* der Kwaal zoo geweldig, dat (*niettegenstaande my de* verheve krachten *myner ontdekte geneesmiddelen tegen de* Keelsontstekingen en *haare* gewoone gevolgen, *bekent waren*,) Ik echter vreesde, dat hier alle hulp te *gering* en *vruchteloos* zoude geweest zyn.

Dit geval, 't geen *een der zwaarste* was die my *ooit* zyn voorgekomen, en by welk het voorgaande (57.) niet te vergelyken was, gaf my stoffe om myne aandacht te *verdubbelen*; want het stond my tot een PROEFSTUK te verstrekken, om de *vermogens* of *onvermogens* myner middelen te leeren kennen.

(60.) Na bekome kennis dezer Kwaal (58.), gaf Ik haar terstondt van myne *krachtigste geneesmiddelen*, welke Ik tegen de hevigste Keelsontstekingen aanwende; en zulks met eene zoo *gezegende uitwerking*, dat de Lyderes, (die, wegens de *t'eenemaal belette zwelging*, grooten dorst leedt,) niet alleen, op het *eerste gebruik* der middelen, eene spoelkom vocht *uitdronk*, maar ook een *brok*, ter groote van een gemeene nootmoscaat, (*zynde een Poeder met Ouwel omwonden*,) *doorzwolg*. —— Hier op stuite de *voortgang* der *Keelkwaal* en *Sproei*. —— Voorts gaf Ik haar ook andere middelen, waar door de *Koorts* en *ylhoofdigheid* allengskens verminderde, de *Sproei* afviel, en de Lyderes vervolgens tot volkomen gezondheid herstelt wierdt.

(61.) Deze Ziekte (58.) was van eenen zoo kwaden aart, dat zy noch *vyf andere Menschen*, die, by opvolging malkanderen opgepast hadden, aantaste; welke Ik *alle* insgelyks *gelukkig* en *voorspoedig* genezen heb.

(62.) Uit

(62.) Uit deze (57. *tot* 62.), en dergelyke zwaarwichtige gevallen blykt, dat het niet genoeg is, dat men de Keelkwaal geneze; maar men moet insgelyks de *heete Koorts*, en daar mede verzelt gaande *Sproei*, wegnemen; aangezien ook deze twee laatste, *op zich*, zeer gevaarlyk zyn, en veele Lyders wegrukken: Dit nu is my altoos, in dusdanige gevallen (57. 58.), zoo *voorspoedig* als *gelukkig* mogen gebeuren: Terwyl Ik teffens bevonden heb: „ Dat de *onderscheide middelen*, „ welke Ik in deze omstandigheden gebruik, „ ook in andere *heete Ziekten*, zoo als zyn de „ zoogenaamde *Rotkoorts*, *Pleuris*, *Borstziekte*, en „ dergelyke, van *uitmuntender* uitwerkingen zyn „ geweest, dan eenige andere der algemeen be- „ kende en meest aangepreze Geneesmiddelen.

AANMERKINGEN

Wegens de

KEELSONTSTEKINGEN

Die met eene aanhoudende KOORTS *en* WITTE KORST *in de Keel en Mondt gepaart gaan.*

(63.) Deze Ziekte is zeer overeenkomende met de zoo even aangehaalde (55.): Ja men zoude haar voor *eenerlei* aanmerken, indien niet by de voorgemelde eenige *byzonderheden*, welke aan de *Sproei* eigen zyn, en by deze *witte Korsten* niet gevonden worden, tegenwoordig waaren. —— Wil men echter deze laatste of *wittekorst*, als een *soort* van *Sproei* aanmerken, *het zy zoo*: Het komt 'er maar op aan omze *beide te genezen.*

(64.) Voor den Jaare 1754. heb Ik de *Keelsontstekingen*, welke met eene *witte Korst* verzelt gaan (63.), zeer zelden gezien; Ja dan noch zoo gematigt, dat die *Korsten*, die zich alleen *hier* en *daar*, als *witte korstige vlekjes* vertoonden, nauwlyks eenige opmerking verdienden; te meer, vermits zy, op het gebruik myner middelen, in *weinige uuren verdwenen.* Maar in het bovengemelde Jaar vonden wy overvloedige gelegenheid, om den *aart*, *woede*, *besmettelykheid* en *gevolgen* dezer Ziekte (63.), recht te leeren kennen.

(65.) Ik

(65.) Ik zal nu, met een woordt, het *begin*, *voortgang*, en *einde* dezer doenmaal zoo algemeen heerſchende en beſmettende Kwaal melden.

De Keel *ontſtak*, en te gelyk ontſtont 'er *Koorts*. Deze beide eenige weinige uuren geduurt hebbende, begon 'er zich eene *witte korſt* in de Keel te vertoonen. By Zommige kwam die korſt uit de Keel opwaarts; dat is, zy was eerſt oorſpronkelyk uit den Slokdarm, en vertoonde zich daarna in de Keel, onder de gedaante van een *dik wit vel*. By Andere zag men alleen de amandelen, lel, en andere omleggende deelen der keel en mondt, *hier* en *daar* met *korſt* bezet; zynde dezelve *min* of *meer t'zaamgevoegt* of *afgeſcheiden*; al naar maate het geval zwaar was. —— Zomtyds liepen deze *afgezonderde korſten* tot malkanderen; zoo dat de mondt en keel van eenige Lyders t'eenemaal, als met een *wit vel*, overtogen wierden.

By Hen, die herſtelden, vielen deze *korſten* allengskens af; vertoonende zich dan eenen *rauwen rooden grondt*; welke eene *ongemeene gevoeligheid* en *pyn*, op het gebruik van ſpys, drank en medicamenten te weeg bracht; eveneens als men by het *afvallen der Sproei* gewaarwordt. —— By Andere, die aan deze Ziekte overleden zyn, wierdt (*volgens getuigenis; want zelve heb Ik die gevallen niet gezien*,) de korſt *bruin*; gevolgt wordende van eene *Gangrena* of het *Vuur*, waar door den levensdraadt verbrooken wierdt.

(66.) 't Was by deze geduchte Ziekte, dat mynen *langduurigen byzonderen toeleg* op de Keelkwaalen, en myne *ontdekte middelen*, recht te pas kwamen, tot behoud en welzyn van veele Noody-

lydende; want Ik had het geluk om ALLE myne Lyders, die mynen raad in acht namen, te genezen; ſchoon veele van Hen, voor dat Ik by Hun kwam, reets tot aan den oever des doodts vervoert waren.

Zie hier eenige der *aanmerkelykſte*

VOORBEELDEN

Van herſtelde KEELSONTSTEKINGEN *met* WITTE KORST *en* HEETE KOORTS.

I.

(67.) Den 1. *December* 1754. viſiteerde Ik *Joſina Verdonk*, oudt omtrent 22. Jaaren. Ik vondt haar met eene geweldige *Keelsontſteking*, en dikke uitgebreide *witte korſt* in de keel, mondt, en over de tong, bezet; verzelt gaande met eene *zeer hevige heete Koorts* en *ylhoofdigheid*; zoo dat zy in eenen zeer gevaarlyken toeſtand was: Zynde de Kwaal in korten tydt, tot deze hoogte geklommen; en derhalve des te meer te duchten.

In deze zoo hoogdringende omſtandigheden wende Ik terſtondt myne reets veelmaalen beproefde middelen aan; en had het geluk van de *woede* der *Keelkwaal* ſpoedig te ſtuiten, en de Lyderes verder, in weinige dagen, volkomen te herſtellen.

II.

(68.) Tot een tweede *Voorbeeld* diene het *Kindtje* van den Heer *Johannes Lang*; by 't welk Ik den 15. *December* 1754. des avonds, geroepen wierdt, na dat 'er 5. dagen te vooren, een Dochtertje van dien Heer, aan dergelyke woedende Keelkwaal, overleden was.

Ik

Ik vondt het Kindtje in een' zeer ſmertelyken ſtaat; en wel zoodanig, dat Ik dacht dat het den middennacht niet zoude overleeft hebben. —— De *keel*, *mondt* en *lippen*, waaren t'eenemaal met eene *witte korſt* bezet; Ja de *neus* was 'er niet van bevrydt; daar by hadt het eene *geweldige Koorts*: Met een woordt, het geval ſcheen zoo *deſperaat*, dat Ik my van het zelve zoude ontſlagen hebben, indien Ik niet geoordeelt had, dat Ik veel eer myne *verplichting*, dan myne *reputatie* moeſt in acht nemen. —— Ik gaf het dan van myne middelen: Edoch, niet zonder groote moeite; en daar door zeer gebrekkig; want dezelve wierden meerendeels uitgeſpoogen. —— Men continueerde echter met derzelver gebruik, zoo goed als men kon. —— Ik ging des anderen daags 's morgens, om den Vader en anderen des huisgezins, die ook met dergelyke kwaal aangetaſt waaren, te viſiteren; niet denkende het Kindtje meer in het leven te zullen zien: Doch vond my, tot myne blydſchap bedrogen; want het zat, *merkelyk gebeetert zynde*, op 's Moeders ſchoot. —— Ik achtervolgde dan verder met dergelyke middelen, en had het genoegen om het Kindtje, nevens de andere Lyders in dit huis, binnen weinige dagen, volkomen herſtelt te zien.

(69.) Deze twee gevallen van het uiterſte gewicht zynde, konnen voor alle volſtaan; zynde het derhalve onnoodig om te ſpreeken van talryke anderen van minder belang: 't Is ook genoeg, dat Ik mag zeggen, dat de woede dezer kwaal op het eerſte gebruik myner middelen *altoos* geſtuit wierdt, en de Lyders ſpoedig begonnen te beteren; zoo dat Zy *alle*, en de meeſte van Hen, in minder dan acht dagen tydts, genezen wierden; uitgezondert eene Lyderes die, mynen raad verwaarloozende, geſtorven is; zoo als Ik nader zal aantoonen.

(70.) Deze kwaal, die in het begin van den Jaare 1755. afnam, en kort daarna eindigde, heb Ik vervolgens noch nu en dan, doch doorgaans van minder gewicht, gezien; en met dergelyke gelukkige uitkomften behandelt. —— Dit (67. *tot* 70.) zoude hier van genoeg gezegt zyn, indien Ik, om de *zeldzaamheid* des gevals, niet waardig oordeelde te melden dit volgend

VOORBEELD

Eener

KEELSONTSTEKING

Met VERZWERING, ZWARTE KORST *en* HEETE KOORTS *verzelt*.

(71.) Den 7. *January* 1757. wierdt Ik geroepen by *Kryn de Waal*, woonende in den *Groenendaal*, binnen deze Stadt. Hy had reets eenige dagen Ziek geweeft, en de hulp van anderen te vergeefs beproeft. —— Ik vond hem met eene *heete Koorts*, byna *verftikkende Keelkwaal*, *hevige fmerte* en *groote benauwtheid* leggende. —— Zyne Keel was, door de *uitzetting* der *verzwerende amandelen*, en eene *dikke* PIKZWARTE KORST, gelykende naar het *vilt* van een hoed, zoo gefloten, dat hy nauwlyks een droppel vocht kon doorzwelgen. Die *Korft* ftrekte zich uit tot op de lippen; de tanden zelve waaren geheel zwart: Met een woordt, *de doodt fcheen naby te zyn*. —— Ik wende dan terftond myne middelen aan, dezelve fchikkende naar deze byzondere omftandigheden: Hier op kreeg Hy verlichting in 't zwelgen, begon te beteren, en was, na 9. dagen, zoo volkomen herftelt, dat Ik affcheid van hem nam.

(72.) By-

(72.) Byna dergelyke *twee zwaare gevallen* zyn my daarna noch ontmoet; als mede eenige andere van dat ſoort, doch van minder belang: Alle met eene gezegende uitkomſt voor de Lyders.

(73.) Ik zoude nu tot andere Keelkwaalen overgaan, Indien Ik niet dienſtig oordeelde, en ook belooft had (23. No. 3.), iets te melden wegens de genezing der GANGRENA of het VUUR.

Zie hier dienaangaande twee gewichtige

VOORBEELDEN

(74.) Den 6. *October* 1756. wierdt Ik verzocht by de Vrouw van *Ary Vonk*: Zy had reets eenen geruimen tydt met eene *Keelsontſteking* en *gevolgen* van dien, bezet geweeſt; welke, niettegenſtaande de aangewende middelen, die haar door een Geneesoeffenaar gegeven waaren, echter van tydt tot tydt waaren toegenomen. —— By haar komende, vondt Ik haar *zeer zwak*; de Keel was *gezwollen*, *droog*, *ſpakerig*, zonder korſt, doch met donker BRUINE VLEKKEN, als van eene *beginnende verſterving*, of *Vuur*: Dit ziende, gaf Ik haar van myne middelen, die Ik voor de Keelsverzweringen gebruik, en ging naar myn huis, om iets byzonders, 't geen Ik ſedert eenige Jaaren, meermaalen tegen het Vuur, in uitwendige deelen voorvallende, met een verwonderensweerdig ſucces gebruikt had, te haalen. Op weg zynde, ontmoete Ik een Geneesheer, die Ik verzocht met my te gaan, om ooggetuige van dit geval te zyn, zoo als hy deedt: De Keel ziende, oordeelde hy insgelyks, dat hier een begin van *Gangrena* of het *Vuur* plaats had. Ik gaf haar dan van deze myne middelen, en beval dezelve aanhoudend neerſtig te gebruiken. —— Na verloop van weinig uuren, ging Ik haar wederom zien, en vond de *bruine Vlekken* niet vergroot: Den volgenden dag begon 'er eene ſchei-

ſcheiding der vlekken te komen, en den tweeden dag was 'er den nu *zwartgeworden* verſtorven huidt afgevallen; vertoonende zich den grondt *roodt* en *rauw*. Ik veranderde daar op de middelen, en had het genoegen, om de Lyderes, in acht dagen tydts, herſtelt te zien.

(75.) Ik breng dit geval by, om deszelfs *byzonderheid*, en geenzins om aantetoonen, dat Ik de *gangrena* of het *vuur*, in de Keel voorvallende, ſtuiten en genezen kan. —— 't Is daarom dat Ik de *verſtervingen*, of het *vuur* in de Keel ontſtaande, onder de *onredbaare* gevallen geſtelt heb (23. No. 3.). —— Edoch, wanneer 'er eene *gangrena*, of zoogenaamd *Vuur*, plaats grypt in deelen tot welke men de Geneesmiddelen, naar behooren, kan toevoegen; dan heb Ik die kwaal, ſedert eenige Jaaren, altoos geſtuit; zelfs aan de beenen der Waterzuchtige; welke gevallen anderzins doorgaans doodelyk zyn.

Zie hier noch een zonderling geval tot

VOORBEELD.

Van de herſtelde GANGRENA *of* VUUR *in den* Mondt.

(76.) Zekere Lyderes, oudt omtrent 20. Jaaren, ten huize van de Heer ENSELY, *Predikant der Schotſe Gemeente alhier*, kreeg, na eenige dagen eene *ontſteking* aan het achterſte rechter gedeelte des *tandvleeſch* gehad te hebben, het *Vuur* in dat beledigde deel; 't geen door een Geneesheer, met de *beroemdſte middelen*, vruchteloos was tegengegaan: Want de verſterving was geſtadig toegenomen, en, doen Ik 'er bykwam, meer dan drie vierde duim lang, en omtrent een half duim breedt, voortgeloopen. —

Een-

Eene *gestadige Koorts* verzelde dit toeval; zoo dat hier, zonder eene spoedige hulp, niet anders dan de doodt te wachten stont. —— Ik had, op het bericht van dezen gevaarlyken toestandt, eenige Geneesmiddelen met my genomen, welke Ik dan ook terstondt appliceerde, met zoo een *uitmuntend succes*, dat de versterving, van dat oogenblik af, niet alleen *niet verder ging*, maar ook den tweeden dag daarna reets, tot eene aanmerkelyke dikte, afgescheiden was; vertoonende zich als een stuk *zwart* rot vleesch: Zynde de Lyderes 3. of 4. dagen daarna volkomen herstelt.

(77.) Zie hier (28. *tot* 77.) eenige korte *Aanmerkingen*, en *Voorbeelden*, betrekkelyk tot de *Keelsontstekingen*, met haare *gevolgen* en zomtydts gepaart gaande *omstandigheden*; waar uit de Lezer (die niet onkundig is wegens de *benauwde, smertelyke*, en niet zelden *langduurige onheilen*, die deze Ziekten veeltydts verzellen,) kan opmaken, of Ik, door mynen *aanhoudenden toeleg* op de Keelkwaalen, *iets byzonders*, tot derzelver *spoedige* STUITING, BETERSCHAP, en VOLKOME GENEZING gevonden heb.

B Y V O E G Z E L.

(78.) *Dat Ik wegens het genezen der* KEELSONTSTEKINGEN, *en die welke tot eene* VERZWERING *zyn overgegaan; als mede van zoodanige die met eene* HEETE KOORTS, SPROEI, witte *of* zwarte KORST *gepaart gaan*, *alomme* algemeen beveftigende spreek; *en zeg:* „ Dat Ik
„ ALLE dusdanige gevallen, *sedert* 16. *Jaaren*,
„ ALTOOS, ZONDER OOIT TE FEILEN, genezen heb, indien men myne middelen volgens
„ myn voorschrift heeft in acht genomen;" *zulks*

zal ongetwyffelt aan Zommige, die het tegendeel gehoort hebben, *vreemd voortkoomen : Zynde het my niet onbekent, dat eenige* laage geeſten, (*die veel liever de* gezondheid *hunnes Evenmenſch*, *dan hunne* winſten *zagen verlooren gaan*,) *getracht hebben, om deze myne gemelde* heilzaame ontdekkingen *en* genezingen (30. tot 74.), *met hunnen giftigen adem te bezwalken.*

(79.) *Het* welzyn *der Noodlydende*, *en de* verplichting *die Ik aan myn zelven verſchuldigt ben*, *dan eiſchen*, *dat Ik de* Waarheid *der zaaken*, *en de* Valsheid *der* rapporten, *die veele ſchraapzuchtige benyders verſpreidt hebben*, *aan den dag legge.*

(80.) *'t Is onnoodig dat Ik zeg*, *dat zoo dra myne* voorſpoedige *en* zonderlinge gelukkige genezingen der Keelkwaalen *bekent wierden*, *veele Lyders*, *hunne gewoone Geneesoeffenaars verlaatende*, *toevlucht tot my namen ; waar door zommige wangunſtige opgewekt wierden*, *om het* vertrouwen, *'t geen men in my ſtelde*, *te* verminderen *en* uitteroeijen.

Een glimp *of* ſchyn *was genoeg om hun voornemen uittevoeren.* —— *Een* reets ſtervende *Lyder*, *by wien Ik*, *een* oogenblik *voor zynen doodt*, *voor de* eerſte reis *geroepen wierdt*, *en wiens naderende laatſte ſnikken Ik voorſpelde*, *ſtrekte hen tot een* bewys *der* feilbaarheid *myner middelen ; Ja de* heilzaamſte uitwerkingen *myner middelen zelve*, *dienden hen tot* ſtoffe *om de onnoozele Ligtgeloovende* te misleiden, *en van myne hulpe* aftetrekken.

Indien de verregaande Afgunſt, *en haare* ſchendaaden, *niet alomme ondervonden wierden en bekent*

waa-

waaren, men zoude myn zeggen nauwlyks gelooven konnen.

(81.) *Deze* voorwendzelen *der nydt* (80.) *waren* tweeledig, *en bestonden hier in:* —— Eerst, „ *dat eenige Lyders, die hulp voor hunne* Keelkwaa- „ len *by my gezocht hadden*, overleden waaren." —— *Hier uit trokken zy*, ten tweeden, *dit* gevolg, „ *dat Ik* niets heilzaamer *dan Zy*, *tegen dusdani-* „ *ge Ziekten wist aantewenden.*" —— *Het* eerste deel *van dit* voorgeven *was*, *naar waarheid: Edoch* ONDER VERZWYGING DER OMSTANDIGHEDEN: *Hier door was het* tweede deel, *of de* gevolgtrekking, *niet anders dan een* kwaadaartig verdichtzel; *'t geen van Hen, die de* waare gesteltheid der zaaken onderzochten, *te recht, voor eene* giftige vrucht, *geteelt in het onrein gemoed der Wangunstige, aangemerkt wierdt.*

(82.) *Om dit* (81.) *voor het oog der gantsche Waereld* (onder het GETUIGENIS van de overgebleve Vrienden der Overledene,) *te doen bemerken, zal Ik* ALLE *de Lyders die* OOIT, *geduurende myne Praktyk, voor hunne* Keelsontstekingen *en haare* gevolgen (28. tot 77.), *toevlucht tot my genomen hebben, en* gestorven zyn, *opnoemen, en de* gevallen *met derzelver* omstandigheden *te kennen geven; ten einde men (dit* geheel getal, *en den* staat der zaaken *weetende, en dan overwegende, by welke dezer Lyders, myne middelen, met eenigen* grond van hoop tot hunne herstellinge, *konde aangewendt zyn geweest,*) *de valsheid en het bedrog van dit voorgeven* (81.) *ontdekken zoude.* —— *Alleen wacht Ik van het* billik oordeel *der Lezers, dat zy wel zullen begrypen, dat Ik geene Lyders, by*

by welke de doodt reets aanklopt, *of die myne middelen* verwaarloozen, *genezen kan; en gevolglyk dat Ik de zoodanige* niet onder het getal MYNER Lyders ſtel te zyn.

(83.) *Denkt niet dat Ik UL. aandacht met een* langwylig verhaal *zal ophouden; want van* eenige duizenden *Lyders, die met dusdanige Ziekten* (28. tot 77.) *bezet zynde, hulp by my gezocht hebben, zyn 'er (uitgezondert* Een, *die geſtorven is in het* begin *myner Konſtoeffening; voor dat Ik* iets byzonders *tot genezing dezer Ziektens ontdekt had*) *niet meer dan* VIER *overleden: En geen een van Hen is, ten dezen opzichte* (82.), *onder het getal* MYNER *Lyders te rekenen; aangezien zy my* te laat *geroepen, of myne middelen* verwaarlooſt *hebben, of aan* andere doodelyke toevallen *geſtorven zyn. Zoo als terſtond blyken zal.*

(84.) *Van deze overlede Lyders* (82.), *waaren 'er* twee *te Middelburg*, twee *te Rotterdam en* een *te Dortrecht woonachtig.*

(85.) De *eerſte* Lyder, die in het begin myner Praktyk overleed (83.), kan hier, („ met betrek-„ king tot de *feilbaarheid* of *onfeilbaarheid* myner mid-„ delen,") in geene aanmerking gebracht worden.

(86.) De *tweede* is geweeſt, *N. Migrode*, Burger te *Middelburg*; by deze wierdt Ik, Anno 1743. tot hulp verzocht: By hem komende, zeide hy, dat hy, ſedert *een half uur*, zoodanig gebetert was, dat hy geene middelen ter herſtelling meer noodig had. Dit deedt my vermoeden dat 'er reets eene *gangrena* of het *vuur* begonnen, en daar door de pyn verdwenen was. Ik bezag zyne Keel, en bevond dat Ik my niet be-

bedroogen had; want zy was reets *donker bruin.* —— Ik vermaande hem om op zyn *einde*, 't geen Ik zeide dat zeer naby was, bedacht te zyn. —— De uitkomſt beveſtigde myne waarſchouwing; want de Lyder ſtierf anderhalf uur daar na.

(87.) De *derde* is geweeſt, het *Kindtje* van den Heer *Notaris Vroombroek*; 't geen voor omtrent 7. of 8. Jaaren overleed. —— Doen Ik 'er voor de *eerſte* en *eenige* reis bykwam, vondt Ik het reets *met de doodt worſtelende.* —— Ik voorzeide eene ſpoedige ontbinding; zoo als ook, binnen den tydt van 3. of 4. uuren, geſchiede.

(88.) Het *vierde* geval was by de Vrouw van de Heer *Caſtendyk*, te Dortrecht. —— Ik wierdt den 12. *October* 1754. by Haar geroepen, en vondt Haare Keel met eene *geweldige ontſteking*, en, op veele plaatzen, met eene *dikke witte korſt* bezet. —— Zy kon niet dan met *zwaare pyn* en *groote moeilykheid zwelgen.* —— Ik gaf Haar van myne middelen, waar op Zy, *in een uur tydts*, zoo verre beterde, dat Zy, met ons aan tafel zittende, een kommetje mol met biſchuit gekookt, redelyk maklyk gebruikte; 't geen my eene gegronde hoop gaf tot Haare verdere herſtelling. —— Ik keerde des namiddags wederom naar Rotterdam, na dat Ik Haar, *het verder neerſtig gebruik myner middelen*, met veel aandrang, had aanbevoolen. —— Maar, *in plaats van mynen raad optevolgen*, en, om het half uur, iets van myne middelen te gebruiken; heeft Zy, (volgens getuigenis van den Heer *Caſtendyk* aan *my* en veele *anderen* gedaan,) vervolgens niet meer dan *vier of vyfmaal* van dezelve genomen; voorgevende dat de middelen te *veel pyn* verwekten. —— Dit nu was eene *uitwerking* welke Ik altoos, in dusdanige gevallen, *wenſch*; en by alle dergelyke Lyders, met een *gezegent gevolg* was bekroont geworden: Want zy ſtrekt my tot *bewys*, dat het kwaad *begint afteſcheiden*, en de middelen op de *gezuiverde*, *levende*, *rauwe*, en uit dien hoofde *zeer gevoelige deelen* beginnen te werken. De Lyderes

nu myne middelen, buiten myn weeten, nalaatende; begon de Ziekte wederom toetenemen, en was den *vierden dag* na my byzyn, zoo hoog geklommen, dat de Patiente het tydelyke met het eeuwige verwiſſelde.

(89.) Het *vyfde* en *laatſte* geval, was by het *Zoontje* van den Baas Timmerman *Hardt*, alhier woonende: Ik wierdt den 30. *November* 1754. des avonds om 10. uuren, voor de *eerſte reis*, by het zelve verzocht te koomen; niet ter herſtelling van eene Keelsontſteking, met welke het Kindt eenige dagen was bezet geweeſt; maar om eene ylhoofdigheid met welke het, wakker wordende, overvallen was. Dit Kindt ſtierf 3. dagen daarna; niet door eene Keelkwaal, *zoo als men verdigt bad*; want de *Keelsontſteking* was reets *geheel weggenomen*; zynde de Keel *zuiver* en *ruim*, konnende het Patientje zonder hinder, eeten en drinken; maar door dien de kwaade ſtoffen naar de *herſchenen* vervoert waren geweeſt: Zoo als bleek uit de belediging dezer edele deelen; welke reets, *voor myne komſt by dat Lydertje*, aangetaſt waren.

(90.) Dit (85. *tot* 90.) zyn de 5. EENIGE *gevallen* van Lyders, door Keelsontſtekingen en haare gevolgen weggerukt, by welke Ik *ooit* geroepen ben geweeſt, en *geen één* van deze heeft eenige *betrekking* tot de *vermogens* myner *byzondere ontdekte middelen* voor deze ſoorten van Keelziekten (28. *tot* 73.); dan alleen voor zoo verre de *beginnende aanmerkelyke beterſchap* van Juffrouw *Caſtendyk* betreft. Zoo dat Ik met alle vrymoedigheid mag zeggen: „ *Dat 'er* NOOIT
„ EEN *myner Lyders, die my tydig geroepen, en*
„ *myne middelen naar behooren gebruikt hebben, aan*
„ *dusdanige Keelziektens* (28. *tot* 73.), *overle-*
„ *den is.*

(91.) Uit deze Gevallen (85. *tot* 90.) dan kan

men

men zien hoe verre de *boosheid* en *onbeschaamtheid* van zommige afgunstige ging; en zulks alleen *om hun intrest*, met alle hunne vermogens, ten koste van Eer en Deugt, en met verkrachting van hun gewisse, te handhaven. —— Maar, wat zeg Ik *onbeschaamtheid?* Laat Ik vry liever zeggen, *laagheid* en *lafhartigheid;* want zoo dra Ik dienswegens *onderzoek* deedt, verbergden zich de lasteraars, zoo dat niemand hunner zich *opentlyk durfde verklaaren.*

(92.) Zie hier de *reine* WAARHEID *naakt* voorgestelt: Men toetze haar slechts, door het *scherpste onderzoek*, by de Naastbestaande der Overledene, en men zal niet anders dan *myne getuigenis hooren bevestigen.*

(93.) Hoedanig de *Afgunst* dan ook mochte woeden en grimmen, zy zal niet anders dan haare tanden *stomp knagen*, en haaren *vuilen boezem* doen bemerken.

(94.) Waren de *gevolgen* dezer gemelde verdichtzelen (81.), alleen tot my betrekkelyk, Ik zoude de *bedrieglyke laagen* dier *laffe Zielen*, die van deugt en edelmoedigheid ontbloot zyn, met eene *verontwaardigende stilzwygenheid* voorbygegaan zyn; maar de *daaruit spruitende onheilen* zyn te *smertelyk*, om niet iets dienaangaande, tot *nut* mynes Evenmensch te melden: Te weeten; de *voorgemelde voorwendzelen* (81.), wierden door eenige, die gewoon zyn, de zaaken slechts *oppervlakkig* te beschouwen, en zich niet bekreunen om de waarheid op te spooren, geloofd; 't geen (*naar den Mensch gesprooken*) oor-

zaak was, dat zommige van Hen hunne *dierbaarſte Panden*, door den doodt zagen wegrukken. Onder veele gevallen, die my niet onbekent zyn, diene dit volgend *Voorbeeld* tot ſtaving van dit myn zeggen.

(95.) De *Dochter* van *Lambert Hoorns*, (*Hovenier*, woonende een weinig buiten de Ooſtpoort, in Jaffa aan den Ouden Dyk,) oudt omtrent 20. Jaaren, had de kinderen van zeker Koopman alhier, welke, in of omtremt *December* van den Jaare 1754, aan de doenmaal heerſchende Keelziekte, geſtorven waren, opgepaſt: Zy wierdt daarop zelve van dergelyke kwaal, aangetaſt: —— En zich tot het huis van haaren Vader begeven hebbende, ſloeg dit onheil ook over tot haaren *Broeder*, waar door zy beide ſpoedig, een dag of twee na den anderen, overleden. —— Ondertuſſchen was deze zoo geweldige als beſmettende Ziekte ook overgegaan tot *Barent van den Boſch*, die te dier tydt als knecht by Lambert Hoorns diende, en woonde. —— Deze Jongman zich door deze *kwaal* (welke, volgens zyn verhaal, met die der gemelde overlede Lyders *overeenkwam*,) aangetaſt voelende; en zich aan die *droevige voorbeelden* ſpiegelende, kwam (na te vooren gehoort te hebben, de *herhaalde vermaaningen*, die van veele Vrienden en goede Bekende gedaan waren geweeſt, ten einde men my tot hulp der twee gemelde, nu overlede, Lyders verzoeken zoude,) tot *voorkoming* van dergelyk noodlot, den 22. *December* 1754. na dat hy omtrent twee dagen had Ziek geweeſt, toevlucht tot my nemen. Ik vond zyn geval *zeer gewichtig*, en niet zonder bekommering; want zyne Keel was *geweldig ontſtoken*, en met eene *zeer uitgeſpreide dikke witte Korſt* bezet; hebbende boven dien eene *zwaare Koorts*. —— Ik gaf hem Middelen naar eiſch van deze omſtandigheden; hy beterde terſtondt op derzelver eerſte gebruik; en wel zoodanig, dat Ik Hem den tweeden dag daarna, (*zynde de dag dat de twee voorgemelde Lyken begra-*

gra-

graven wierden,) zoo wel herftelt vondt, dat hy myne hulp niet verder noodig had.

(96.) Indien men dit (95.), en dergelyke gevallen, die my meer voorgekomen zyn, met aandacht, *zonder vooringenoomenheid* overweegt, dan kan men niet anders dan met *afgryzen* en *verontwaardiging* aangedaan zyn, over de verfoeilyke boosheid van hen, die de Onkundige Onnozele, door valfche voorwendingen bedriegende en misleidende, hun geweeten verkracht hebben, *ten kofte van het dierbaar* LEVEN *hunnens Evenmenfchs*; en zulks alleen, om een *klein gewin*. —— Hier komt geene verfchooning van *niet beter weeten* te pas; want in zaaken van *zoo grooten*, ja van het *grootfte belang*, zoo als hier het *dierbaar* LEVEN ZELVE is, moet noch mag men op geene *loffe geruchten*, (indien hun gedrag, *ten beften genomen zynde*, uit *onkunde* of *niet beter weeten* fpruitende was,) ftaat maken; maar men is verplicht om de *waarheid zelve* optefpooren; en dit had flechts *een woordt* of *brief* behoeven te koften.

(97.) Ik breng dit *Voorbeeld* (95.), niet by om *deze* en *andere Ouders* der overledene, die, zoo als Ik weet, het *bedrog* der lafteraars en hunne eige misleidende lichtgeloovigheid te laat, tot hunne grievende fmerte en naberouw, bemerkt hebben, op nieuw te bedroeven. O Neen! Ik zoude die *jammerlyke gevallen*, met de *vergetenheid* bedekt hebben; indien het WELZYN mynes Evenmenfchs niet vorderde, en my *verplichte*, om de *waarheid* te openbaaren; ten einde, zoo veel mogelyk zy, dergelyke *harttreffende gevallen*, in het

vervolg, *voortekomen*, en de Noodlydende, voor het *heimelyk Gift* van dusdanige vuile ſchraapzuchtige, door dit OPENBAAR TEGENGIFT, *te beveiligen.* — Dienende de *waakzaamheid*, en het *goed oordeel*, nevens de daar uitſpruitende *omzichtige handelwys* van den Heer *Johannes Lang* (68.) als mede van den Jongen Hovenier (95.), en andere, tot *Voorbeelden*, om ons te leeren; „ dat „ men de geſtrande Schepen tot wiſſe *bakens* en „ *kenmerken* des gevaars, moet aanmerken; en „ dat men, om niet insgelyks *ſchipbreuk* te ly- „ den, eenen *anderen veiliger weg* moet inſlaan.

AAN-

AANMERKINGEN.

Over de

KEELKWAALEN,

Welke door ZINKINGEN *ontſtaan.*

(98.) Onder de voornaamſte *Oorzaaken*, welke *Keelziekten* voortbrengen, moet men de BELETTE UITWADEMINGEN ſtellen; want die Stoffen, welke in menigte zouden *uitgeworpen* worden, nu onder het bloedt *gemengt* blyvende, en van tydt tot tydt *ſcherper* wordende, vallen veeltydts op de Ooren, Tanden, Keel, Borſt, enz. 't Is daarom dat men zegt, *met eene* ZINKING *op de keel*, *borſt*, *enz. bezet te zyn.*

(99.) Wanneer 'er dusdanige *Zinkingen* (98.) op de Keel ſchieten, dan worden derzelver *klieren*, en voornamelyk de *amandelen*, veeltydts aangetaſt; waar door zy *zwellen* en doorgaans *ontſteken;* brengende de Lyders in dergelyke omſtandigheden, zoo als Ik wegens de *Keelsontſtekingen* met haare *gevolgen* gezegt heb. —— Het gebeurt echter dat de *Zinkingen* alleen de Keel en derzelver klieren *opzetten*, *zonder ontſteking te veroorzaaken.* —— In dit laatſte geval, behooren deze gebreken onder de *waterachtige Keelkwaalen.*

(100.) Wanneer de *Zinkingen* eene *Keelsonſteking* veroorzaaken, dan genees Ik dezelve *op gely-*

lyke wyze als andere Keelsontſtekingen. —— Edoch, wanneerze *alleen eene zwelling* veroorzaaken, dan herſtel Ikze door andere middelen, *met evenveel ſpoed en veiligheid:* 't Geen in *dit laatſte geval* van groot belang is, aangezien de *Zinkingen*, van de Keel op de Borſt vallende, (zoo als niet zelden geſchied) *ſmertelyke gevolgen* voortbrengen.

(101.) Van de WATERACHTIGE KEELKWAALEN, dat is, van die welke in eene *zwelling der Keel* en *omleggende deelen*, ZONDER *ontſteking*, en doorgaans met eene *groote ontlaſting van ſlymen* beſtaan, zal Ik alleen zeggen: „ Dat „ zy uit *veelſoortige oorzaaken*, zoo als zyn de „ *taaije ſlymen*, welke de klieren bezetten en ver„ ſtoppen; of door *uitwaſſen*; of *verſteende klie*„ *ren*, enz. voortkomen; en gevolglyk tot de „ *reets gemelde Ziekten* (23. No. 1. 4.), en *der*„ *gelyke ſoorten* van kwaalen behooren." 't Is ook daarom dat Ik hier van dezelve niet afzonderlyk ſpreeken zal.

AAN-

AANMERKINGEN

Over de

HUIG.

(102.) De *meer* dan *natuurlyke Verlenging*, of *Zwelling der Lel*, wordt HUIG genaamt; welke kwaal, voor zoo verre zy *eigenaartig* is, dat is, in eene *ontſteking* of *zinking* op *zich* beſtaande, doorgaans van *weinig belang* is. —— Het gebeurt echter, dat zy voor de *algemeene bekende middelen* niet ligt wykt.

(103.) Ik ſtel hier (102.) de HUIG als eene *eigenaartige Ziekte*, om dezelve te onderſcheiden van de gebreken der Lel, die uit *andere oorzaaken* voortkomen; zoo als uit de *ſcorbut*, *verſteende klieren*, *uitwaſſen*, of *verouderde geheime Ziektens*, ſchoon Jaaren lang genezen ſchynende, enz. Van welke laatſte Ik te zyner plaats, in 't byzonder ſpreeken zal.

(103*.) Dit alleen zal Ik wegens de HUIG zeggen, dat Ik dezelve, ſedert menige Jaaren, door myne veelſoortige middelen, die Ik tegen de *Keelsontſtekingen* en *Zinkingen* gebruik, altoos gelukkig herſtelt heb.

AANMERKINGEN

Over de

RAUWHEDEN

Der Keel.

(104.) Dit gebrek, ſchoon in zich *gering ſchynende*, is zomtydts moeilyk te genezen, aangezien het uit *veelſoortige* en niet zelden zeer *ingewortelde oorzaaken* voorkomt.

(105.) De Keel vertoont zich, in deze gevallen, *meer dan natuurlyk roodt;* zynde de bloedvaten zeer *uitgezet;* konnende dezelve veeltydts zeer onderſcheiden, en als *roode koordetjes* gezien worden, eveneens als de Aderen onder de tong; doch levendiger van couleur: Ook gaan 'er veeltydts *kleine puisjes* en *blaasjes* mede verzelt.

(106.) Zelden geneeſt men deze kwaal door de *middelen* die men tegen de *ontſtekingen* gebruikt. De *verzachtende*, *ontbindende*, of *t'zaamtrekkende gorgeldranken;* als mede de *pappen*, *pleiſters*, en dergelyke middelen, worden doorgaans zonder vrucht aangewendt: Zoo dat deze kwaal zomtydts Jaaren lang, of wel in 't geheel *onherſtelbaar* blyft.

(107.) Deze veeltydts zeer moeilyke genezing (106.) heeft myne overdenkingen zoo lang op deze Ziekte gaande gehouden, tot dat Ik ontdek-

dekte, dat zy meerendeels uit de *Scorbut* ontstaat; of een gevolg is van *onnatuurlyke uitwassen*; of van *verstopte* en *verharde klieren*, enz. welke in het begin noch klein zynde, niet ligt te bemerken zyn; doch zich zomtydts in 't vervolg maar al te smertelyk openbaaren. —— Ook zyn'er wel andere *geheime kwaalen* oorzaak van. —— Hier uit kan men zien, dat gering schynende gebreeken, veeltydts moeilykst om naartespooren en te genezen zyn.

(108.) Deze kwaal (105.), dan eischt eene nauwkeurige kennis wegens de *veelsoortige oorzaaken der Keelkwaalen*; volgens welker *verscheidenheden*, zy ook *onderscheidenlyk* moeten behandelt worden; zoo als Ik hier en daar, spreekende van de RAUWHEDEN welke met deze en geene Keelziekte verzelt gaan, overvloedig zal doen bemerken.

(109.) *Ik ga nu over tot* ANDERE SOORTEN van KEELSGEBREEKEN; *te weeten*, *tot die welke van de* eigenaartige Keelsontstekingen *en haare* Gevolgen onderscheiden zyn, *en geene mindere kennis* en *opmerking*, *dan de reets beschreeve*, *verdienen*.

AAN-

AANMERKINGEN

Over de

KEELSVERZWAKKINGEN

Welke eene MOEILYKE ZWELGING *veroorzaaken.*

(110.) Zoo dra de *Spieren* der *Keel* en *Slokdarm* te veel VERZWAKT zyn, ontſtaat 'er eene MOEILYKE ZWELGING; welke zomtydts zoo verregaande is, dat de Lyders belet worden *vaſte ſpyzen* te nuttigen; of dezelve gebruikende, gevaar loopen, dat de ſpys in de *Keel* of *Slokdarm* blyft zitten; waar door de Lyders in eene *verſtikkende benauwtheid* gebracht worden.

Deze Keelkwaal wordt meeſt by de *zwakke Vrouwen* gevonden, en vooral by die, welke door de *ſcorbut* merkelyk aangetaſt zyn.

(111.) Zommige Lyders denken dat deze kwaal een *gevolg* is van het *natuurlyk geſtel* hunner *Keel.* 't Is daarom, dat Zy veeltydts alle hulpmiddelen verachten, tot dat Zy hunne *onkunde*, of *achteloosheid* te ſpade ontdekken, tot hunne ſmerte; want dit gebrek neemt doorgaans van tydt tot tydt toe, en ſleept veele Lyders in het graf.

(112.) Dat deze kwaal, *te onrecht*, aan eene *nauwe Keel* toegeſchreeven wordt, blykt uit de enkele beſchouwing der Keel; want de Keel is by deze Lyders doorgaans wydt. Edoch, dat het

het den Zieken dus toefchynt, komt door de *moeilykheid* die zy, onder het flikken, gewaarworden.

(113.) Zomtydts wordt deze Ziekte gezegt in eene *verlamming der Keel-fpieren* te beftaan: Maar dan fpreekt men zeer *oneigen*; of men verwardt de *verlamming* met de *verzwakking* der Keel-fpieren. — De verlammingen ontftaan *byna nooit*, dan by de aannaderende doodt, wanneer zich de *krachten* van het geheele Lichaam beginnen te begeven: Ten minften, Ik voor my heb zulks nimmer anders gezien.

Om derhalve deze en andere *verwerringen* te vermyden, zoo zal Ik zeggen, dat Ik hier fpreek van zoodanig *Keelsgebrek*, 't geen in eene *enkele* VERZWAKKING der *Spieren* van de *Keel* en *Slokdarm* beftaat; vertoonende zich de Keel doorgaans *meer* dan *natuurlyk bleek*, zynde 'er verder *niets byzonders* te bemerken, dan de *teekenen der Scorbut.*

(114.) Deze Kwaal (113.) is een der *moeilykfte* om te genezen: Ja de meefte Lyders blyven met dezelve, tot hunnen doodt toe, bezet; niettegenftaande zy veele der meeft aangepreze middelen gebruikt hebben. En geen wonder; want de *grondoorzaak* dezer Ziekte is meerendeels eene *ingewortelde hooggaande Scorbut*; voor welk gebrek, noch geene *voldoende hulpmiddelen*, *algemeen bekent zyn*; zoo als Ik, in het volgend Bericht, overvloedig zal doen bemerken.

(115.) Deze Kwaal (110.) was, voor dat Ik de *Scorbut* wift uitteroeijen; *voor my* insgelyks onherftelbaar: Doch na het ontdekken van uitmun-

tende Geneesmiddelen, door welke Ik die Landziekte, ſchoon zeer *verregaande* en *veroudert* zynde, genees; is het my ook *altoos gelukt* myne Lyders, welke met de voorſchreeve *Keelsverzwakkingen* bezet waren, te herſtellen: Ik zondere alleen uit, die, welkers Kwaal zoo verre gekoomen was, dat Zy geen vocht genoeg konden gebruiken; (zoo als Ik eens by eene Lyderes gezien heb,) want dan zyn Zy insgelyks van het *benoodigt gebruik* der Geneesmiddelen verſtooken.

(116.) Men denke, niet dat Ik deze Ziekte (eveneens als de *Keelsontſtekingen* met haare *gevolgen*,) in *weinige dagen* genees; want tot het uitroeijen der *Scorbut*, waar in de *herſtelling* dezer Kwaal beſtaat, wordt zomtydts 2. 3. of meer maanden tydt vereiſcht; al naar mate de *Scorbut* zwaar is: Doch daarentegen geniet de Lyder het *voordeel*, dat hy teffens van die ſmertelyke Landkwaal *meerendeels* of *geheel* ontheft wordt; al naar mate hy de middelen met *neerſtigheid* en *langduurigheid* gebruikt.

(117.) Deze myne *ontdekkingen*, tot het uitroeijen der gemelde Keelziekte (110.), acht Ik een der *gelukkigſte belooningen*, voor myne langduurige *applicatie* op de Keelsgebreken: Aangezien Ik, door dezelve, veele Noodlydende, die menige Jaaren van het *gebruik der vaſte ſpyzen waren verſtooken geweeſt*, herſtelt heb.

(118.) Ik zoude hier een groot getal herſtelde Lyders tot Voorbeelden opgeven; indien Ik wegens deze Kwaal iets meer te zeggen had: „ *Dan dat Ik de-* „ *zelve heb leeren genezen.*" —— Die luſt heeft dienswegens zeer *aanmerkelyke gevallen* te weeten, die kan by my in overvloed bericht bekoomen.

AAN-

AANMERKINGEN

Over de

VERHARDE KEELKLIEREN

(119.) Het gebeurt zomtydts, dat de *Keelklieren*, welke door *ontſtekingen* of *zinkingen*, enz. zyn aangedaan geweeſt, verharden, en eene *moeilyke zwelging* veroorzaaken. —— Dusdanige ongemakken ontſtaan niet zelden door het ontydig gebruik van *t'zaamtrekkende middelen*, en *verwaarloozing* der Lyders. —— Zy zyn veeltydts moeilyk te genezen, vooral wanneerze veroudert zyn. Derzelver herſtelling is my echter altoos gelukt, ſchoon de klieren als *verſteent ſcheenen*. —— *Scheenen* zeg Ik, want Ik geloof niet dat 'er *een* van die *verſteent* geweeſt zy: Ten minſten, Ik vermeet my niet, *in ſtaat te zyn*, om de *verſteende* klieren te konnen herſtellen.

(119*.) Deze gevallen leggen veeltydts den *grond* tot andere zwaarwichtige gebreeken; zoo als Ik reets op verſcheide plaatzen heb aangemerkt; 't is daarom, dat Ik hier wegens dezelve niet verder ſpreeken zal.

AANMERKINGEN

Over de

STUITENDE ZWELGING

In den Slokdarm.

(120.) Geen ſmertelyker *Keelsgebrek* is 'er, dan de STUITENDE ZWELGING *in den Slokdarm*; zynde het eveneens, als of 'er een *brok* zat, die den *doorgang* van ſpys en drank belet.

Deze Kwaal, welke gemeenelyk het *bovenſte des Slokdarms*, omtrent ter plaats van het *Strottenhoofd* bezet, is, ſchoon niet lang geduurt hebbende, en noch van klein belang ſchynende, echter altoos zeer te duchten; want zy dreigt den weg te ſluiten, langs welken de Levensmiddelen paſſeeren moeten; en voorſpelt derhalve niet anders dan *gevaar* en *elende*: Te meer, om dat men de aangetaſte plaats niet naar behooren kan te hulp koomen; zoo als men aan andere meer blootleggende en zichtbaare deelen doen kan: Ja de *Ziekte zelve*, belet eindelyk den *toevoer* der hulp- en levensmiddelen.

Hoe groot de *ſmerte* en *benauwtheid* by deze Lyders is, kan men ligt bezeffen; aangezien hier geene ander *uitkomſt*, dan den *doodt*, te wachten zy.

(121.) Myne verplichting eiſcht, dat Ik de *woede* dezer Kwaal, en het *groot gevaar*, 't geen men van haar te duchten heeft, met de *levendig-*

ſte

ſte verwen afmaale; ten einde de Lyders zouden opgewekt worden, om vroegtydig hulpmiddelen aantewenden, en te trachten, die gevaarlyke *Vyandin* uitteroeijen, voor dat zy zich *vaſtgezet* en *onwinbaar* geveſtigt heeft.

(122.) Dat zy gemeenlyk door *Uitwaſſen* en *verſtopte* of *verſteende Klieren* voortkomt, wordt door de beſchouwing dezer afgeſtorve Lyken beveſtigt. —— Geen wonder derhalve, dat deze Ziekte, *ſchoon noch maar in haar begin zynde*, zeer moeilyk te genezen, of zomtydts t'eenemaal onredbaar is.

(123.) Het *gewigt* dezer Kwaal (120.) met haare *allerſmertelykſte gevolgen*, heeft my opgewekt om dezelve, met alle oplettenheid, naar te ſpooren, en te zien tot hoe verre Ik haare genezing bevorderen kon.

Ik zal dienswegens myne *bevindingen* kortelyk voorſtellen.

1. *Wanneer Ik eene* onnatuurlyke uitzetting *van het ſchildswyze Kraakbeen des Strottenhoofds*, *of* verharde klieren *omtrent den Strot*, *gepaartgaande met eene* ſtuiting *der ſpys en drank*, *omtrent die plaats*, *ontdekt heb*, *dan heb Ik die kwaal*, *als reets te verre veroudert zynde*, ongeneeslyk *bevonden*.

2. *Indien 'er met de* ſtuitende Zwelging *eene* aanmerkelyke kwyling *verzelt gaat*, *dan is de kwaal reets ten* uiterſten gevaarlyk, *ſchoon 'er geene* uitwaſſen *of* verharde klieren *te ontdekken zyn*; *want de diepleggende klieren zyn zomtydts al ver-*

 ſteent,

ſteent, voor dat men iets dienswegens bemerken kan.

3. *De Kwaal noch niet zeer veroudert zynde, en de* twee voorgemelde omſtandigheden *noch niet ontdekt wordende, dan zyn de Lyders meerendeels redbaar: Edoch niet dan door een nauwkeurig en langduurig gebruik van welgepaſte middelen; wordende 'er zomtydts wel 4. of 6. maanden, of langer tydt toe vereiſcht, al naar maate de oorzaaken* veel, groot *en min of meer* ingewortelt *zyn.*

(124.) Voor vier Jaaren was die Kwaal, hoe gering ook ſchynende, genoegzaam *voor my* onredbaar: Maar ſedert dien tydt heb Ik het geluk gehad, om byna alle dusdanige Lyders, by welke de twee eerſtgenoemde *verſchynzelen* (123. No. 1. *en* 2.), noch niet tegenwoordig waaren, te herſtellen: Zoo als Ik met eenige *Voorbeelden* kan aantoonen.

Onder andere Lydereſſen heb Ik 'er eene herſtelt, na dat zy reets eenige maanden met eene ſtuitende zwelging in den Slokdarm, welke haar het gebruik van *vaſte ſpyzen* belette, was bezet geweeſt. —— Zoo heb Ik, in het voorgaande Jaar, zekere Juffrouw, van die kwaal, welke reets lang geduurt had, en voor welke zy by andere Geneesheeren vruchteloos toevlucht genomen had, en, als *onherſtelbaar zynde, verlaaten was*, genezen. Zoo dat Ik mag zeggen, dat Ik mynen arbeid ook in dezen niet vruchteloos beſteedt heb.

(125.) Uit dit weinige (124.), en 't geen Ik te vooren (23. No. 1. *en* 4.) gezegt heb, kan men opmaken, in hoe verre Ik deze Keelkwaal

(120.)

(120.) voor *redbaar* en *onredbaar* opgeef. —— Ik wil echter niet dat men denke, dat Ik deze Ziekte, ſchoon noch in haar begin, en zonder de gemelde *omſtandigheden* (123. No. 1. *en* 2.), verzelt zynde, voor *altoos redbaar* opgeef; want Ik voorzie, dat de *onnaakbaarheid* en *kwaadaartigheid der oorzaaken*, die hier zomtydts plaats hebben, de *krachten der uitmuntenſte Geneesmiddelen* nu en dan zullen *te leur ſtellen*.

AANMERKINGEN

Wegens de

VERZWERINGEN

In de KEEL *en* MONDT.

(126.) De VERZWERINGEN en WEGKNAGINGEN in de *Keel* en *Mondt* zyn Ziektens, welke hier te lande heerſchende zyn. —— Ik heb Lyders aangetroffen, wier *mondt* en *keel* op veele plaatzen *doorknaagt*, *rauw*, met *puisjes*, *waterblaasjes*, en *verzweringen* bezet waren; waar door zy geen kruim van broodt konden knauwen en doorzwelgen, zonder *ſcherpe ſnydende pyn* te lyden. —— De tong zelve wordt veeltydts aangetaſt, en als *ſtukken uitgeknaagt.*

(127.) Dat de SCORBUT de *voornaamſte Oorzaak* is dezer onheilen, blykt uit derzelver *Kenmerken*, die deze Kwaalen doorgaans verzellen.

(128. Indien 'er, by de *Scorbutike* Lyders, eene *ontſteking* in de keel en mondt voorvalt, en deze tot verzwering overgaat, dan ontdekt men eerſt recht de ſmertelyke uitwerkingen dezer Landkwaal; welke niet te herſtellen zyn, *zonder het wegnemen der Scorbut.*

(129.) 't Is in deze gevallen, dat myne *heilzaame ontdekkingen*, tot het *genezen der Scorbut*, te pas koomen; door welke Ik alle deze gebreeken

ken (126.), heb leeren genezen. —— Ik zondere alleen uit die onheilen, welke met *onherstelbaare Oorzaaken* (23.) gepaart gaan.

(130.) Begeert men iets *aanmerkelyks*, wegens de *spoedige* en *gelukkige genezing* eener *verouderde Keelsverzwering* te verstaan, dan vestigt het oog op dit volgend

VOORBEELD.

(131.) In 't laatst van *Juni* des Jaars 1747. kwam de zoon van *Ary Hoogendyk*, Scheepstimmermans Baas aan den Yssel, myne hulp vragen, voor eene *geweldige Verzwering*, die hy achter in de Keel had, zynde het *gevolg* eener *ontsteking* die hy, omtrent anderhalf Jaar te vooren, gekregen had. —— Hy had, doen hy by my kwam, den raad en middelen van andere Geneesoeffenaars reets meer dan een Jaar lang te vergeefs beproeft; zynde het geval van tydt tot tydt verergert; zoo dat het met *witte* of *spekkige kanten* bezet, en zeer *stinkende* was: Na gedaan onderzoek bemerkte Ik, dat de *Scorbut* de belettende oorzaak der genezing was: Ik gaf hem daartegen van myne middelen, en had het geluk om hem, binnen den tydt van *drie weken*, volkomen te herstellen.

Deze zoo spoedige genezing, wegens eene zoo verouderde kwaal, kan voor menige andere gevallen van *keels-* en *mondts verzweringen*, (die Ik om de kortheid te betrachten, stilzwygende voorbyga,) voldoen.

AANMERKINGEN

Over de

VERZWERINGEN

Der Keel, Mondt, Lel, *enz.*

Ontstaande uit eene

GEHEIME ZIEKTE.

(132.) Niet zelden zyn de KEELSVERZWERINGEN, en vooràl die de *Lel*, en het *gehemelte des Mondts* aanranden; *gevolgen* eener voorafgaande *geheime ziekte.*

(133.) Ik onderscheide deze *Verzweringen* (132.), van de voorgaande (126.), om dat derzelver oorzaaken t'eenemaal onderscheiden zyn, en hier *geheel andere middelen* ter genezing vereischt worden.

(134.) Wanneer de voorafgaande Ziekte noch woedende is, dan is de *oorzaak* dezer Keelkwaal (132.) ook ligt te bezeffen: Edoch, het gebeurt veeltydts, dat de Lyders (in langen tydt, niets van die *voorige Ziekte* meer bemerkt hebbende,) denken, dat zy van dit *eerste gebrek* reets lang genezen zyn; zoo dat zy zelve geen het minste *vermoeden* meer op die *smeulende oorzaak* hebben. —— In zoodanige gevallen is het ook *twyffelachtig* voor den Geneesoeffenaar, zoo lang 'er gee-

geene aanmerkelyker bewyzen van die voorafgaande *geheime oorzaak* tegenwoordig zyn. ——— Hier komt noch by, dat dezen *nieuwen aanval* van het wederom *ontvonkend gift*, in den beginne *gering* ſchynt, en daarom veeltydts verwaarlooſt wordt; tot dat daarna de *Lel* begint te verzweren, en gevaarloopt om aftevallen; of ook wel de *beenderen* van het *Gehemelte des Mondts* aangetaſt worden.

(135.) De menigvuldige gevallen die my dienswegens voorgekomen zyn, hebben my de *onderſcheide kentekenen* dezer *oorzaak* (132.) leeren kennen; zoo dat Ik deze *ſoort* van *Keelkwaal* ligt ontdek, al is 't dat zy noch in haar begin zy: Zynde dit een der gelukkigſte *opmerkingen*; want, zonder deze ontdekking, wendt men verkeerde middelen aan, en men verlieſt den tydt, nemende het kwaad geſtadig toe.

(136.) De ſmertelyke gevolgen dezer Kwaal, nevens myne geneigtheid, *om alle de Keelsgebreken, zoo veel my mogelyk zy, te leeren* genezen, hebben myne naarſpooringen, veele Jaaren, op deze Ziekte gaande gehouden: Te meer, dewyl de *kwylkuur*, welke de *gemeene geneeswys* is, zomtydts aan de verwachting niet volkomen beantwoordt, en met *omſtandigheden* verzelt gaat, welke niet alleen *ſmertelyk* zyn, maar ook aan veele Lyders *ongelegen is*; mankeerende zomwylen *bekwame plaats*, *tydt*, enz. Bovendien ſtrekt die handelwys veeltydts tot eene groote *ſuſpicie* of *openbaaring der oorzaak*, die men met rede tracht te verbergen.

(137.) Ik

(137.) Ik heb dan niet opgehouden met deze myne naarſpooringen; tot dat de bevinding my geleert heeft, ook *deze Keelkwaal* (132.) en tefſens haare *ingewortelde oorzaak*, uitteroeijen; „ *zonder genoodzaakt te zyn om tot de* KWYLKUUR „ *toevlucht te nemen.*" Zynde het my, ſedert eenige Jaaren, niet meer gemiſt om dusdanige Lyders, zelfs die, welkers neusbeenderen reets aangetaſt waren; in 6. of 7. weeken tydts te herſtellen; en wel zoo, dat zy onder het gebruik der middelen, in den Zomertydt, ongehindert konden uitgaan en hunne gewoone bezigheden verrichten.

(138.) „ *Zie hier* (28. tot 138.) *de* voornaam-
„ ſte KEELZIEKTEN, *met haare* onder-
„ ſcheide OORZAAKEN, GEVOLGEN *en*
„ GENEZINGEN; *als mede eenige der* zwaar-
„ wichtigſte GEVALLEN, *met hunne* ſpoe-
„ dige *en* gelukkige uitkomſten, *tot* VOOR-
„ BEELDEN *dienende, aan den dag gelegt;*
„ *uit welke de Lezer kan oordeelen, of Ik,*
„ *door mynen* veeljaarigen toeleg op deze *Ge-*
„ *breeken, iets* BYZONDERS *ontdekt heb,*
„ *'t geen* waardig *is om, door dit* Bericht, *tot*
„ HEIL *van veele Noodlydende*, in het open-
„ baar te doen verſchynen.

BE-

BERICHT
WEGENS DE
SCORBUT
OF
BLAUWSCHUIT.

(§. 1.) Gelykerwys de BYZONDERE EIGENSCHAPPEN aller t'zaamgestelde Lichaamen van de *byzondere gesteltheden*, *vereeniging*, *vasten* of *lossen t'zaamenhang*, enz. *hunner deelen* afhangen; zoo worden ook de *onderscheide gesteltheden* der *eensoortige Dieren* en *Planten*, in byzondere Landen levende, uit de *byzonderheden dier Landen*, *voedzels*, *levenswys*, enz. grootelyks te weeggebracht; in zoo verre zelve, dat de *uitwendige gedaantens* der Dieren en Planten, veeltydts tot *Kenmerken der Gewesten* en *Landstreeken* verstrekken.

(2.) Dat die *verscheidenheden* (§. 1.), aan het onderscheid der Luchtsgesteltheid, spys, drank, levenswys, enz. zyn toeteschryven, eischt geene andere bewyzen, dan de *veranderingen* zelve die men aan de Dieren en Planten, welke van *Climaat*, *levenswys*, enz. veranderen, bespeurt.

(3.) Konnen deze verscheidenheden (2.) zoodanige aanmerkelyke *gedaant-verwisselingen* in de Die-

Dieren en Planten te weegbrengen, dat zelfs de *vorm*, *couleur*, en andere *hoedanigheden* zulks *zichtbaar* te kennen geven? Dan is het ook niet te verwonderen, dat de onderſcheide Geweſten, Landen, Levenswys, enz. ook zeer onderſcheide Ziekten voortbrengen.

(4.) Ons Nederlandt derhalve, 't geen voor het grootſte gedeelte vlak, waterachtig en moeraſſig, en bovendien aan en naby de zee gelegen, en gevolglyk van de meeſte andere Landen grootelyks onderſcheiden is; zal, wegens deze haare *byzonderheden*, ook byzondere gebreken voortbrengen: Te meer, vermits onze levenswys, ten opzichte der voedzels, voor een groot gedeelte beſtaat in *gerookte*, *gedroogde* en *gezoute ſpyzen*; welke van andere *Natien niet* of *zelden*, en dan noch *ſpaarzaam* gebruikt worden.

(5.) Dit alles (1. *tot* 5.), t'zaame in overweging nemende, zal men ligt bezeffen, dat 'er, *by ons*, veele zaaken t'zaamenloopen, door welke *Wy*, meer dan *andere Volkeren*, aan zekere Ziekte, welke onder den *naam* van SCORBUT of BLAUWSCHUIT bekent is, bezet worden.

(6.) Wanneer wy nu de SCORBUT trachten te leeren kennen, voortekomen, of uitteroeijen, dan wordt vereiſcht, dat wy derzelver GRONDOORZAAKEN en AART, uit eene nauwkeurige *Natuurkundige Kennis* onzes *Lands-* en *Luchtsgeſteltheid*, als mede uit de byzondere Levenswys der Inwoonders, vooral van Die, welke van deze Ziekte meeſt aangetaſt zyn, naarſpooren; want zonder dit taſten wy ſlechts *giſſende*, naar het geen

geen wymet ZEKERHEID dienden te weeten, en AANTEGRYPEN.

(7.) Deze *overwegingen* (6.), hebben my tot *Fondamenten* verſtrekt, op welke Ik myne veeljaarige byzondere naarſpooringen, wegens deze Ziekte geveſtigt en opgetrokken heb. —— Zynde deze myne *toeleg* en *beneerſtiging ook niet vruchteloos* geweeſt; zoo als men uit dit *Bericht* zal konnen opmaken.

(8.) Geene OORZAAK eener Ziekte is 'er, welkers UITWERKINGEN, onder zoo *veele onderſcheide* en *t'eenemaal verſchillende vertooningen* te voorſchyn koomen, als die der SCORBUT. 't Is derhalve ook niet te verwonderen, dat veele Ziekten, die uit de *Scorbut* ontſtaan, of liever de *Scorbut* zelve zyn, voor *onderſcheide* en *eigenaartige Gebreeken*, welke hunne EIGE *onderſcheide oorzaaken* hebben, aangemerkt, en ook daarom veeltydts *zeer verkeert* behandelt worden: Zynde dit den grondt dat men veele *Scorbutike Zieken*, Jaaren lang, Ja tot aan hunnen doodt, ziet kwynende gaan; zoo als men vervolgens overvloedig bemerken zal.

(9.) Om een gepaſt denkbeeld te geven van de KENMERKEN, door welke men de *Scorbut*, en haare *Gevolgen* kan onderkennen; zal Ik *vooraf* de *nauwkeurige Beſchryving*, welke de groote BOERHAAVE, ons wegens de *Scorbut* opgeeft, ter nederſtellen.

Daarna zal Ik doen zien, tot hoe verre Ik in het *uitroeijen* dezer Ziekte en haare *Gevolgen* gevordert ben.

(10.) Dit

(10.) Dit voetſpoor (9.), van dien PRINS der *Geneeskunde*, heb Ik verkooren te volgen; deels, om deszelfs *Voortreflykheid*; deels, om alle *langwyligheid* te vermyden; aangezien Ik vertrouw dat men op het *hoog credit* voor dien uitmuntenden GENEES- en NATUURKUNDIGEN, wel *voor bewezen zal willen* houden, dat de *gebreeken* welke Ik hier zal aanhaalen, tot de *Scorbut* behooren: Zoodanig, dat ſchoon de *uitwerkingen* zeer *verſchillende* zyn, en zich als *onderſcheide kwaalen vertoonen*, zy echter uit EENSOORTIGE OORZAAKEN ontſtaan; welke weggenomen zynde, insgelyks deze Gebreeken weggenomen worden: Zynde dit het *eindoogmerk* der Geneeskundige betrachtingen.

(11.) Zie hier 't geen den Leidſchen ESCULAAP ons wegens de *Scorbut* zaakelyk opgeeft (*). „ *De* Scorbut (zegt hy), *wordt ge-*
„ *vonden by de Britten*, *Batavieren*, *Zweeden*,
„ *Deenen*, *Noormannen*, *enz.*, *en wel meeſt by die*
„ naaſt *aan de Zee*, *Poelen*, *Meeren*, *Slikken*, *enz.*
„ *woonen. Byzonderlyk worden Zy*, *die een* onar-
„ beidzaam *leven houden*; *vooral in den* wintertydt,
„ *in bemuurde* koude *plaatzen*, *met ſteene vloeren*,
„ *huisveſten*, *van deze Ziekte aangetaſt.*

Hy ſtelt verder de SPYZEN, welke deze kwaal meeſt teweegbrengen, voor oogen; te weeten: „ *De* gezoute *en* gerookte *Viſch*, *Vleeſch*
„ *en Spek*, enz. Byzonderlyk *de* ongegiſte *mee-*
„ *len*,

(*) APHORIS. *Edit. quart.* §. 1150. *ad* 1166. *Invenitur apud Brittannos*, *Batavos*, *&c.*

„ *len, erwten, boonen; gezoute scherpe oude* Kaas,
„ *enz.*

Onder de PERSOONEN, die meest van deze Ziekte overvallen worden, noemt Hy: „ *De* „ Droefgeestige, *en die met* sleepende ziekten *be-* „ *zet zyn; voornaamelyk die te veel* Kina Kinæ *ge-* „ *bruikt hebben.*

(12.) Vervolgens gaat Hy over tot eene beschryving van de UITWERKINGEN die de *Scorbut* in haar *begin*, *voortgang* en *rypheid*, teweegbrengt. Dit alles verdeelt Hy in *vier afdeelingen;* zynde als zoo veele byzondere TRAPPEN of GESTELTHEDEN, onder welke zich de *Scorbut* vertoont.

Niets kan 'er dienswegens *onderscheidener*, en *gepaster* gezegt worden, dan 't geen ons die *hoogverlichte* GENEESKUNDIGE voorstelt.

(13.) „ *Deze Ziekte* (zegt hy,) *begint*, *gaat-* „ *voort, en komt tot rypheid, onder deze volgende,* „ *of dergelyke verschynzelen:*

I. „ *Men ontwaart eene ongewoone* vadzigheid, „ loomheid, *geneigtheid tot zitten en leggen, eene* „ *vermoeitheid door het geheele Lichaam, zonder ge-* „ *werkt te hebben; het Lichaam is zwaar, men* „ *gevoelt* pyn *in alle de Spieren, als van eene te* „ *groote vermoejing, doch meest in de dyen en len-* „ *denen; hier by komt eene groote moeilykheid in* „ *'t gaan, vooral op- of afklimmende; des morgens* „ *wakker wordende gevoelt men als eene* vermoejing „ *en* kneuzing *in alle de leden en spieren.*

II. „ Deze Ziekte toenemende, ontdekt men,

„ *eene* moeilyke, korte, *en op geringe beweegingen byna belette* ademhaaling; *eene toe- en afnemende zwelling der dyen en derzelver onbeweegbaarheid*, *wegens haare zwaarte; roode*, *bruine*, *geele*, *violette of peerſche* vlekken; *de couleur des Aangezichts wordt vaal; de* Mondt *begint te* ſtinken; *het* Tandvleeſch zwelt, *is pynelyk*, *heet*, *jeukende*, *en op de minſte drukking* bloedende; *de* Tanden raaken bloot *en* los, *wegens de terugtrekking van het tandvleeſch; men ontwaart veelerlei en als vliegende* pynen, *door alle de in- en uitwendige deelen des Lichaams*, *welke naar die der* pleuris *of* zydewee, maag, darm, nier, *en dergelyke* pynen *gelyken*, *enz. ook ontſtaan 'er* veelerlei ligte bloedvloeden.

III. De Scorbut, al verder inwortelende, brengt voort; „ *eene* ſtinkende rotting *des* Tandvleeſch, *ontſtekende*, *bloedende*, *en* gangrenerende *of verſtervende; de tanden worden los*, *geel*, *zwart*, *en weggeknaagt; de aderen onder de tong verwyderen*, *als met ringswyze uitpuilingen; 'er ontſtaan* bloedſtortingen, *zelfs uit de huidt*, *zonder dat men wonden ontdekt*, *desgelyks vloeit 'er uit de lippen*, *tandvleeſch*, *mondt*, *neus*, *long*, *maag*, *lever*, *milt*, *alklier*, *darmen*, *baarmoeder*, *nieren*, *enz. welke niet zelden doodelyk zyn: Ook volgen 'er allerkwaadaartigſte* verzweringen, *die zeer hardnekkig zyn*, *en naar geene hulpmiddelen luiſteren*, *maar integendeel zeer ligt tot het* vuur *overgaan; dusdanige verzweringen vallen op alle plaatzen voor*, *doch meeſt in de Dyen*, *voortloopende met eene aanhoudende ſtank: Ook komt 'er zomtydts by*, ſchurft, korſtachtigen uitſlag, *drooge en ligte* melaasheid.

„ *Wan-*

„ *Wanneer men het aderlyk bloed van deze Lyders*
„ *naarſpoort*, *ontdekt men deszelfs* veezelachtige
„ deelen zwart, gruizig, dik; *doch het* bloed in
„ zich, *is* ontbonden *en* dun; *deszelfs* weiach-
„ tig deel *is* ziltig *en* ſcherp; *zynde de oppervlakte*
„ *bezet met een* geel- *en* groenachtig ſlym. ———
„ *Hier by koomen noch hevige knagende ſteekende* py-
„ nen, *ſpoedig voortloopende*, *des nachts vermeer-*
„ *derende door alle leden*, *gewrichten*, *beenderen*,
„ *ingewanden*.:

IV. Eindelyk de Scorbut ten toppunt ſteigerende, brengt voort; „ *verſcheide ſoorten van*
„ Koortſen, *te weeten*, heete, kwaadaartige, af-
„ gaande *op allerlei wyze*, *ongeordende en georden-*
„ *de*, *welke Koortſen eene* Atrophia *of uitdrooging*
„ *teweegbrengen*; *hier komen noch by* brakingen,
„ buik- *en* bloedloop, *ſcherpe* watermaking, zwy-
„ melingen; benauwtheden *welke zomtydts ſpoe-*
„ *dig doodelyk zyn*; waterzucht; uitteering; ſtui-
„ pen; bevingen; lamheid; inkrimpingen *der*
„ *leden*; zwarte vlekken; *brakingen en bloedvloe-*
„ *den*; rotting *en* verteering *der lever*, *milt*, *al-*
„ *klier*, *darmſcheil*; *en ſpoedige beſmetting*.

(14.) Zie hier (13.), eene nauwkeurige beſchryving der *Scorbut*; welke Ziekte in haar begin ligt is, doch inwortelende zwaar wordt, en eindelyk de allerſmertelykſte gevolgen voortbrengt; door welke de Lyders als Martelaars gepynigt, en van krachten en leven beroofd worden.

(15.) Zie hier (13.) een *Zee* vol *elende*, ſprui-

tende uit den *Bron* der *Scorbut*, en voortvloeijende tot in het *Graf*.

Welke der kwynende Ziektens zyn 'er onder ons, die niet uit deze onze *Landkwaal* oorſprong nemen, of waar by Zy haare woede niet voegt? weinige mag Ik zeggen; want de beſchreeve Ziekten (13.) beſlaan het grootſte gedeelte van het VELDT der LANGDUURIGE GEBREEKEN. Ja wie Onzer is van haare beſmettingen t'eenemaal zuiver? —— Men overwege ſlechts, of onze *vlugheid* evenredig is aan onze Jaaren; onze *tanden* vaſt en gaaf; ons tandvleeſch ongeſchonden en niet ligt bloedende, onze huid ongevlekt, enz., en men zal van hondert Menſchen nauwlyks een ontmoeten, die van deze gebreeken bevrydt is.

(16.) Wie zoude, zonder deze *Getuigenis* van den alom beroemden BOERHAAVE (13.), gedacht hebben, dat de meeſte en veelſoortige *Aamborſtigheid*, *Bloedſtortingen*, *Verzweringen*, *Hoofd-*, *Tand*, en andere *Pynen* en *Gebreeken*, *uitwerkingen* of *gevolgen* zyn der Scorbut?

(17.) Wie dan kan deze opgenoemde Ziekten (13.), uit de *Scorbut* ontſtaande, genezen, zonder de *Scorbut* zelve wegtenemen? Niemand; want zoo lang den *Bron* des kwaads niet gedempt is, is het onmogelyk om eenen *zuiveren ſtroom* door onze bloedvaten te verkrygen: Maar de *zuiverheid onzer vochten* is volſtrekt noodzaakelyk tot de *volkomenheid onzer gezondheid*: Derhalve blykt, dat de *rechte kennis der Scorbut*, en *bekwaamheid om dezelve uitteroeijen*, het HOOFDFONDAMENT

MENT is der Geneeskunde; want wat de *heete Ziekten*, zoo als zyn de *Ontstekingen*, *Pleuris*, *Borstziekte*, enz. aangaat, deze zyn ligt te ontdekken, en eischen om derzelver geneeswys (voor zoo verre zy tot heden toe bekent, en door den beroemden BOERHAAVE zelve geleert is,) optevolgen, zoo veel *studie* niet, dan men *in 't algemeen* wel denkt: Ja men moet *onvernuftig* of *onachtzaam* zyn, indien men dienswegens misslaagen begaat. Edoch, indien zy door de *Scorbut* ontstaan, zoo als dikwerf geschied, dan komt het *verhevenste der Konst* te pas, zoo als nader blyken zal.

(18.) Die derhalve, in Nederland, de Geneeskonst met geluk tracht te oeffenen, is verplicht om de KWYNENDE ZIEKTEN, en vooral die, welke uit de *Scorbut* ontstaan, recht te leeren kennen: Zonder dit *staat men menigwerf verlegen*. Wil men weeten, tot hoe verre de Konst, *in 't algemeen*, tot *redding* dezer LANDKWAAL is doorgedrongen? dan slaat maar het oog op *duizenden Gebrekkige* Lyders, die met opgemelde Ziekten (13.) Jaaren lang *kwynende gaan*, niettegenstaande zy *veelvuldige middelen* daartegen gebruikt hebben. —— Laten ô ÆSCULAPEN! die het *heil* uwes Evenmenschs betracht, myne rededen Ulieden niet verstooren; want Ik stel niet anders voor, dan de *onbevlekte* WAARHEID, die op de *onwraakbaare getuigenissen* der Noodlydende gevestigt is. Deze Elendige zuchten en reikhalzen naar Ulieder *bystand* en *hulp*: Weet GYL. hunne gebreken *uitteroeijen*? dan geeft het Hen te kennen: Dit is UL. *plicht*; welkers *betrachting* niet anders dan door *lof* en *weerdige be-*

looningen, (*zynde dit het* EINDOOGMERK *aller Konstoeffenende*) kan beantwoordt worden. Vreest geene *tegenkantigen* van *laage Wangunstige*; want *Uwe daaden zullen spreeken*; Ja de woedende *Afgunst zelve* zal uwe *byzondere begaaftheden* aan den dag leggen; terwyl Zy die maar eenigzints de Waereld gezien hebben, duidelyk zullen bemerken, dat men uwen lofwaardigen NAAM, alleen uit *oorzaak* uwer UITMUNTENHEDEN, (waar door GYL. Hen de *Prooi ontrukt*) tracht te bezwalken.

(19.) Dat de *Scorbut* moeilyk te genezen zy, kan men ligt bezeffen, wanneer men aanmerkt, dat haare oorzaaken *menigvuldig*, en niet zelden *t'eenemaal tegenstrydig* zyn; want veelerlei zouten, te weeten, *gemengde*, *loog-* en *zuurzouten*, en andere *scherpe ontbindende verdikkende*, *stremmende* en *verstoppende middelen* brengen deze Ziekte te weeg; zoo als uit de voorafgaande oorzaaken (11.) is optemaaken.

Bovendien is de *herstelling* moeilyk, aangezien de uitwerkingen der *Scorbut* zeer onderscheiden zyn; want het vezelachtige des bloeds is *verdikt*, daarentegen is het bloed zelve *dun*, de wei *ziltig* en *scherp*, de fynste en vaste deelen of vaaten veeltydts reets zeer *doorknaagt*, en met *verzweringen* verzelt gaande, (13. No. 3. *en* 4.) enz.

(20.) Hier uit (19.) kan men zien, dat (om met BOERHAAVE te spreeken *); „ *het verdik-*

„ *te*

*. *Aphor.* §. *mihi* 1156. *ad* 1159.

„ *te en ſtilſtaande moet ontbonden* , *en vloeibaar ge-*
„ *maakt ; het verdunde verdikt ; en het ſcherpe ver-*
„ *zagt worden ; terwyl men het* eene *betrachtende* ,
„ *het* tegengeſtelde *niet moet verwaarloozen.*"

(21.) In deze *Kennis* en *Uitvoering* (20.) legt het *diep geheim der Geneeskunde* opgeſlooten : 't Is daarom dat die onnavolgbaare SCHRYVER zich dienswegens bedient van deze zeer nadrukkelyke woorden: „ *Unde* SUMMÆ ARTIS OPUS, *ten-* „ *tare hunc morbum cum ſucceſſu*"(*). Willende daar mede te kennen geven: „ *Dat men* , *tot het onder-* „ *nemen der genezing* dezer Ziekte, het VERHE- „ VENSTE DER KONST NOODIG HEEFT." Voeg hier by , het zeggen van den *Uitmuntenden Hoogleeraar* JOANNIS OOSTERDYK SCHACHT (†), alwaar HY zich aldus laat hooren : „ SCORBU- „ TUS ... *graſſatur in illis regionibus*, *quae Polo Sep-* „ *tentrionali vicinae*;... *adeo quidem*, *ut* NULLUS „ FERE *ibidem morbus ſit*, CHRONICUS *vel fuerit* „ ACUTUS, *qui non vel vi Scorbuti excitetur*; *vel cui* „ *ille fidum ſe comitem ſociumque non adjungat.*" Dat is: De Scorbut ... heerſt in die Landen, welke naby de Noordpool gelegen zyn; ... zoodanig, dat *aldaar* BYNA GEENE Ziekte is, 't zy SLEEPENDE of HEETE, welke niet door de *Scorbut voortgebracht wordt* , of by welke zy zich niet als eene *trouwe Volgſter* en *Gezellin voegt.* —— 't Is ook daarom dat Ik (§. 17.) gezegt heb ; „ dat „ de *rechte kennis der Scorbut* , en *bekwaamheid om* „ *de-*

(*) §. 1158.
(†) *Inſtitut. Med. Pract. pag.* 49. §. 1.

„ *dezelve uitteroeijen*, *het* HOOFDFONDAMENT
„ *is der Geneeskunde.*

(22.) Om nu te doen zien, tot hoe verre het my gelukt is, in de *geheimen dezer Ziekte* en haare *Gevolgen* (13.) in te dringen; zoo zal Ik, onder eenige korte *Aanmerkingen*, (even als in het voorig *Bericht*,) zommige aanmerkelyke *Gevallen* der *Scorbut*, met haare *genezingen* tot VOORBEELDEN laaten volgen.

(23.) Om dit (22.) in eene gepaſte orde te verrichten, zoo zal Ik de *Beſchryving* van BOERHAAVE (13.), ten opzicht zyner *vier onderſcheidingen* of *trappen* der *Scorbut*, meerendeels in achtnemen en ſpreeken;

1. " *Van de* LOOM- *en* VERMOEID-
" HEID.

2. " *Van de* MOEILYKE ADEMHAA-
" LING, *op geringe bewegingen vol-*
" *gende.*

3. " *Van de* roode, bruine, geele,
" blauwe *en* purperachtige VLEK-
" KEN.

4. " *Van de veelerlei* PYNEN; *vooral van*
" *die des* Hoofds, Tanden, Mondts,
" Keels, *en andere.*

5. " *Van den* DROOGEN HOEST.

6. " *Van*

6. " *Van de* GEBREKEN *des* TAND-
" VLEESCHS, MONDTS *en* TAN-
" DEN.

7. " *Van de* veelſoortige BLOEDSTOR-
" TINGEN.

8. " *Van de* kwaadaartige *en* langduuren-
" de VERZWERINGEN.

9. " *Van de* SCHURFT *en* KORST-
" ACHTIGEN UITSLAG.

10. " *Van de* veelſoortige KOORTSEN.

11. " *Van de* WATERZUCHT.

12. " *Van de* ATROPHIA *of* UITDROO-
" GING.

(24.) Men lette wel, dat Ik hier ſpreek van deze gebreeken (23.), *voor zoo verre zy uit de* SCORBUT *ontſtaan.*

(25.) In 't algemeen dient aangemerkt te worden; dat ſchoon veele Menſchen, door *eenerlei ſcorbutike oorzaaken* aangetaſt worden, zy daarom niet aan eenerlei Gebreeken onderhevig zyn; want by deze woeden de ſcherpe knagende en verſtoppende deelen in het *Hoofd*, by gene in de *Mondt*, *Keel*, *Borſt*, *Maag*, *Leden*, enz. zoo als vervolgens overvloedig blyken zal.

(26.) De *uitwerkingen* derhalve der *Scorbut* zullen ook zeer *onderſcheiden* zyn, naar maate het *verſchil der oorzaaken*, *deelen* op welke zy vallen, en *Lichaamsgeſteltheden* der Lyders, *enz.*

(27.) Zommige zyn van de *Scorbut* reets aangetaſt by hunne *geboorte*: Andere krygen dezelve eerſt in 't vervolg: Kinderen die *Scorbutike Zoogſters* zuigen, worden door de melk beſmet: Bejaarde vervallen tot dit Gebrek, door hunne Levenswys, enz. (11.)

(28.) De *algemeene uitwerkingen* der *Scorbut* zyn deze:

De *Vaſte deelen* worden door de *zeer ſcherpe Zouten*, enz. ſterk *aangeprikkelt*; en de *fyne vaaten doorſneden*; terwyl de *Klieren* en *Ingewanden*, door de *lymige vochten*, *verſtopt raaken*. — Hier door wordt den omloop der vochten geſtoort en belemmert: De holligheden raaken te veel vervult en zetten uit; en de voeding wordt vermindert, enz. — Met een woordt, *allerlei gebreeken en elenden* worden uit dien *onreinen poel* voortgebracht; zoo als Ik nu ga aantoonen.

AAN-

AANMERKINGEN

Over de

LOOMHEID EN VERMOEIDHEID.

(29.) Wanneer wy aanmerken, dat de *vlugheid* en *veerdigheid* ter beweging onzes Lichaams, grootelyks afhangt van den *overvloed* van *Levensgeesten*, *maklyke doorstraaling onzer Vochten*, en *welgesteltheid onzer vaste Deelen*, dan zal men ook ligt bezeffen, dat de *Scorbut*, die de benoodigde *voeding vermindert*, de *vochten onbeweeglyker* maakt, en onze *vaste deelen knaagt* en *doorsnydt* (28.), insgelyks de *oorzaaken* onzer *veerdigheid* vermindert; en gevolglyk dat 'er eene *Loomheid* en *Vermoeidheid* in ons ontstaan moet. Geen wonder derhalve, dat men, des morgens wakker wordende, eene *vermoejing*, en als eene *kneuzing* in de leden gewaar wordt.

(29*.) Schoon men niet zelden, voor dezen eersten *trap der Scorbut*, veelerlei middelen *vruchteloos* aanwendt, nochtans is zy zeer makkelyk te genezen. —— 't Is niet noodig, dat Ik dienswegens eenige *Voorbeelden* van herstelde Lyders aanhaal, aangezien myn zeggen, uit het vervolg, overvloedig zal bevestigt worden.

AAN-

AANMERKINGEN

Over de

MOEILYKE ADEMHAALING.

(30.) Het bloed, door de *Scorbutike oorzaaken* en gevolgen, *lymig* wordende, en de *Klieren verstoppende*, zal niet maklyk door de fyne vaten der long konnen doorvloeijen: Hier uit dan zal eene MOEILYKE ADEMHAALING ontstaan; welke op de minste Lichaams bewegingen vermeerderen zal: Vooral zal deze Kwaal *ten toppunt steigeren*, wanneer 'er, door de scherpe aanprikkeling der Long, eene *stuipswyze t'zamentrekking* in derzelver vaaten teweeggebracht wordt; want daar door wordt den *vryen doorgang* van het bloed, en gevolglyk ook de *Ademhaaling* zoo zeer belet, dat de Lyders schynen te *verstikken.* Zoodanige hooggaande gevallen heb Ik eenige reizen gezien, en, na het leeren uitroeijen der *Scorbut*, ook gelukkig genezen.

Zie hier dienswegens een voornaam

VOORBEELD

(31.) Zeker Heer, oud omtrent 22. Jaaren, met eene *Kortademheid*, meer dan 14. Jaaren, bezet geweest zynde; welke van tydt tot tydt toenemende, hem nu en dan, om de dag 3. of 4. in de grootste benauwtheid bracht, verzocht my den 14. *October* dezes Jaars, tot hulp. —— Ik vondt by hem veele teekenen eener *ingewortelde Scorbut*; en oordeelde derhalve, dat zyne Kwaal uit dien *bron* ontstont: Dus bemerkt hebbende den *aart* der *oorzaak*, gaf Ik hem my-

myne daartegen ontdekte middelen, met zoo veel *ſucces*, dat hy ſedert den tweeden dag van derzelver gebruik, tot heden toe, zynde dus ruim 7. weeken, niet meer dan 2. zeer lichte en ſpoedig verdwynende vermaningen der Kortademheid gehad heeft; niettegenſtaande de luchtsgeſteltheden in dezen tydt, doorgaans dusdanige gebreken verzwaaren.

(32.) Deze ſpoedige beterſchap zal aan zommige ongelooflyk ſchynen: Ja Ik zelve zoude 'er aan twyffelen, indien Ik de getuigenis des Lyders en Familie, nevens myne eige bevinding niet ter beveſtiging had, en desgelyks in andere zwaarwichtige gevallen, waar van Ik vervolgens ſpreeken zal, gezien had.

(32.) Wanneer wy aanmerken, dat de *onderſcheide beweging* onzer Vochten, en vooral de *ſtuip-* of *kramptrekkende beweging* der vaſte deelen afhangen van de *byzondere aanprikkeling*, die in dezelve verwekt worden; dan zal men, met BOERHAAVE (13. No. IV.), de *Stuipen*, *Beevingen*, *Lamheid*, enz. veeltydts als *gevolgen* der *Scorbut* aanzien. —— Ja de bevinding heeft my geleert, dat Ik de meeſte der zoogenaamde *Zenuwziekten*, (welke niet zelden, te onrecht, voor *eigenaartige Gebreeken* der *Zenuwen* gehouden worden) veel *ſpoediger* en *gelukkiger*, door myne middelen welke Ik tegen de Scorbut gebruik, genezen kan, dan door andere der hoogſt aangepreze tegen de Zenuwkwaalen. ——— 't Is door dien weg, dat Ik veele Lyders, die met zwaare *benauwtheden*, *krampen*, enz. Jaaren lang bezet geweeſt waaren, herſtelt heb.

AAN-

AANMERKINGEN

Over de

Veelſoortige Scorbutike

VLEKKEN.

(33.) Dat de *veelſoortige* VLEKKEN, en vooral de *blauwe*, zonder uitwendige oorzaaken, in de huidt voorvallende, *gevolgen* en *bewyzen* zyn der *Scorbut*; is algemeen bekent: Doch weinig Menſchen weeten, dat de *oorzaak* dezer Vlekken beſtaat in eene uitſtorting der Vochten, vloeijende uit de *doorknaagde* fyne buisjes, welke in de huid gelegen zyn. Deze Vlekken nu zyn *onderſcheiden van couleur*, naar mate dat zyn de uitgeſtorte vochten; en ſtrekken my tot een groot bewys van de *geſteltheid* des bloets, en *aart* der Scorbut.

(34.) Schoon deze Vlekken, voor de *algemeen* aangepreze middelen, niet ligt wyken; zoo acht Ik derzelver genezing van weinig belang; want Ik zie dezelve, op het gebruik myner middelen, doorgaans in minder dan acht dagen tydts verdwynen; wanneer de Scorbut noch niet tot den derden en vierden trap (13. No. 3. *en* 4.) is opgeklommen. Ja ook dan genees Ik dezelve meerendeels, zoo als nader blyken zal.

AAN-

AANMERKINGEN

Over de

HOOFD- TANDT-

En andere

PYNEN.

(35.) Onder het genezen der *ſcorbutike Ziekten* bemerkte Ik, dat Lyders, die veeltydts met HOOFD-, MONDT-, TAND-, en andere PYNEN bezet waaren, van die *gebreeken* bevrydt bleven, zoo dra zy van de *Scorbut* genezen waaren. —— Dit ſtrekte my tot *overtuigende bewyzen*, dat deze *Pynen* insgelyks uit de *Scorbut* oorſprong genomen hadden.

(36.) Deze gelukkige ontdekkingen (35.) wekten my op, om te beproeven, of Ik in 't vervolg, niet *dergelyke ſoorten van Pynen* zoude konnen wegnemen; vooral by Lyders die Scorbutik waaren: Waar toe Ik wel haaſt veelvuldige gelegenheid vond; want weinig Menſchen zyn door deze onze Landkwaal aangetaſt, die niet te gelyk met *deze* of *geene pynen* worſtelen. —— Ik wierdt ook in myne verwachting niet bedroogen; aangezien de ondervinding my deedt zien, dat Ik, door myne veelerlei middelen geſchikt tegen de *Scorbut*, *byna alle dusdanige pynen genezen kon*; zoo als Ik door eene talryke menigte van herſtelde Lyders zoude konnen aantoonen. —— Ja deze

ze *ontdekking* tot het uitroeijen van veelſoortige, zelfs *verouderde* en *hooggaande Pynen*, heb Ik, ſedert veele Jaaren, zoo heilryk en van zoo groot belang gevonden, dat, al waare het dat Ik *niets anders*, door mynen langduurigen arbeid op de Scorbut ontdekt had, dan het *genezen* der *meeſte* en *menigwerf ſmertelyk aanvallende* HOOFDPYNEN, Ik echter myne byzondere aandacht en moeite, overvloedig zoude beloont achten.

(37.) Begeert men te zien, tot hoe verre Ik, in het *herſtellen dezer Scorbutike Pynen*, welke zich onder *veelerlei ſoorten*, en als byzondere gebreeken vertoonen (13. No. II.), gevordert ben? dan veſtigt U L. aandacht op deze aanmerkelyke

VOORBEELDEN,

Wegens herſtelde

HOOFDPYNEN.

(38.) 1. Zekere Juffrouw, oud omtrent 50. Jaaren, had, ſedert veele Jaaren, met eene *zwaare Hoofdpyn* bezet geweeſt; in zoo verre, dat zy doorgaans, om de 3. of 4. dagen, genoodzaakt was het bedt te houden, en geweldig te braken. —— *Vlekken*, *Loomheid*, en andere toevallen der *Scorbut* verzelden deze Kwaal. Ik gaf haar Anno 1752. van myne middelen; door welke zy in 6. of 7. weeken tydts herſteld wierdt.

(39.) 2. Zeker voornaam Heer te *Middelburg*, verzocht my Anno 1745. tot hulp voor zyne ondraaglyke *Hoofdpyn*, welke hy, ſedert meer dan ſes Jaaren,

ren, genoegzaam *aanhoudend* geleden had, en in de laatste 4. Jaaren, dermaten was toegenomen, dat hy byna de *helft van dien tydt*, het bedt had moeten houden; Ja de *woedende pyn* was zomtydts zoo hoog, dat wanneer de Lyder zich wilde oprichten, Hy veeltydts eene *zwymeling* en *verblinding* kreeg. —— Voor deze zoo geweldige en smertelyke plaag, (om welke te ontwyken Hy menigwerf wenschte ontbonden te zyn,) had Hy den raad en hulp der beroemdste Geneeskundige, zoo in als buiten Lande, Jaaren achter den anderen, doch vruchteloos, beproeft. —— Myne poogingen hadden de *eerste drie maanden* geen beter *succes*; alles wat Ik aanwende was te vergeefs. — Eindelyk begon Ik te vermoeden, of niet de *Scorbut* hier *bedektelyk* haaren rol speelde. *Bedektelyk* zeg Ik; want hier vertoonden zich geene byzondere, of aanmerkelyke *teekenen* der *Scorbut*. —— Ik gaf Hem dan van myne middelen tegen deze Landkwaal; waarop de Hoofdpyn in weinig dagen begon te verminderen; nemende de kwaal vervolgens zoo af, dat de Lyder, 4. maanden daarna, geene middelen meer noodig had; levende vervolgens bevrydt van dit woedend gebrek.

VOORBEELD

van eene herstelde langduurige

TANDPYN.

(40.) Zekere Juffrouw, oud omtrent 22. Jaaren, verzocht mynen raadt Anno 1752.; na dat Zy, geduurende ZEVEN *achtereenvolgende* Jaaren voor eene hooggaande *zwakheid*, zoogenaamde *binnekoorts* en byna *gestaadige* TANDPYN, vruchtelooze middelen, van zeker Geneesheer, gebruikt had. Ja de Kwaal was van tydt tot tydt verergert, en, doen Ik by Haar kwam, zoo hoog gestegen, dat haar leven haar tot een kruis verstrekte.

Ik ontdekte terstondt, dat de *Scorbut* haare *smert-verwekkende Vyandin* was. Zy gebruikte van myne middelen, de *Tandtpyn* verdween; haare voorige *krachten wierden herstelt*, en de *vlugheid* en *vrolykheid* vervatte de plaats der *loomheid* en *smerte*; terwyl de gezondheid zelve uit haar couleur en bevalligheden doorstraalde; en, 't geen aanmerkelyk is, sedert het laatst van den Jaare 1752. heeft zy, tot heden toe, *geene tandpyn vernoomen*, dan alleen *eens drie dagen*, in den Winter des Jaars 1753. zynde ontstaan door eene koude, die Zy, op de sneeuw rydende, gevat had.

VOORBEELD

Van eene herstelde langduurige

NEKPYN.

(41.) Zekere Juffrouw, oudt omtrent 36. Jaaren, was, sedert veele Jaaren, door de *Scorbut* aangetast geweest, en had de hulp van zeker Geneesheer, geduurende 9. *achtereenvolgende Jaaren aanhoudent* beproeft; doch, in plaats van te beteren, was Zy *gestadig verergert*; zoo dat Zy, doen Ik den 16. September 1748. voor de eerste reis by Haar kwam, in eenen elendigen staat was; zynde zoodanig verzwakt, dat Zy nauwlyks *een kamer lengte gaan kon*: Haare Armen en Beenen waren bezet met *veele groote blauwe Vlekken*; het tandvleesch, tanden, enz. gaven de allerkennelykste bewyzen eener *woedende Scorbut*.

(42.) By deze zwaarwichtige omstandigheden (41.) had zich eene *knagende pyn* in den *Nek* gevoegt; welke ondraaglyk wierdt, wanneer de Lyderes het Hoofd vooroverboog: Hier door wierdt Zy belet in haare gewoone handwerkelyke tydtkortingen. —— Des winters wierdt Zy, sedert 12. Jaaren, met eenen geweldigen *droogen Hoest* overvallen. —— Met

een

een woordt, Zy was in eenen zeer beklaaglyken toeſtand.

(43.) Den aart dezer verregaande *Scorbut* ontdekt hebbende, wende Ik daar tegen myne middelen, door welke de NEKPYN, in minder dan 6. dagen, t'eenemaal wierdt uitgeroeit, en wel zoo, dat de Lyderes tot heden toe, en dus in 10. Jaaren, niets meer daar van vernoomen heeft: De *blauwe Vlekken* verdweenen insgelyks in 't kort, en de geheele kwaal was, in EEN MAANDT tydts; zoo verre weggenoomen, dat, in de plaats der *loomheid* en *machteloosheid*, Haare *natuurlyke vlugheid*, *vrolykheid* en *krachten* herſtelt waaren; en zulks zoo *ſtandvaſtig*, dat de voorheen langkwynende Lyderes, ſedert het laatſte van den Jaare 1748. tot heden, (*alle toevallende Ziekten en gebreeken t'zaamgenoomen*,) geen 4. weeken is genoodzaakt geweeſt het huis te houden; hebbende dus volle tien Jaaren achter den anderen, (weinig dagen uitgezondert,) zeer gezondt geleeft; zoo als Zy zich noch heden bevindt.

(44.) De *droogen hoeſt* echter openbaarde zich wederom den volgenden Winter. Ik had van dit toeval niets geweeten, en derhalve ook niets byzonders daar tegen aangewendt. —— Men denke niet dat Ik hier myn zeggen, wegens Haaren *aanhoudenden welſtandt* (43.) tegenſpreek, voor dat men zal gelezen hebben de volgende

AANMERKINGEN

Over den

DROOGEN HOEST.

(45.) Veelmaalen gebeurt het, dat de *Scorbutike ſtoffen* op de *Long* vallende, eene *ſcherpe aanprikkeling*, en daar door eenen DROOGEN HOEST teweegbrengen; zoo als Ik by veele Lyders gezien, en meerendeels gelukkig en ſpoedig herſtelt heb: Doch by niemand heb Ik dienswegens uitmuntener uitwerkingen myner middelen gevonden, dan by de voorgemelde Lyderes (41.).

Deze was, zoo als Ik gezegt heb, twaalf achtereenvolgende Winters, met eenen *zwaaren droogen Hoeſt* bezet geweeſt; voor welke Zy menigvuldige middelen vruchteloos gebruik had; in zoo verre, dat Zy, denkende dat die Kwaal onherſtelbaar was, voorgenoomen had, niets meer daartegen te onderneemen; tot dat Ik, van dit toeval kennis bekomende, Haar aanrade, ook voor dit gebrek nochmaal myne hulp te beproeven. —— 't Geen Zy bewilligde, en Ik terſtond in 't werk ſtelde, met zoo een *wonderbaar ſucces*, dat Zy, *in minder dan* DRIE DAGEN, van dezen zoo zeer verouderden laſtigen Hoeſt *t'eenemaal* en zoo *wel verloſt* was, dat Zy tot heden toe, en dus ſedert veele Jaaren, niets daarvan vernomen heeft.

Uit dit *en* dergelyke gevallen *kan men bezeffen, hoe de* ſcherpe Scorbutike deelen, *op deze en geene Ingewanden vallende*, veelſoortige Pynen *en* Gebreeken *konnen voortbrengen; welke niet te herſtellen zyn*, zonder *het genezen der* Scorbut.

AANMERKINGEN

Wegens de

GEBREEKEN DES MONDTS.

(46.) De Mondt is doorgaans de eerſte plaats in welke zich de *Scorbut* opentlyk begint te vertoonen; doende het tandvleeſch afwyken, de tanden los worden, dezelve wegknagende, en niet zelden *rauwheden*, *waterblaasjes*, *verzweringen*, en dergelyke ſmertelyke toevallen, in *den Mondt* en *Keel* veroorzaakende. —— Ik heb Lyders gezien, die door deze gebreeken, in de *uiterſte elende* gedompelt waaren.

Onder deze *toevallen* in den Mondt, is de zoogenoemde WATERKANKER geenzins de minſte. —— 't Is voor dit en opgenoemde onheilen (46.), dat de krachten myner middelen uitblinken; aangezien zy hier *onmiddelyk*, aan de beledigde deelen konnen toegevoegt worden. —— Zynde ook daarom van zoo gelukkige uitwerkingen, dat Ik alle deze gebreeken voorſpoedig genees, wanneer 'er geene *rechte Kanker*, *verſteende Klieren*, en dergelyke, *voor my*, onherſtelbaare oorzaaken, (in het voorgaande Bericht (23.) opgenoemt,) mede verzelt gaan.

Zie hier een

VOORBEELD.

(47.) Zekere Lyderes, oudt omtrent 36. Jaaren, was door de *Scorbut*, ſedert veele Jaaren, zoodanig aangetaſt, dat Zy, behalven veele andere daar door

ontſtaande toevallen, haare meeſte tanden verlooren had; het tandvleeſch bloede op het knauwen van kruim van broodt, en was, nevens de tong en omleggende deelen, op veele plaatzen uitgeknaagt; zynde de geheele mondt *rauw*, en hier en daar met *waterblaasjes* bezet; de Keel was op dezelve wyze aangetaſt; zoo dat zy noch knauwen noch zwelgen kon, zonder de ſmertelykſte pyn te lyden. —— Zy had den raad van andere Geneesoffenaars menigwerf vruchteloos beproeft; nemende het kwaad geſtadig toe. — In deze dringende omſtandigheden gebruikte Zy myne middelen; door welke de mondt, in 3. weken tydts, herſtelt, en de overige gebreeken vervolgens insgelyks, t'eenemaal uitgeroeit wierden.

(48.) Ik ga nu over tot eenen hooger trap der *Scorbut* (23. No. III. *en* IV.), in welkers *beſchryving* en *Voorbeelden* men geene mindere *wonderbaare* en *gelukkige genezingen* vinden zal.

(49.) Van de *ontſteking* en *wegrotting* des tandtsvleeſch, enz. zal Ik niet ſpreeken; aangezien men derzelver reddingen, uit het vooren aangehaalde (46. *tot* 49.), en uit het eerſte Bericht (77. 126. *tot* 132.), ligt opmaken kan.

AAN-

AANMERKINGEN

Wegens de

BLOEDSTORTINGEN.

(50.) Wanneer de *Scorbut* tot eene aanmerkelyke hoogte is opgeklommen, en het bloed zeer *verdunt* en *ſcherp* geworden is, dan worden de fyne Vaaten niet zelden doorſneden: Ja zomtydts is die Kwaal zoo verregaande, dat zy ook *groote* Vaaten doorknaagt; zynde dus de voornaamſte oorzaak der *Bloedſpuwingen* en *Bloedbrakingen*; welke veeltydts van eene *teering* of *verzweering der Long*, *Lever*, enz. gevolgt worden. —— Geen wonder derhalve, dat veele Vrouwen, door de Blauwſchuit aangetaſt, aan zwaare en langwylige *bloedvloeden* onderhevig zyn.

(51.) Nergens koomen de *middelen* tegen de *Scorbut* meer te pas, dan in dusdanige gevallen; niet alleen tot *ſtuiting* der *Bloedſtortingen*, maar ook tot *voortkooming* der *teering*. —— 't Is in deze *toevallen* dat Ik de heilryke krachten myner ontdekte middelen, op eene verheve wyze, ondervonden heb; zoo als kan bemerkt worden uit de volgende

VOORBEELDEN

Van herſtelde BLOEDSTORTINGEN.

I.

(52.) Zeker Heer, oudt omtrent 34. Jaaren, woonende te *Amſterdam*, veelmaalen onderhevig zynde

 aan

aan BLOEDSPUWINGEN, voortkomende uit de Long, verzocht, in *September* 1750. myne hulp. —— Ik vond hem zeer *Scorbutik* te zyn; gaf hem van myne middelen, die hy omtrent *een maand* lang gebruikte; en sedert is hy van die toevallen bevrydt geweest.

I I.

(53.) Zeker Heer alhier te Rotterdam, oudt omtrent 44. Jaaren, eene gesteltheid hebbende tot de Long-teering, en zeer *Scorbutik* zynde, kreeg in *Augustus* 1752., voor de tweede maal, eene zoo geweldige *bloedspuwing*, dat hy zyn leven scheen te zullen eindigen: Het doenmaal ontlaste Bloedt beliep meer dan een stoop. —— In dezen noodt verzocht hy myne hulp; die Ik terstond aanwende, met eene zoo gelukkige uitkomst, dat dit toeval niet alleen spoedig ophield, maar den Lyder ook zoo wel herstelde, dat hy daarna geene bloedspuwing meer gehadt, noch eenig letzel daar van overgehouden heeft; levende vervolgens zeer gezond, zoo als Hy zich noch heden bevindt.

I I I.

(53*.) Zekere Dienstmeidt, oudt omtrent 26. Jaaren, door de *Scorbut* geweldig aangetast zynde, kreeg Anno 1753. eene *aanmerkelyke Bloedstorting* uit een doorknaagde Ader des rechter beens, omtrent de scheen. —— Men stuite wel den vloed, door eene drukking; doch zoo dra men den bandt losliet, hernieuwde de bloedstorting. —— Dit duurde veele dagen; tot dat de Lyderes eindelyk toevlucht tot my nam, en myne middelen gebruikte; door welke Zy, *in twee dagen*, van dit toeval geredt, en vervolgens verder van de *Scorbut* herstelt wierdt.

Ik zoude hier een *groot getal Lyders*, van *veelsoortige Bloedvloeden*, door my herstelt, opnoemen, indien dit volgend *Voorbeeld*, niet voor alle volstaan kon.

I V.

I V.

(54.) Monſieur *Ambachtsheer*, Tabaksverkooper, woonende in het Hang, oudt omtrent 36. Jaaren, kreeg, in 't laatſt van *September* des Jaars 1749. eene zeer geweldige Bloedſtorting. Zyn water en afgang was met bloedt vermengt: Uit zyn tandvleeſch, en wel voornaamlyk uit ydere holligheid of groef tusſchen de tanden, liep het bloedt als met fyne draden: Zyn mondt, tong, tandvleeſch, lippen, Ja ook veele uitwendige plaatzen zynes Lichaams waren met *bloedbleinen* als bezait: Dit duurde eenige dagen: Eindelyk kwam hier by eene geweldige *neusbloeding*: Dus ſtonden 'er veele wegen te gelyk open, uit welke zich het bloedt in menigte ontlaſte. —— Het gevaar nam toe, de pols wiert klein, ongeregelt, en bykomende ſtuiptrekkingen voorſpelden eenen haaſtigen doodt. —— Ik was by dit zoo *ſingulier* als *aanmerkelyk zwaar geval*, tot byſtand van den Heer *Doctor* LONCQ geroepen; deze Heer had den Lyder, met de meeſt beroemdſte middelen, volgens de beſt bekende regelen der Kunſt, behandelt; doch het kwaad was te hooggaande en nergens na luiſterende; tot dat Ik den Lyder, tot dezen uiterſten noodt gekomen zynde, van myne byzondere middelen, gericht tegen de *Scorbut*, (van welke kwaal hy zeer aangetaſt was,) gaf; waar op *alle de bloedſtortingen* terſtondt verminderden; en, in 't kort, geheel ophielden; uitgezondert die van het tandvleeſch, welke noch eenige dagen, echter van geen belang, continueerde: De Bloedbleinen verdwenen insgelyks zeer ſpoedig: en Ik had verder het geluk, om dezen zoo voorbeeldelyken Lyder, in 6. of 7. weeken tydts, *zoo volkomen te herſtellen*, dat hy, ſedert dien tydt, tot heden toe, zynde meer dan 9. Jaaren, zeer gezond geleeft heeft.

AANMERKINGEN

Over de

Kwaadaartige en Langduurige

VERZWERINGEN.

(55.) Dat de *Scorbut* veeltydts ONTSTEKINGEN en daar op volgende VERZWERINGEN teweegbrengt, blykt maar al te dikwerf aan Hen die, door de *Scorbut* aangetaſt zynde, dusdanige *toevallen* krygen; zonder dat 'er eenige *uitwendige oorzaaken* van ſtooten, ſnyden, branden, enz. zyn voorafgegaan.

(56.) Deze *Ontſtekingen* en *Verzweringen* (55.), zyn doorgaans *kwaadaartig* en *langduurende*; en geen wonder; want de *bron des kwaads* inwendig zynde, leevert geſtadig nieuwe *ſcherpe ſtoffen*, welke de *Verzweringen* verergeren, of derzelver genezing beletten of vertragen. Ja niets is 'er, 't geen de *kunſt* en *oplettenheid* der beroemdſte Heelmeeſters meer te leur ſtelt, dan de *Scorbut*: Dit betuigen alle Kundige.

Zie hier dan nochmaal *omſtandigheden*, welke de *hooge noodzaaklykheid*, wegens de KENNIS der *Scorbut* en derzelver UITROEJING, aan den dag leggen.

(57.) 't Is omtrent de *Kwaadaartige Verzweringen*, welke met *ſpekkige kanten* en *dunne ſcherpe knagende vochten* verzelt gaan, dat Ik ook de heil-

zaa-

zaame krachten myner veelſoortige ontdekte middelen tegen de *Scorbut*, zichtbaar gewaarworde; want nauwlyks zyn dezelve 10. of 14. dagen gebruikt, of men verkrygt, in plaats van ſcherpe weivochten, eenen *balſamiken etter*, welke de genezing bevordert: Zoo dat 'er in dusdanige gevallen, (voor zoo veel Ik weet,) niets heilzaamer bedacht is.

(58.) 't Is door deze geneeswys, dat Ik zeer *verouderde verzweringen*, genezen heb. Ja indien 'er geene *beenverdervingen*, of *onherſtelbaare oorzaaken*, (in het voorig *Bericht* (23.) vermelt,) mede gepaart gaan; en de verzweringen voorvallen in plaatzen tot welke men *onmiddelyk* bykoomen kan, dan ziet men doorgaans de allerſpoedigſte veranderingen en genezingen; zynde deze middelen ook niet vruchteloos tegen de *inwendige Verzweringen*; vooral in die der *Nieren*; waarvan Ik de gelukkigſte herſtellingen ondervonden heb.

(59.) Ik zal hier geene byzondere *Voorbeelden* ophaalen, vermits Ik reets van de *Verzweringen* geſprooken heb in het voorig Bericht (49. *tot* 52. 74. *tot* 77. en 131.), en zulks uit de *aanmerkelyke Voorbeelden*, in de volgende *Aanmerkingen* vermelt, ligt optemaken is.

AAN-

AANMERKINGEN

Over den

SCHUB- EN PUISTACHTIGEN UITSLAG.

(60.) Onder de kennelykste teekenen der *Scorbut*, zyn den *Schub- Puist-* en *Korstachtigen* UITSLAG te stellen. —— Deze uitwerkingen der *Scorbut* zyn veelsoortig: Zommige Lyders krygen het Lichaam als bezait met *kleine puisjes*; welke verdwynende, door andere wederom opgevolgt worden; by Eenige zyn de puisten grooter, doch minder in getal; en gaan veeltydts over tot *oppervlakkige Verzweringen*: Veele zyn bezet met eenen *witten Schubachtigen uitslag*, vooral in het aangezicht, en op de armen: Met een woordt, de meeste Ziekten der *huidt* ontstaan door de *Scorbut*.

(61.) Dat deze *gebreeken der Huidt* (60.) moeilyk te herstellen zyn, en veeltydts voor *ongeneeslyk* geacht worden, bevestigen de menigvuldige Lyders, die met dusdanige Kwaalen, Jaaren lang zyn bezet geweest, en ongenezen blyven, niettegenstaande zy menigvuldige middelen daartegen aangewendt hebben.

(62.) Begeert men te weeten; of myne ontdekkingen tegen de *Scorbut* ook in deze gevallen (60.) te pas koomen? Dan wendt het oog tot de volgende

VOOR-

VOORBEELDEN

I.

(63.) Zekere Juffrouw, oudt in de feftig Jaaren, had reets veele Jaaren met eenen *puiftigen Uitflag* bezet geweeft: Zy had verder niet alleen de bewyzen eener woedenfte *Scorbut* in den mondt, maar wierdt door de fcherpe vochten," (*die zy dagt dat* diertjes *waaren, welke haare vaaten knaagden, en voornaamlyk in het hoofdt huisvefte*,) zoodanig aangevallen, dat zy niet flaapen kon; want in het bedt warm wordende, vermeerderde de knaagende pyn dermaten, dat haar den flaap benomen wierdt. —— Zy had voor deze fmertelyke gebreeken langduurig middelen gebruikt; doch zonder vrucht, het kwaad nam toe, en wierdt ondraaglyk.

(64.) Deze Lyderes nam, in 't laatft van *September* 1750. toevlucht tot my. —— Na den aart dezer *Scorbut* ontdekt te hebben, gaf Ik haar de vereifchte middelen, met zoo groot *fucces*, dat de knaagende pyn, in acht dagen tydts, zoo verre vermindert was, dat zy redelyk wel begon te flaapen; vervolgens verminderde ook de overige gebreeken der *Huidt* en *Mondt*; en Zy was, twee maanden daarna, zoo verre herftelt, dat Zy dacht geene middelen meer noodig te hebben. —— Maar het volgend Jaar, die kwaal zich wederom beginnende te ontdekken; liet zy my andermaal roepen; en gebruikte noch 4. weeken, foortgelyke middelen; waar door Zy zoo wel herftelde, dat myne hulp niet verder vereifcht wierdt.

I I.

(65.) In *April* 1752. kwam de Vrouw van *Jan Stulting* myne hulp vragen, voor eenen *puiftigen Uitflag*; welke haar het zitten en leggen zeer pynelyk maakte; want de puiften waren over het geheele lyf verfpreid, en gingen over tot *oppervlakkige Verzwe-*

rin-

ringen; welke eenen *ſcherpen weiachtigen etter* uitſtortende, alomme eene knaagende pyn veroorzaakte.

(66.) Voor deze hooggaande *Scorbut*, had zy den raad van eenige Geneesheeren opgevolgt, doch zonder nut. —— Eindelyk myne middelen drie maanden gebruikt hebbende, is zy van die ſmertelyke kwaal bevrydt geweeſt.

I I I.

(67.) Niet minder aanmerkelyk is het geval van de Heer de HAAN, aangetrouwde zoon van den Heer HORDYK. —— Deze Heer was, van zyne eerſte kindsheid af, met eenen geſtadigen *uitſlag* in de *Huidt* bezet geweeſt; welke toevallen, met het klimmen der Jaaren, zoodanig toegenomen waaren, dat doen hy, in den Jaare 1748., oud zynde omtrent 20. Jaaren, toevlucht tot my nam, over het grootſte gedeelte zynes Lichaams met *puiſten* bezet was, welke meerendeels tot *verzweeringen* overgingen; zoo dat hy een voorwerp van elende was. —— Men had, geduurende zynen levenstydt, geene moeiten noch kosten geſpaart, om zyne genezing, onder het opzicht der beroemdſte Geneesheeren, zoo binnen als buiten deze Stadt, te beproeven; doch alles was te vergeefs: Men wanhoopte aan zyne herſtelling, en men ſtelde vaſt, dat hy met die kwaal gebooren was. 't Was ook om die redenen dat de Heer HORDYK, myne hulp verzoekende, zeide: „ *Gy zult geen ondank behaalen*, „ *ſchoon Gy myn' Zoon niet herſtelt; want alle die Ik* „ *tot hulp verzocht heb, betuigen eenpaarig, dat het* „ *kwaad ongeneeslyk is.*

(68.) Ik viſiteerde den Lyder, en vond hier eene *hooggaande ingewortelde Scorbut*; welke my bekent zynde, gaf Ik goeden moedt, en had het geluk om die kwaal zoo volkomen uitteroeijen; dat de herſtelde Lyder vervolgens, en dus in veele Jaaren, *geen de minſte teikenen dier Ziekte meer vernomen heeft.*

AANMERKINGEN

Over de

KOORTSEN uit Scorbut *ontstaande.*

(69.) Dat de *Scorbut*, wanneerze ingewortelt en tot zekere hoogte gesteigert is, *veelsoortige* KOORTSEN voortbrengt, wordt door de bevinding maar al te zeer bewaarheid; en geen wonder; want *scherpte* en *lymigheid* der vochten, nevens *verstoppingen*, *verzwakking*, enz. welke alle *oorzaaken der Koortsen* zyn, loopen hier t'zaame. —— Niets is 'er gemeener dan de Lyders te hooren klaagen van *gestadige* zoogenaamde *binnekoortzen;* die naar geene middelen luisteren: Ja duizenden Menschen zyn met die *ongemakken* bezet; niet weetende aan welke oorzaaken zulks zy toeteschryven.

(70.) Dat die *gestadige Koortzen*, schoon niet hevig schynende, moeilyk om uitteroeijen zyn, kan men ligt opmaken; aangezien zy niet wyken, voor dat men derzelver *oorzaaken*, naamlyk, de *Scorbut* wegneemt.

(71.) De Koortzen zyn by Hen, die met eene hooggaande *Scorbut* aangetast zyn, zoo *eigen*, dat men zeggen mag, dat zy *onafscheidbaar* zyn van deze kwaal. 't Is ook daarom, dat Ik in de reets aangehaalde gevallen, geene byzondere aanmerkingen wegens de Koortzen gemaakt heb. —— Van derzelver genezing zal Ik ook niet anders zeggen: „ *Dan dat Ik die* KOORTZEN „ *altoos*, *met het wegnemen der Scorbut*, *uitgeroeit heb;* „ en geen beter middelen tot derzelver herstelling, ken.

AANMERKINGEN

Over de

WATERZUGT.

(72.) De *Scorbut* ten toppunt ſteigerende, het *bloed* zeer *ontbonden*, en de *weivochten lymig* en *ſcherp* geworden zynde, waar door de *huishouding* des Lichaams zeer *ontſtelt raakt*, veroorzaakt allerlei ſmertelyke ziekten; zoo als wy reets voor een groot gedeelte gezien hebben: Maar nooit toondt zy haare woede heviger, dan wanneer zy eene WATERZUGT en UITDROOGING, en eindelyk eene VERROTTING en VERTEERING in de *Ingewanden* teweegbrengt.

(73.) Van dezen laatſten trap (72.), te weeten, van de *Verteering der Ingewanden*, door eene *wegrotting*, zal Ik niet ſpreeken, vermits dien ſtaat, als den *overgang* tot de ontbinding of doodt zelve aantemerken is.

Ik zoude ook van de *Waterzugt* en *Atrophia* of *Uitdrooging*, uit de *Scorbut* ontſtaande, zwygen; indien Ik niet veele Waterzugtige Lyders, waaronder eenige die *hoopeloos verlaaten waaren*, geredt had, en een verwonderenswaerdig geval, wegens de *Uitdrooging*, had voorteſtellen.

VOORBEELDEN.

I.

(74.) Onder de *Waterzugtige* dient het Voorbeeld van Juffrouw *Koertpenning*, oud omtrent 42. Jaaren,

woonende te *Dortrecht*. Zy kwam den 26. *April* 1748. van *Leiden* tot *Rotterdam*, met voornemen om naar haar huis te keeren, en aldaar haar nabyſchynend ſterfuur aftewachten; aangezien Zy, na eene *vyfjaarige Waterzugt*, en vruchtelooze poogingen van veele der eerſte Geneeskundige, hoopeloos verlaaten was.

Hier te *Rotterdam*, aan het huis van de Heer ANTH. TERWEN zynde, reſolveerde Zy, op ſterke aanrading van dien Heer, om eindelyk noch eene Proef te nemen tot haare herſtelling, en met my te raadplegen. Ik vond haar geval zoo *deſperaat*, dat Ik Haar vermaande om geene koſten en moeitens meer aantewenden; want zy was reets zoo verre vervallen, dat zy, zonder onderſteunt te worden, nauwlyks tien voetſtappen ver gaan kon. —— De Waterzugt was een *Aſcites*, vullende de holligheden der buik, en dus een der *ergſte ſoort*; en zoo hooggaande, dat niet alleen den buik tot berſten toe opgevult, maar 'er reets op twee plaatzen groote *uitpuilingen* of *gezwellen* waaren. —— Eene woedende *Scorbut* verzelde, of liever was, voor zoo veel Ik beſpeuren kon, oorzaak dezer zwaarwichtige Ziekte. —— Met een woordt, hier ſtondt niet anders dan eenen ſpoedigen doodt te wachten. —— Men verzocht my derhalve ſlechts *iets* tot *verlichting* aantewenden; 't geen Ik deedt, en wel met zoo veel *ſucces*, dat de Lyderes, moed ſcheppende, reſolveerde om hier eenigen tydt te verblyven. —— Zy *continueerde* met het gebruik myner middelen, en beterde zoo gelukkig, dat Zy den 25. *July*, en dus in *drie maanden*, volkomen herſtelt was; en daarna noch omtrent 7. Jaaren in welſtand, zonder eenig teiken van *Waterzugt*, geleeft heeft.

I I.

(75.) Een dergelyk geval, 't geen wegens deszelfs verzellende omſtandigheden hoopeloos ſcheen, heb Ik Anno 1748. herſtelt, in de Perſoon van *Styntje Stol*, oud omtrent 24. Jaaren. Zy had niet alleen eene hooggaande *Waterzugt*, maar ook menigvuldige toevallen eener *Bloedſpuwing* uit de long voortkomende.

— Haar Lichaam was vol *verſtoptheden*; Haare krachten waaren byna geheel uitgeput, zoo dat zy aan den oever des doodts genadert was. —— Twee Geneesheeren hadden gelyktydig, met gemeen overleg, hunne vlydt tot haare herſtelling niet alleen zonder eenig nut aangewendt; maar de Lyderes was geſtadig verergert, en tot dezen beſchreeven hoopeloozen ſtaat gekoomen; wanneer Ik Haar van myne middelen gaf; door welke zy zoo volkomen herſtelde, dat 'er geene ſchaduw van haare voorige ziektens is overgebleven: Vlugheid, levendigheid, krachten, couleur, en al 't geen 'er tot eene volmaakte welſtand vereiſcht wordt, vereenigden zich zoodanig, dat Zy noch heden tot een *voorbeeld der Gezondheid* verſtrekken kan.

I I I.

(76.) Dergelyk zwaarwichtig geval eener *hoopelooze Waterzugt*, zynde eene *Aſcites*, is my voorleden Jaar, by zekere Juffrouw, oud omtrent 25. Jaaren, voorgekoomen.

Zy had den raad van een oud ervaren Geneesheer, zonder nut, beproeft; de kwaal was toegenomen, en zoo verre gekoomen, dat men eene ſpoedige ontbinding te gemoed zag. De krachten waaren verloopen; men kon de polsſlagen nauwlyks meer gewaarworden: Bovendien was het in het ſtrengſte des winters; desniettegenſtaande had Ik het geluk van haar volkoomen te genezen.

Ik zwyg van veele andere, door my herſtelde, Waterzugtige; aangezien deze *aangehaalde Voorbeelden* genoeg ſpreeken.

AAN-

AANMERKINGEN

Over de

ATROPHIA OF UITDROOGING.

(77.) Dat de *Scorbut* oorzaak is der VERMAGERING en UITDROOGING, is ligt te bezeffen, wanneer wy aanmerken, dat zy de *huishouding* des Lichaams, en vooral de goede *chylmaking* en daarvan afhangende *voeding* ſtoort; terwyl het Lichaam vol verſtoptheden raakt, en het *Balſamyk Vet* door de ſcherpe *Scorbutike* deelen losgemaakt, en door de waterwegen uitgevoert wordt; zoo als veeltydts te zien is aan de pis, die de ontvoering van het Vet, zichtbaar op derzelve oppervlakte vertoont: Hier by komt noch eene aanhoudende Koorts, welke het Lichaam geſtadig uitmergelt.

(78.) Geen wonder derhalve, dat de *Scorbutike Lyders* doorgaans *mager* zyn, en eenige van Hen zoodanig uitdroogen, dat zy naar *Geraamtens met vel overtoogen*, gelyken.

(79.) De *Uitdrooging*, door de *Scorbut* ontſtaande, is meerendeels *doodelyk*: Te recht wordt zy daarom, door BOERHAAVE, in den *vierden* of *hoogſten trap* der *Scorbut* geplaatſt, (13. N. 4.).

(80.) Ik zoude die geduchte *uitwerkingen* der *Scorbut* (77.) ſtilzwygende voorbygegaan zyn; indien Ik niet waerdig had gedacht dit volgend

geval eener *booggaande Uitdrooging* te melden ; niet met oogmerk om de *redbaarheid* dier Ziekte aantetoonen ; (*want Ik geloof dat zy doorgaans onherstelbaar is*,) maar om te doen zien ; „ dat „ men zomtydts, in de *zwaarste*, Ja *hoopeloosschynende gevallen*, Wonderen kan uitvoeren, wan„ neer men de *grondoorzaak* eener Kwaal kent; en „ *vermogende hulpmiddelen* bezit, om die oorzaa„ ken te *verminderen* of *wegtenemen*."

Zie hier het Geval zelve tot

VOORBEELD.

(81.) Den 23. Juni 1750. wierdt Ik verzocht om te *practiseeren* over de Vrouw van *Claas Ariens de Hay*, oud omtrent 36. Jaaren, doenmaal woonende te Ysselmonde. —— Zy was sedert eenige Jaaren, door eene zeer zwaare *Scorbut* aangetast; terwyl eene aanhoudende Koorts, haare krachten hadden uitgeput. —— Voor deze kwaal had zy by veele Geneesheeren, waar onder eenige der Beroemdste in Holland, hulp gezocht; doch zonder vrucht: Integendeel, haare kwaal was gestadig verergert, en tot die hoogte gekomen, dat zy niet alleen niet meer *staan* kon ; maar, doen Ik by haar kwam, reets meer dan een Jaar had *te bedt gelegen*, en wel zoo, dat zy, door gebrek van krachten, het bovenlyf niet meer kon oprechten, noch de handen tot aan haar Hoofdt ligten. —— Men moest haar het voedzel aan den mondt brengen, en haar als een eerstgebooren Kindt helpen. —— Zy was niet alleen zwart van *magerheid*, maar zoo verre *Uitgedroogt*, dat zy eene levende *Mumie* scheen te zyn. —— Nooit heb Ik, voor of na dien tydt, dergelyk Mensch gezien. Met een woordt, zy strekte tot een *Voorbeeld* van *elende* en *onmacht*; verwekkende een yder tot medoogenheid en verwondering. En waarlyk, indien Ik dit *Geval* niet tot een *Proefstuk der Konst*, en *Voorwerp* om

de

de *vermogens* myner middelen meer en meer te ontdekken, had aangemerkt; zoo zoude Ik deze Lyderes, even als andere Geneesheeren, *onredbaar* geacht, en *hoopeloos* verlaaten hebben.

(82.) Na bekome *kennis der oorzaak* en *gesteltheid der Kwaal*, gaf Ik haar de benoodigde middelen; door welke haare *krachten* en *eetlust* allengskens begonnen toetenemen, de *slaap te verbeteren*, en de *pynen*, *Koorts*, en *andere toevallen te verminderen.* —— Dit gelukkig begin wierdt verder, met zoo veel zegen achtervolgt, dat de Lyderes begon op te zitten, en haar huiswerk te verrichten; herstellende voorts tot eene goede welstand, zoo als zy zich *noch heden*, en dus na verloop van 8. Jaaren, thans alhier te Rotterdam woonende, bevindt.

(83.) Zie hier, in dit *Bericht*, kortelyk voorgestelt de *meeste* en *voornaamste* der KWYNENDE ZIEKTENS, uit de *Scorbut* ontstaande.

Wie zoude ooit (zonder eene rechte kennis dezer onzer Landkwaal,) gedacht hebben, dat zy den BRON is van *tallooze Gebreeken*, die in veele opzichten, t'eenemaal van malkanderen schynen te verschillen?

Zie hier ook eenige aangehaalde *Voorbeelden*, die yder, in hunne soort, van het *hoogste gewicht* zyn, en op het duidelykste, door veele *onwraakbaare* en noch *spreekende* GETUIGEN, doen zien; „ *tot* „ *hoe verre de Konst*, door tydt en vlydt, *tot wel*„ *zyn van het Menschelyk Geslacht kan opstei*„ *geren.*"

Konnen deze myne *gelukkige Ontdekkingen*, en veelvuldige *Genezingen* veeler *onherstelbaarschynende Lyders* dienen, om andere GENEESOEFFENAARS optewekken, ten einde zich op *deze* of

geene Kwaalen, welke noch heden met *onzekerheid* behandelt, of voor *ongeneeslyk* geacht worden, toeteleggen; en te onderzoeken de *veelsoortige* KRACHTEN, die de groote MAKER van 't geheel Al in de Lichaamen gelegt heeft, tot wegneming der gebreeken; dan vertrouw Ik, dat deze *weinige Bladeren* niet *onnut* zyn zullen, ter BEVORDERING der Konst en WELZYN veeler Noodlydende.

B Y V O E G Z E L.

Het zal ongetwyffelt aan zommige *vreemd* ſchynen, dat Ik myne *byzondere ontdekkingen*, dienende tot *uitroejing* der *meeſte* en *zwaarwichtigſte* KEELZIEKTEN en SCORBUT met haare GEVOLGEN, niet reets over eenige Jaaren, door *openbaare Geſchriften*, heb waereldkundig gemaakt: Te meer, vermits veele myner herſtelde Lyders en Vrienden, my menigwerf daartoe hebben aangeſpoort; zoo door aanmoediging van *belooningen*, als door het voorſtellen myner *verplichting*, om, zoo veel mogelyk zy, tot *nut* te verſtrekken van Veele die met gevaarlyke *Keelsontſtekingen* overvallen worden, of aan andere *Keel-* en *Scorbutike Kwaalen* kwynende blyven. —— Edoch, Ik vertrouw, dat men den *langwyligen uitſtel* dezer *Bekentmaking* zal billiken, wanneer men, *zonder vooringenomenheid*, aanmerkt:

1. Dat Ik eerſt *zelfs*, door *veelvuldige* PROEVEN, ten vollen heb willen overtuigt worden; „ dat Ik de „ KEELZIEKTEN en SCORBUT niet alleen *grondiger* had leeren kennen, dan dat zy *in 't algemeen* „ bekent zyn; maar dat Ik die Kwaalen ook *gelukkiger*, *ſpoediger* en *veiliger* genezen kon, dan dat zy, „ tot noch toe, door de *meeſt aangepreze middelen herſtelt worden*.

2. Het was my niet onbekent, dat, zoo ras men met iets *ongemeens*, (ſchoon allezins nuttig voor het Menſchdom zynde,) in het *openbaar* begint te verſchynen, terſtond de *grimmende Afgunſt* opgewekt en gaande gemaakt wordt, om haare *laſteringen* daarover uittebraken; ten einde de *Begaaftheden* van Anderen te bevlekken, en voor *gebreeken* te doen aanmerken. Derhalve, dacht Ik veiligſt te zyn, my *ſtil te houden*, en my *vooraf*, door DUIZENDEN PROEVEN te verſterken, om, door dien weg, de *ſtemme des Volks te verwerven*, en my dus boven de *magt* der *Wangunſt* te ſtellen: 't Geen my dan ook eindelyk

lyk gelukt is; want thans, door eene *talryke menigte* SPREEKENDE DADEN en GETUIGEN, (zelfs van GENEESHEEREN en HEELMEESTERS, die zoo wel voor hun' *eigen* PERSOON, als voor zommige hunner *in gevaar zynde Lyders*, toevlucht tot my genomen hebben,) tegen alle *openbaare tegenſpraak* gewapent zynde; konnen de *heimelyke lagen* en *tegenkantingen* myner Benyders niet anders dan hunne *vuile oogmerken* aan den dag leggen.

3. Niettegenſtaande Ik reets over eenige Jaaren, byna evenzooveel reden had als heden, om myne *gelukkige ontdekkingen*, wegens de voorſchreve *Gebreeken*, algemeen bekent te maken; zoo ben Ik nochtans daarin wederhouden geworden, door eene *ydele vrees*, ſpruitende uit het *vooruitzicht*; „ dat alle dusdanige *publike Bekentmakingen* doorgaans voor „ *kwakzalvery* aangemerkt worden." —— *Ydele vrees* zeg Ik; want de *omſtandigheden* wel ingezien zynde, dan zal men haaſt bezeffen: „ dat niet de *Bekentma-* „ *king* eene *kwakzalvery* uitmaakt; maar het *voorwen-* „ *den* van iets te *konnen doen*, waartoe men *onbe-* „ *kwaam* of *onvermogende* is." —— Stemt men dit toe? zoo als Ik vertrouw, dat Niemand die redelyk oordeelt zal tegenſpreeken; dan zal men ook ligt bemerken, dat deze myne *Bekentmaking*, wegens *veele heilzaame ontdekkingen*, welke op *ontegenſpreeklyke* BEVINDINGEN *geveſtigt zyn*, en de PROEF *uitſtaan konnen*, van alle *kwakzalvery* onderſcheiden is: En dat daarentegen het *getal* der *Kwakzalvers* vry grooter is, dan men in 't algemeen wel denkt. —— Eiſcht men bewys? dan vraagt ſlechts de *kwynende Lyders*, die by *Veele*, doch *vruchteloos*, hulp gezocht hebben: Of zie 't geen Ik dienswegens in myn Werk over de *Zelfs-Kennis*, (*in de Inleiding*, *ſesde Doolweg*,) gezegt heb. —— Ik doel op geene *edelmoedige* GENEESHEEREN, die het *heil* hunner Lyders meer dan hun *eigenbelang* behartigende, *cordaat* te werk gaan. —— Zy dan die niet meer *belooven*, dan 't geen Zy door hunne Daden konnen beveſtigen, zyn alleen van het getal der *Kwakzalvers* uittezonderen. —— Daarentegen betoonen Zy, die

al-

alle Bekentmakingen als *eenſoortig* aanmerken, dat Zy de zaaken nimmer recht beſchouwt of gekent hebben; en gevolglyk dat zy zelve, door den *ſtroom* der *algemeene onkunde* en *dwaaze vooroordeelen* omgevoert worden; en daarom geene opmerking weerdig zyn. —— *Ydele vrees* derhalve, welke geen invloed behoorde te hebben in het Hart der Edelmoedige; aangezien het NUT der *t'Zamenleving* en zyn *eigen* WELZYN, verre boven de *laffe verſmadingen* van *lage Zielen* te waardeeren is.

Noch eens. —— Wil men het *bekentmaken* van *welgegronde nutte Konſten en Weten ſchappen*, met den *Naam* van *Kwakzalvery* beſtempelen; dan begaan de *Uitmuntenſte* KONSTENAARS de meeſte *Kwakzalvery*; Ja dan is het te wenſchen, dat 'er *veele dusdanige* KWAKZALVERS, tot *nut* der menſchelyke Maatſchappy zyn mochten, en bekent worden; waar door dan dezen nu *verachtelyken naam* van *Kwakzalver* eene andere beteekenis verkrygen, en, zoo als de oude SMAADNAAM onzer VOORVADEREN, tot eenen EERNAAM verſtrekken zoude.

Deze *overwegingen* gevoegt by myne *verplichting*, om alle myne vermogens tot HEIL der Noodlydende aantewenden, en teſſens *myn zelven* geen ondienſt te doen, hebben my dan eindelyk van beſluit doen veranderen en aangeſpoort, om deze *Berichten* in het openbaar te laaten verſchynen, met *vertrouwen* dat zy aan veele Lyders niet ONAANGENAAM noch ONNUT zyn zullen.

Maar Ik voorzie dat Zommige (zoo als my meer dan eens voorgekomen is,) zeggen zullen: „ *dat Ik* „ *veel edelmoediger zoude te werk gaan, indien Ik,* „ *myne byzondere veelſoortige Middelen, die Ik, naar* „ *voortkomende omſtandigheden, in de* KEELKWALEN „ *en* SCORBUT, *met zoo veel vrucht aanwende; nevens eene beſchryving wegens de Teekenen, Oorzaaken,* „ *Aart dezer kwaalen en manier myner behandelingen,* „ *enz. bekent maakte: op dat de Lyders zich daarvan* „ *zoude bedienen konnen.*" Ik zeg het ook, aangezien Ik deze hunne redenen niet kan verwerpen: Zy zyn bil-

billik, en bewyzen op het duidelykſte de *verplichting* die yder Menſch heeft, om zyne byzondere *Konſten*, *Vermogens*, Ja zelfs de *Bezittingen*, die men meer dan tot zyn *noodzaaklyk beſtaan* noodig heeft, aan de Gebrekkige en Behoeftige *te beſteden* en *uittedeelen*; op dat wy dus gezamentlyk een EUTOPISCH *Gemeenebeſt*, in welk yder Menſch tot *algemeen nut* werkzaam is, zouden uitmaken. —— Zoo dra nu zoodanige gewenſchte levens- en handelwys onder ons zal ingevoert zyn, beloof Ik *een der eerſte* te zullen zyn, om aan dat *heilzaam oogmerk* te beantwoorden: Edoch zoo lange men daar toe niet overgaat, zoo verwacht Ik ook, dat Andere, onder het voorwenden van *Edelmoedigheid* en *Verplichting*, niet van my vorderen zullen, *dat geen* waartoe zy ZELVE ONGENEGEN ZYN: Vertrouwende, dat, terwyl wy op een zoo heilzaam *Gemeenebeſt* zyn wachtende, men zich intusſchen zal vergenoegen met myne *toegenegenheid*, waarmede Ik geerne alle myne vermogens tot *dienſt* en *welzyn* der Noodlydende wil aanwenden.

ROTTERDAM,
3. *December* 1758.

VERBETERINGEN.

Pag.	Regel.	Staat.	Lees.
13.	12.	verzekerde	verzekerende
16.	25.	zy, welke door	zy door
67.	11.	Men denke, niet	Men denke niet,
87.	20.	*vel fuerit*	*fuerit vel*

By de Drukker dezes is onder, veele andere, Gedrukt of in getallen te bekomen de volgende

NEDERDUITSCHE BOEKEN.

Bachiene (*W. A.*) Aardrykskundige Befchryving des Joodfchen Lands, eertyds Kanaan, als mede der andere daar naby gelegen Landen, in de Heilige Schrift voorkomende. 2 Deelen, met nodige Land Kaarten. in 8. 1758.

Bekker (*B.*) over de Nederlandfche Geloofs-belydenis. in 4. Amft. 1696.

Blomhert (*Joh.*) Gefchiedeniffen van het Vereenigde Nederlandt, zedert zyn eerfte Opkomft, tot op deeze onzen dagen: hoe 't zelven Verloft, Verhoogt en Bewaard is, door wonderen van Gods Voorzienigheid, onder 't beftuur der Princen *van Oranje* en *Naffauw*, enz. fesde Druk, met een Regifter vermeerdert. 1758. 8.

Brakonier (*A. J.*) Uitgezochte Leerredenen, met een Voorreeden van de Heer Profeffor Elsnerus. in 4. Utr. 1750.

——————— Uitgezochte Keurftoffen. Met eene Breedvoerige Voorrede over de Uitleg-regelen van de H. S. en nodige Bladwyzers, uitgegeven door *Antonius de Stoppelaar.* in 4. Utr. 1758.

Burman (*F.*) Synopfis of kort Begrip der Godtgeleertheid. in 4. 2 deelen, Amft. 1740.

Burmannus (*Fr.*) Harmonie der vier Euangeliften. Utr. 1757. in 4. 2de Deel. Waar mede dit alom bekende Werk geheel compleet is.

Coets (*J. W.*) een klein Ligt in eenen noch groote Duifterniffe, ofte eenige naderen ontdekkingen uit Gods onfeilbaar Woord, nopens het Lyden van den Eenigen Zaligmaker J. C. ende zommigen dingen daar toe betrekkelyk. in 4. Utr. 1758.

Doddrige Chriftus Vriendelyke Nodiging, of verklaaring over Joh. VII. *vers* 37. in 8. Utr. 1756.

Fruitier Zions Worftelinge. in 8. Gron. 1740.

Hollandfche Confultatien en Advyfen, enz. Met het Amfterdamfche 3de Deel. in 4. 6 deelen compleet.

Hornius (*G.*) Kerkelyke en Waereldlyke Hiftorie, van de Schepping der Waereld tot den Jaare 1696. met plaaten, laatfte Druk, in 8. Amft. 1746.

Irhoven Canones van 't Sinode van Dordrecht. in 4.

——— Gronden van 't Verzekert Chriftendom. in 8. 1744.

Knibbelaar (*de*) of de gewaande Vrydenker. in 8. Leid. 1743.

Koelman (*J.*) Plichten der Ouders, met XXIII. Exempelen van Vroegbekeerde Kinderen. 4de Druk. in 8. Utr. 1746.

——————— Hiftorifche Catechismus over de Heilige Schrift, in vragen en antwoorden. in 8 Utr. 1754.

——————— Plicht en Voorbeelt tot Reformatie. in 8. Amft. 1744.

Meiners Praktikale Godtgeleertheid. in 8. Gron. 1751.

Mil (*D.*) Verzameling van H. Mengelftoffen. in 4. Utr. 1758. met plaaten.

Rotterdam (*A.*) Verfameling van Praktikale Predikatien. in 4. Utr. 1755.

——————— over de XXXVII. Artikelen der Nederlandfche Geloofs Belydenis, met een Hiftorifch Voorbericht der Reformatie in de Nederlanden. in 8. 2. Deelen, Utr. 1755.

Rot.

LYST van Nederduitſche BOEKEN.

Rotterdam (*A.*) Praktyk des Biddags. in 8. Utr. 1753.
——————— Geſchiedeniſſen der Vereenigde Nederlanden, van het Jaar 1713 tot 1752. of vervolg op *J. Blomherts* Nederlandſche Geſchiedeniſſen. In 8. Utr. 1752.
Stapfer (*J. F.*) Onderwys in de gantſche Wederleggende Godsgeleertheid, volgens eene Wiskundige orde geſchikt. Met goedkeuring van den voortreffelyken Auteur, naar den laatſten Druk, uit het Latyn in 't Nederduits vertaalt, uit toegezondene aantekeningen van den Here *Stapfer* vermeerdert, en met eenige aanmerkingen en byvoegzelen voorzien, door *Antonius de Stoppelaar.* 4. Delen. in gr. 8. Utr. 1757.
Stocke (*Ls.*) over de Zelfs-Kennis, of Redekundige Beſpiegelingen over den Menſch. in 8. Utr. 1758.
——————— over de Heerlykheid der Natuure, ter betoog van Godts Oneindige Wysheid, Magt en Goedheid; voorgeſtelt in twee Redevoeringen. in 8. Utr. 1758.
Velde (*G. van der*) Verklaaring over Rom. VIII. in 4. Dord. 1739.
Voget (*A.*) over Jez. LVIII. en LIX. in 4. Utr. 1742.
——————— Uitgezogte Bibel-deelen. in 4. Utr. 1752.
——————— Utrechtſche Eerſtelingen. Utr. 1735.
——————— over de Myſtike Godgeleertheid. 1739.
Vollenhoven (*J.*) Heerlykheid der Rechtveerdigen. in 4. Amſt. 1742.
Water (*Te*) Hiſtorie der Reformatie van Gendt, meeſt uit Onuitgegevene Stukken t'zaamgeſtelt. in 8. Utr. 1756.
Waſſenaar (*G. van*) Praktyk Judicieel, ofte Inſtructie op de Forme en Manier van Procederen. in 4. beſte Druk. 1746.

